49953/B

55ᵈ C. S. Malina

55150

APHORISMI

DE

COGNOSCENDIS ET CURANDIS

FEBRIBUS.

EDIDIT

MAXIMILIANUS STOLL.

PARISIIS

Apud A. Croullebois, Bibliopolam, viâ dictâ des Mathurins-Châlier.

Anno ſecundo Reipublicæ Gallicæ Unius & Indiviſibilis.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

LECTORI.

APHORISTICUM Boërhavii dicendi genus, paucis multa complectens, mihi ſemper eſt plurimùm probatum.

Placent enim fideliter caſtèque obſervata, & canones inde legitimâ inductione confecti, ſignificanter dein, lucidèque expreſſi. Hæc dos eſt Boërhavianis; hoc mihi exemplar fuit: quod ſi non fuero aſſecutus, erunt, qui melius facient, ſed tum ſolum, ſi Boërhavium *approximando* ſequantur. Verum uti hæc probo, ita diſplicet illa, ut nunc eſt, ventoſa loquacitas, quæ ſub amplo verborum volumine nil ſolidi tenet: diſplicet illa opinionum vertigo, quâ ars laborat, ubi hyotheſis hypotheſin trudit.

En cur ſummi Viri Aphoriſmis de cognoſcendis & curandis febribus meos junxerim, eoſque non paucos, nec abſque labore ſanè. Nempè illius quædam aut expungenda videbantur, aut refingenda: alia aliter digerenda: quæ utiquè Vir immortalis, ſi illi daretur, recentiorum obſervatis nunc uti, pro ingenii ſui admirabili felicitate multò abundantiùs præſtitiſſet. Quippe febrium contemplatio magis ſolers claros in arte Viros exercuit hucuſque profectò multos, neque id incaſſum: crevit hinc obſervationum ſilva, unde ſelectus inſtitui, & axiomata condi debebant, Boërhavianis inſerenda.

Actorum rationem me debere Lectori, paulò magis articulatam, & quæ omiſſa, mutata, inſerta propius ſpectet, lubens fateor: verum, cum omnium nequeam, intra arctos epitomes cancellos clauſus, paucorum nolim, id negotii in tempora prælectionum diſtuli.

Sed vel ſic noverit peritus Lector, quid præſtiterim, & hoſce meos conatus æqui faciet.

CONSPECTUS

MATERIARUM.

FEBRIS IN GENERE. pag. 1

Febris Stationaria. 4
Febres annuæ 5

FEBRIS INFLAMMATORIA CUM INFLAMMATIONIBUS TOPICIS. 9

Phrenitis. ibid.
Angina. 13
Angina inflammatoria. 14
Angina ſuppuratoria. 19
Angina gangrænoſa. ibid.
Angina ſcirroſa. ibid.
Angina convulſiva. 20
Angina aquoſa. ibid.
Pleuritis humida, ſeu angina bronchialis. 22
Peripneumonia vera. 23
Pleuritis, & pleuroperipneumonia latens chronica. 33
Pleuritis ſicca. 35
Paraphrenitis. 44
Inflammatio mediaſtini, pericardii, cordis. 45
Hepatitis & icterus multiplex. 46
Ventriculi inflammatio. 54
Inteſtinorum inflammatio. 56
Nephritis. 62
Veſicæ urinariæ inflammatio. 64

FEBRIS BILIOSA. 65

FEBRIS PITUITOSA. 72

Peripneumonia notha. 74

FEBRIS INTERMITTENS. 76

Febres continuæ remittentes. 87
Febris ardens, ſeu καυσος. 89
Febris putrida. 91

FEBRES EPIDEMICÆ INCURRENTES. 98

Variolæ. 99
Inſitio variolarum. 108
Morbilli. 113
Scarlatina. 115

FEBRIS INDETERMINATA, INCOGNITA, NOVA. 118

METHODUS INDIRECTA, GENERALIS, SYMPTOMATICA. *ibid.*

Frigus febrile. 123
Tremor febrilis. 124
Anxietas febrilis. 125
Sitis febrilis. 127
Nauſea febrilis. 128
Ructus & flatus. 130
Vomitus febrilis. 131
Debilitas febrilis. 133
Malignitas febrilis. 134
Calor febrilis. 136
Delirium febrile. 139
Coma febrile. 142

Pervigilium febrile. 143
Status nervoſus. 144
Convulſio febrilis. 146
Sudor febrilis. 147
Diarrhœa febrilis. 149
Exanthemata febrilia. 150
Aphthæ. 153

FEBRES SPORADICÆ ET SINGULARES. 157

Febris lactea. 158
Febris puerperalis. 160

FEBRIS LENTA HECTICA 161

Phthiſis pulmonalis. 167

PHTHISES ALIÆ. 173

MONITA ET PRÆCEPTA. *ibid.*

FINIS.

FEBRIS

FEBRIS IN GENERE.

I.

FEBRIS frequentiſſimus morbus, plerorumque morborum aut initium, aut comes, aut finis eſt; eorum quoque, uti & mortis, & ſanationis optima cauſa; hinc accuratius explicanda.

2. Cujus quia abdita habetur natura, ſummâ ope cavendum ab omni errore, in illâ indagandâ.

3. Errori tamen facilem hic occaſionem præbet ingens numerus ſymptomatum, quo plerumque ſtipatur, & ſine quibus febris eſſe poteſt.

4. Ut ille vitetur, opus erit ex infinitis illa phænomena ſola eligere, quæ omni febri ſemper adſunt, quorumque cognita præſentia omnes medicos docet febrim adeſſe; quorum abſentiâ judicant, hominem febre carere.

5. Dein ex his detectis riteque expenſis natura febris individua invenienda erit.

6. Febris omnis calorem præternaturalem, pulſuum a naturali conditione alterationem, atque aliam quamcunque functionem, vel etiam plures, læſas habet; vario id tamen tempore, gradu, ſucceſſione.

7. Hæc vero derivanda ſunt ab irritabilitate cordis & arteriarum auctâ, & exſtimulatâ, a quocunque demum ſtimulo, & vitæ ſic irritatæ conatu adverſus ſtimulum inimicum.

Igitur febris eſt affectio vitæ, conantis mortem avertere.

8. Hinc febris notio nec a fermentatione, neque ab humorum diſſolutione, neque ab eorundem coagulo, aut denſitate univerſim eſt repetenda. Ne tute quaſdam ipſius febris cauſſas remotiores, aut ejus effectus habeas pro cauſâ proximâ.

9. Ex his quoque colligitur febrim morbum eſſe

non hujus ſolum, vel illius humoris, ſed totius ſubſtantiæ.

10. Ubi ea irritatio tanta eſt, ut morbus velociter, & cum periculo decurrat, febris *acuta* dicitur.

11. Ubi tarde, idque cum periculo, vel etiam ſine eo, *lenta* vocatur.

12. Utraque *communis* ſive epidemica, vel huic illique homini *ſingularis*.

13. *Acuti febriles morbi* vocantur, quos dicta febris (10) comitatur; *chronici febriles* autem, in quibus adeſt febris (11).

14. Hinc illorum omnium (13) explanatio pendet a cognitâ prius febris naturâ.

15. Quam cum in irritabilitate cordis & arteriarum auctâ poſuerimus, eaque augeri, incitarique poſſit a cauſſis numero & varietate infinitis, patebit, febris cauſſam proximam infinitas cauſſas pro ſuis proximis agnoſcere:

16. Quarum binæ ſemper conjungi debent ad producendam febrim, *prædiſponens* una, atque altera *excitans*, cum neutra ſola ſufficiat.

17. Cauſſæ excitantes ſunt numero ferme infinitæ; cum quidquid nimium ſtimulare cor & arterias poſſit, ad cauſſas febriles pertineat: ſola quoque corporis diſproportio ad ambientia, febris ſit cauſſa.

18. Cauſſæ excitantes fere ſolæ notæ, & ſæpius determinandæ; prædiſponentes, ut plurimum, ignorantur.

19. Cauſſa prædiſponens per febrim ipſam tollitur, aut in perpetuum, uti e. g. in variolis, & morbilis; aut pro tempore, uti in febribus aliis plerisque.

20. Nonnunquam ea ſolum ex parte auffertur: inde relapſus.

21. Cauſſæ excitantes, utut (17) innumeræ, ad certas nihilominus claſſes reduci poſſunt: ſunt enim quædam *ſingulares*; aliæ vero *univerſales*.

22 *Singulares* uni tantum, alterive individuo ita

inſunt, ut in pluribus eodem ſimul tempore non repetiantur. *Univerſales* verò aut *populares* pluribus communes ſunt, eâdem tempeſtate eodem fere modo affectis.

23. Propiores ſingulares cauſſæ (22) referri poſſunt ad quædam capita: *α*) Ingeſta acria, cibi, potûs, condimenti, medicamenti, vel veneni titulo, eadem donata hac proprietate, ut digeri, moveri; excerni nequeant; aut eâ copiâ aſſumta, ut irritent, ſuffocent, obſtruant, putreſcant. *β*) Retenta intra corpus, quæ excerni ſolebant, ob frigus, unctiones, animi affectus triſtes, cibos, potus, medicamenta, venena, aërem nebuloſum pinguem, quietem, exercitia ſolitâ remiſſa, obſtructiones, compreſſiones a contentis, vel ambientibus. *γ*) Geſta, ut motus nimius animi vel corporis, calor, æſtus. *δ*) Applicata externa, acria, pungentia, rodentia, lacerantia, urentia, inflammantia. *ε*) Quæ humores, horumque motus valde immutant, ut multa externa, vel interna, fames, evacuatio, pus, aqua, ichor, hydropicorum, empyicorum, ſerum acre alicubi collectum, bilis accenſa, inflammatio, ſuppuratio, gangræna, cancer, vigilæ nimiæ, acriora cujuſcunque rei ſtudia, venus nimium culta, &c.

24. Cauſſæ univerſales, (21) aut certæ annorum conſtitutioni periodice recurrenti debentur, aut annuæ mutationi, aut intercurrenti cuidam univerſali miaſmati.

25. Hinc febrium momentoſa diviſio naſcitur: cum cauſſæ *ſingulares* dent febres *ſporadicas*, itemque *ſingulares*; *univerſales* verò *ſtationarias*, *annuas* & *epidemice intercurrentes*.

26. Sporadica febris eſt a vitio quodam domeſtico, & ſingulari, tempus anni aut conſtitutionem epidemicam non reſpiciente, utut illa in epidemicum morbum plerumque convertatur aut cum eodem jungatur, exemplo variolarum, &c.

FEBRIS STATIONARIA.

27. *Stationaria* certo annorum curriculo continetur, ſenſim increſcit, viget, atque iterum decreſcit: alteri alterius indolis ſubnaſcenti locum concedens.

28. An *eædem* ſtationariæ, poſt aliquot emenſa annorum curricula, certo ac ſtabili quodam ordine recurrant; num earum definitus quidam ſit numerus, an vero novæ ſubinde naſcantur, determinari non poteſt, ob defectum obſervationum multis annis continuis, per induſtrios medicos, eodem in loco capiendarum, & cum aliis, alibi inſtitutis, comparandarum.

29. Hinc ignorantur hucuſque indoles, numerus, extenſio, periodus febrium ſtationariarum.

30. Id ſolum conſtat per obſervationes Sydenhamianas, & noſtras, febrim ſtationariam omnibus omnino febribus, & febrilibus morbis, ſeu ſint ab annua mutatione, ſeu a cauſſa quadam ſingulari productæ, dominari, eoſque in ſuam poteſtatem redigere:

31. In chronicos quoque, ſeu febriles illi ſint, ſeu febris expertes, magnum imperium eſſe ſtationariæ febris.

32. Febris ſtationaria varios ſæpe luſus habet, varioſque morbos mentitur, utut eadem ubique ſit & indoles morbi atque medendi eadem ubique ratio.

33. Cognoſci autem ſtationariæ natura poteſt imo; 1mo. ex ſpontaneà morbi ſibi relicti ſolutione ſolius naturæ viribus peractâ, ejuſdemque eventu vario, ſpontaneo; 2do. ex juvantibus & nocentibus forte abhibitis; 3tio. ex analogiâ cum aliis febribus aliunde cognitis.

34. Hinc intelligitur, quid agendum ſit, in novæ febris ingreſſu.

35. Cum ſub iiſdem aëris qualitatibus ſenſibilibus diverſæ nihilominus ſubinde ſtationariæ febres ſint ob-

ſervatæ, patet, alias quoque dari atque hucuſque ignotas cauſas febrium populariurn.

FEBRES ANNUÆ.

36. Annuæ febres dicuntur, quæ ſingulis annis conſtanti quâdam lege recurrunt, ſeſeque excipiunt, niſi quædam temporum anomalia, cœlique mutationes abnormes intercurrant, & hanc annuarum ſucceſſionem turbent.

37. Sunt autem hæ annuæ: febris inflammatoria, biliosa, pituitoſa, quæ quaſi principes & febres cardinales conſiderantur, itemque intermittens.

38. Quarum ſingulæ tam late patent, ut innumeræ aliæ febres ad aliquam ex hiſce reduci poſſint, ad eam videlicet, quâcum major affinitas, & analogia intercedit.

39. Quælibet harum cardinalium definitæ anni parti reſpondet: inflammatoria adultæ hyemi, & veri primo; biliosa æſtati vigenti, atque inchoanti autumno; pituitoſa vero iſtius fini, & initio hyemis, item veri in æſtatem vergenti. Intermittens in ver atque autumnum cadit.

40. Quodſi tempora anni conſuetum ſuum tenorem non obſervent, alius quoque erit febrium habitus ad anni partes.

41. Varia erit cardinalium harum duratio, intenſio, modificatio, luſus, ſucceſſio, degeneratio, complicatio, & inter ſeſe, & cum aliis morbis: quæ omnia ſummam medentis attentionem petunt.

42 Hæ quoque, quemadmodum ſtationariæ, ſenſim increbreſcunt, vigentque, ac ſenſim iterum decedunt, ſeu multitudinem ægrorum ſpecies, ſeu morbi vim.

43. Tum vero circa conſtitutionum annuarum initia, exituſque medium quoddam compoſitumque genus febrium obſervatur.

44. Quælibet harum cardinalium morbos ſuos ſubalternos habet. Sic cephalalgiæ, lippitudines, anginæ, tuſſes, fluxus alvini, &c. tanquam ægritudines ſubalternæ febrim principem ſeu cardinalem ſequuntur, eâdem, ac febris dominans, ratione ſanandæ.

45. Morbi quoque alii ſub annuâ dominante obſervati aut ejuſdem indolis ſunt cum febre annua; aut, utut a cauſſis ſingularibus producti, ab eâdem nihilominus reguntur. Exemplo apoplexiarum, abortuum, arthritidis, hypochondriaſeos, hydropis, phthiſeos, multorumque aliorum.

46. Unde maximi momenti lex ſequitur, ut eidem ad ſpeciem morbo ſub differentis febris annuæ dominio non eamdem medicinam facias.

47. Febres annuæ ſuam denominationem ſæpe a quodam prædominante ſymptomate trahunt, unde pleuritica, peripneumonica, rheumatica, miliaris, petechialis, varioloſa, morbilloſa, ſcarlatinoſa, eryſipelatoſa, tuſſis convulſivæ, dyſenterica, &c. conſtitutio audit.

48. Nihilominus notio practica & directrix morbi, non tam ex ejuſmodi ſymptomate prævalente, quam ex annuæ febris naturâ, cum ſtationariâ collata, deſumi debet.

49. Atque univerſim, qui febri medetur, & *annuæ* ſimul, & *ſtationariæ* rationem habere debet; cum eadem, licet ſtationaria, diverſis anni partibus, diverſâ annuâ, diverſimodè alteretur.

50. An febres annuæ nonnunquam ſuos limites egrediuntur, vice temporum non ſuppreſſiæ? an tunc in alias anni partes, aliis febribus dicatas proferuntur, atque ita ſtationem diutius obtinent, *ſtationariæ* effecta?

FEBRIS INFLAMMATORIA.

51. Ad febres principes pertinet inflammatoria, ſeu ſynochus imputris.

52. Saniſſimos perſæpe corripit, ſine prodromis, aut iis paucis, & pauco tempore. A valido frigore orditur. Sequitur calor, aſſiduus, attactu non auctus, quin potius mitior, pulſus pleni, fortes, duri, accelerati; ſubinde verò ſuppreſſi & fictitie molles, præcipue, ſi alicubi gravis dolor ſæviat; facies rubra, vultuoſa, oculorum ſplendor, & dolor palpebrarum ac tenſio; olfactus deperditus; lingua albida, aut prærubra, humectata tamen, niſi in graviſſimo malo, & diu durante; oris & labiorum ſiccitas, ſitis, cephalalgia, dolor lumborum & laſſitudo, ſomni breves, & cum inſomniis, vel & aſſidua ſomnolentia in infantibus, pueriſque cum pavore & terriculamentis. In his quoque, uti etiam in irritabilioribus, tendinum ſaltus, & artuum motus leviculi convulſivi. Delirium ſubinde, & cum ferociâ. Alvus nulla aut rara, & reſiccata; urinæ parcæ, flammeæ. Febris uno tenore pergit, veſperi noctuque parumper aucta; ſine frigore tamen, donec circa auroram modice miteſcat.

53. Amat hæc febris tempora præprimis frigida, ſiccave, hyemem adultam, ver primum, loca editiora, borealia, ætatem juvenilem, virilem, fibram exercitatam, ſub diæta ſpirituoſâ, carneâ, itemque gravidas.

54. Ita tamen, ut non excludat infantes, pueroſque, chloroticas, item phthiſicos. Nonnunquam quoque in hydropicis obſervatur. Inde hydrops inflammatorius, plethoricus.

55. Decurrit non interrupta; & abſque periodo, intra 14 dies plerumque; ſubinde citius, ut leviſſima intra nychthemeron terminetur.

56. Nihilominus inflammatoriæ febres etiam *chronicæ* ſunt obſervatæ, complurium menſium, annorum, in hæmoptoicis potiſſimum, corpore gracili, collo longo, genis roſeis, thorace anguſto, ſcapulis alatis, exſtantibus, fibra irritabiliore, & ingenio præcoci, acuto.

57. Hanc producunt evacuationes ſanguinis conſuetæ

nunc ſuppreſſæ narium, menſium, &c. Perfrigeratio calefacto corpore, labor intenſus corporis animique, inſolatio, diæta ſpirituoſa valde, medicamenta acria, frigus boreale intenſum. Graviditas, puerperium, vulnera, &c.

58. Cauſſæ leviores, ſymptomata mitia, corpus antea ſanum ſalutem, contraria periculum portendunt.

59. Febris inflammatoria alia *ſimplex* eſt, alia vero *compoſita*, quæ aliam febrim ſibi junctam habet, inflammatoriæ comitem, effectum, cauſſam: eſtque compoſita frequentiſſima, varietate ſymptomatum, diſcrimine, ſanandi labore ſummopere notanda.

60. Frequentior eſt inflammatoriæ complicatio cum bilioſâ, varioloſâ, morbilloſâ, miliari, petechiali, ſcarlatinoſâ, eryſipelatoſâ, &c. Inde Medicorum diſſenſio componenda, de antiphlogiſticâ methodo in hiſce febribus, varioque illarum ſtadio.

61. Ea ſæpius quoque, ac vulgo putatur, ſub ſchemate febris putridæ deliteſcit, aut cum eâdem complicatur. Hinc & inflammationes occultæ, pernicioſæ, pulmonum, viſcerum abdominalium in ipsâ febre putridâ. Diagnoſis adcurata hic ſummè neceſſaria, ſed difficillima.

62. *Simplex* æque, ac *compoſita*, vel eſt *univerſalis*, & ſine topicâ inflammatione cujuſdam partis, vel verò cum eâdem.

63. Hinc nova diviſio fit febris inflammatoriæ ſive ſimplicis, ſive compoſitæ varietates complectens, phrenitidem, anginam variam, gaſtritidem, enteritidem, &c. de quibus infra.

64. Terminatur, ſi ſimplex fuerit, 1mo. in ſalutem (*a* benigna reſolutione, *b*) criſi bonâ, ſæpius ſudoribus, hæmorrhagiis, urinis, rarius alvi fluxu. (*c*. abſceſſu tempeſtive extroſum aperto. 2do. In mortem vero inflammationis magnitudine, criſi erroneâ, abſceſſu interno clauſo, non aperiundo, gangrænâ: 3tio.

in alium vero morbum, eumque varium, pro varia variorum viſcerum læſione per febrim inducta.

65. Compoſita vero terminatur & hiſce modis, & aliis quoque, febri complicatæ propriis. Nonnunquam abit in febrim proximæ inſtantis conſtitutionis, aut cum eadem complicatur.

66. Compoſita peior eſt ſimplici.

67. Curatio fit laxando ſtricta, minuendo humorum movendorum quantitatem, ſc. phlebotomiâ largâ, iteratâ, fotu emolliente, potuque eodem, ſaponaceo, acidiuſculo, refrigerante, diætâ conſimili, quiete corporis animique, atque iis omnibus, quæ ſub nomine regiminis antiphlogiſtici ſunt nota.

FEBRIS INFLAMMATORIA CUM INFLAMMATIONIBUS TOPICIS.

68. Nunc febris inflammatoria conſideranda, quæ ſingularem inflammationem ſibi junctam habet, huic, illive organo inductam; unde ab ejus functione læſâ toti morbo imponitur nomen; talis eſt phrenitis, coma, carus, angina, peripneumonia, hæmoptoë, pleuritis, inflammatio mammarum, diaphragmatis, ventriculi, hepatis, lienis, meſenterii, inteſtinorum, renum, ureterum, veſicæ, uteri, juncturarum, &c.

PHRENITIS.

69. Si delirium perpetuum, non raro ferox, à cerebro primario affecto, cum febre acutâ continuâ inflammatoriâ oritur, vocatur *phrenitis vera*; ab aliâ phrenitide, alias & cauſſas cauſſarumque ſedes habente, diſtinguenda.

Si a malo aliunde in cerebrum delato in febre, inflammatione, &c. *phrenitis ſymptomatica*, Παραφροσυνη, deſipientia, dicitur.

70. Cauſſæ ſunt eæ omnes, quæ febris inflammatoriæ, cæterarumque inflammationum, illæque prætereà, quæ ſanguinem validiùs ad encephalum urgent, ira, inſolatio, opium, nocturna aut pocula, aut ſtudia, vis externa capiti illata, &c.

71. Antecedunt *veram*, calor, dolorque internus capitis, ingens, & inflammatorius, ſanguinis copia nimia, diſpoſitio inflammatoria; rubor oculorum, faciei, ſomni turbulenti; deſipientia levis, adoleſcentia, calidorum uſus, inſolatio, vigiliæ, ira, mœror, protervia ſeu ferocitas, oblivio ſubitanea, ſiccitas totius, maxime oris, gutturis; oculi lucis impatientes, ſcintillantes, involuntarie lachrimantes, lemoſi, collectio floccorum.

Alteram vero omnis fere morbus acutus cum febre; dolor artuum, laterisque, velut a pleuritide rheumatica, & vagus, cum levi perturbatione animi, inflammatio pleuræ, pulmonis, diaphragmatis, quæ peſſima; hanc præſagit lingua nigra, alvus ſuppreſſa, urina aut parciſſime ſecreta, aut in veſicâ retenta, aut excreta parca, pallida, decolor, tenuis, ubi antea contrarium obtinuit, urina cum ſuſpenſo nigro; ἀδιψία, ferocitas, rubor, pervigilium, cutis ſicca, ſtrigoſa, imperſpirabilis, fœces albæ (hæ ubique letales) reſpiratio cita in morbo non pectoris, pulſui non reſpondens; deglutitio per vices læſa, potu in nares regurgitante, abſque anginâ, ſigna inſtantis inflammationis in capite.

72. Utraque, (71) ubi præſens eſt, hæc habet ſymptomata: 1mo. idearum ſenſilium depravationem, ut & ſenſuum internorum, & rationis, & affectuum; 2do. ferocitatem auctam, & efferam, inquietem, vel ſæpe ſomnos turbulentos; 3tio. pulſum durum, reſpirationem raram, & magnam; 4to. faciem plerumque rubram valde, vultuoſam, adſpectu horrendam, oculos protuberantes, trucesque, ſtillicidium narium.

73. Prognoſis hiſce fere deſcribitur;

Phrenitis vera eſt acutiſſimus morbus; 3tio, 4to, 7moque die necat, raró hunc tranſgreditur.

Inde aut convulſi, aut apoplectici pereunt, magnitudine inflammationis, lymphâ coagulabili intra meninges tranſſudante, ſero copioſo in ventriculis collecto, vicina premente.

Aut abit in maniam inſanabilem meningibus duris, incraſſatis, concretis.

Pauliſper adſcendens immanis fit.

Sæpe deſinit in lethargum, coma, catochen.

Vomitus æruginoſus ratione inflammati cerebri, ſputatio frequens & indecora in adſtantes, tremor, fœx alvi & urina interceptæ, vel albæ; urina cruda; convulſio, venatus floccorum volitantium, oculi pulverulenti, fixi, obliqua tuentes, diſtorti, alter altero major, albugineâ proſpectante; pupilla ampla, ad lucem immota; maſticatio continua, cum oris ſpumâ, deglutitio laborioſa, ſonora, ſuffocans, dentium ſtridor; ἀδιψία, plerumque convulſionis prænuncia, permutatio ſymptomatum perpetua; ulceris tumentis ſubſidentia, frequentia ſunt præſagia periculi ſummi, & mortis.

A peripneumoniâ letalis; a variolis mala admodum; ab ileo letalis.

Inflammatio pauliſper fixa, & aſperitas faucium ad ſuperiora vergens creat phrenitidem mortiferam; hi palpant, & laborioſi ſunt.

Quæ verſatur circa neceſſaria, peſſima.

74. Cadavera defunctorum a phrenitide exhibuêre encephalum inflammatum, gangrænam, abſceſſum, ſphacelum cerebri, aut acres rodentes ichores.

75. Ex quibus cunctis elicitur cauſſa proxima phrenitidis veræ, inflammatio vera encephali primarió orta; ſymptomaticæ veró, inflammatio ſimilis orta a raptu materiæ phlogiſticæ in encephalum.

76. Quidquid has producere poteſt, fungi poterit cauſſæ propioris munere. (71)

77. Quin hinc vera diagnoſis utriuſque mali.

78. Curatio requirit attentionem ad ſequentia: Phreniticis varices, vel hæmorrhoides fluentes proſunt. Alvi fluor bonus.

Dolor ad pectus, artuſque, vel & vehemens tuſſis ſuperveniens, ſæpe ſolvit malum.

Ut & hæmorrhagia.

79. Phrenitis vera requirit citiſſimè validiſſima remedia, quibus tolli poſſit inflammatio ad encephalum orta.

80. Quæ petenda maximè ex curatione inflammationis in genere, obſervatis hiſce: Venæ ſectio inſtituenda larga, per amplum vulnus, repetita, in pede, brachio, jugulo, fronte. Hirudines ad tempora, retro aures, & cruenta nuchæ ſcarificatio poſt phlebotomias. Diluentia ex decoctis antiphlogiſticis, nitroſis, affatim haurienda. Clyſmata antiphlogiſtica, additis laxantibus. Ad anum hirudines, maximè, ſi hæmorrhoides olim tumuerunt. Collutoria, gargariſmata lenia revocanda in crebrum uſum. Nares, oculi, aures fovendæ. Caput radendum. Pediluvia, epiſpaſtica, cucurbitæ, ad inferiora adplicanda. Corpus moderato frigore reficiendum, & erectum tenendum.

81. Si verò phrenitis ab alio morbo inflammatorio jam facto oritur, ante omnia attendendum, an genius ejus mali patiatur adhiberi modo dicta (80); ſi non, tum curanda ex methodo illi morbo debitâ, ſemper additis derivantibus, & topicis remediis.

82. An camphora cum nitro in verâ phrenitide, an potius in delirio a ſyſtemate nerveo per febrim nimis irritato? an moſchus, & quando? an poſt uſum venæ ſectionis, & aliorum refrigerantium, opium? an hoc ſerius magis convenit, febre ceſſante, delirio levi, deſipientiâ, fatuitate ob keneangeiam remanente? Nocebit certè in verâ phrenitide vigente.

83. Huc phrenitis puerperarum ſpectat, in non lactantibus, aut non ſufficienter; poſt primum puerperii

triduum, incerto tamen tempore, a plethorâ ad encephalum determinatâ, oriri ſolita; in maniam, ſæpe ſanabilem, non raro abiens.

84. Hic quoque phrenitis a vi externâ capiti illatâ; evacuationibus ſanguinis uti in *verâ*; purgationibus antiphlogiſticis; actu frigidis, nive, glacie, pannis ſale amonico, nitro imbutis, toti capiti impoſitis, & dein adſperſâ frigidâ madefactis ſananda.

85. Relapſus faciles, convaleſcentia tarda.

ANGINA.

86. Impedita valdè, dolens admodum, vel & impedita & dolens ſimul deglutitio, atque reſpiratio, quæ contingit a caussâ morbosâ agente in partes binis his functionibus inſervientes, ſupra pulmones, & ſtomachum poſitas *angina* vocatur.

87. Cujus duplex obſervatur ſpecies; prima ſine ullo ſigno tumoris externi, internive apparet; altera verò cum aliquo tumore in aliquâ parte organorum deſcriptorum (86) deprehenditur ſemper.

88. Illa prior in fine morborum diuturnorum, maxime poſt ingentes & ſæpe repetitas evacuationes, contingit; pallorem faucium, ſiccitatem harum, tenuitatem ſimul, comites habet; quare nervos & muſculos reſolutos plerumque habet; rarò curatur, & tum tantum remediis replentibus vaſa vacua bono ſucco vitali, calefacientibus, corroborantibus. In phthiſi ferè ſemper eſt ſignum imminentis mortis.

89. Eadem prior ſpecies aliquando oritur ſubitò ſine ſignis manifeſtis prægreſſis ullius morbi: vix capit medelam; & ferè ſemper, poſt mortem, ſuppuratum pulmonem demonſtrat.

90. Quæ cum tumore accidit, varia nomina accipit, vel a naturâ tumoris, vel a loco per tumorem occupato; ſc. catarrhalis, inflammatoria, purulenta, ſcirrhoſa, cancroſa, gangrænoſa, putrida, maligna, pituitoſa,

bilioſa, eryſipelatoſa, ſcarlatinoſa, miliaris, aphthoſa, morbilloſa, varioloſa, venerea, convulſiva.

91. Occupant hi tumores (90) linguam, ejus muſculos, palatum, tonſillas, uvulam, hujus muſculos, cava oſſium frontis, maxillæ ſuperioris, oſſis ſphænoidis, enato & ibi radicato polypo increſcente, nares obturante, palatum deprimente pendulum, fauces anguſtante, pharyngem, laryngemque occludente, muſculos oſſis hyoidis omnes vel aliquos, muſculos laryngis externos, internos, communes, proprios, aſperæ arteriæ membranam interiorem, muſcularem, pharyngis muſculos ſuperiores, & œſophageum, ipſum œſophagi muſculum, glandulas, aſperæ arteriæ & œſophago ita vicinas, ut hæc fiſtulæ ab iis tumentibus comprimi queant, ut ſunt ſalivales omnes, tum vagæ circa hæc loca, ac tandem ipſæ thyreoideæ.

92. Ex quâ hiſtoriâ (88 ad 92) perſpecta apparet ratio tam multiplicis, improviſi, & funeſti ſæpè eventûs, hujus mali (86).

93. Quùm verò tam varius ille morbus ſit, tam varium effectum producat, variaque adeo remedia & artem medendi poſtulet, brevitas hìc neceſſaria non permittit, ſingula hìc recenſere: hinc de inflammatoriâ anginâ paucíſque aliis potiſſimùm agendum.

ANGINA INFLAMMATORIA.

94. Quando ab inflammatione, glandulæ (91) vel muſculi (91), occupantur, tum oritur morbus, hic accuratius deſcribendus, ob ſummam, quâ funeſtus eſt, acutiem, & velociſſimam, & inſuperabilem ſæpè violentiam.

95. Hujus (94) mali cauſſa 1mo. in genere eſt omnis ea, quæ inflammationem quamcumque poteſt producere; 2do. illa omnis quæ inflammationis cauſſas determinat imprimis ad loca deſcripta (91) maximè ad laryngem, pharyngem, os hyôides, horumque muſcu-

los, tum ad fiſtulæ pulmonalis ſuperiora, talia autem ſunt, diſpoſitio propria juvenibus, ſanguine divitibus, rufis; exercitium frequens, validumque harum partium, oratoria exercitatio, cantus, clamor, fortis equitatio adverſo vento & frigido, tubarum & fiſtularum inflatus, labores validi in aere frigido, calor æſtuans, magnum frigus excipiens, tempore verno, aridæ fauces ob aeris recepti & expulſi fervorem in æſtu ſolis, vel in febre inflammatoriâ.

96. Ubi ex his cauſſis (95) nata eſt, varia, & inter ea, horrenda ſymptomata creat, pro diverſitate partis ejus quam occupat.

97. Si ſola laborat pulmonalis fiſtula, illæſis aliis, in internâ ſuâ membranâ muſculoſâ, tum oritur ibi tumor, calor, dolor, febris acuta calida, cœterùm externa ſigna nulla, vox acuta, clangoſa, ſibilans; inſpiratio acutè dolens, reſpiratio parva, frequens, erecta, cum ſummo molimine, hinc circulatio ſanguinis per pulmones difficilis, pulſus mire & cito vacillans, anguſtiæ ſummæ, cita mors. Eſtque hæc una ex iis, quæ funeſtiſſimæ, nec externa dant ſigna: quò verò propius glottidi & epiglottidi malum, eò ſanè magis letale. Quibuſdam dicitur angina polypoſa, membranacea, trachealis: 1ma. anginæ inflammatoriæ ſpecies.

98. Si larynx imprimis acutè inflammatur, & ſedem habuerit malum in muſculo albo glottidis, & ſimul in carnoſis ei claudendæ inſervientibus, oritur diriſſima, ſubito ſtrangulans angina. Signa, ut priora (97), dolor in elevatione laryngis ad deglutitionem ingens, auctus inter loquendum & vociferandum, vox acutiſſima, ſtridula, citiſſima, cum ſummis anguſtiis, mors. Eſtque hæc, ſine ſignis externis, omnium peſſima: 2da. ſpecies.

99. Si ſoli muſculi elevando oſſi hyoidi, & laryngi ſervientes inflammantur validè, ſigna evidentia ſunt hæc: reſpiratio ſatis libera, deglutitio in primâ actione ſuæ exercitationis acutiſſimè dolens, tùm ſigna inflam-

mationis in genere, & eadem in iis muſculis, qui apparere examinanti poſſunt. 3tia. ſpecies.

100. Quando autem ſola pharinx eodem infeſtatur malo, ſigna ſpecifica ſunt, inſpectis faucibus apparentia, reſpiratio ſatis commoda, deglutitio dolens, impoſſibilis, materies deglutienda per nares redeuns, eadem in aſperam arteriam pulſa & tuſſim violentam excitans; hinc defectus cibi, potuſque ingerendi, exſiccatio & exaſpėratio omnium humorum in corpore, febris non adeo intenſa, major morbi duratio ante illatam mortem. 4ta. ſpecies.

101. Si verò tonſillæ, uvula, velum pendulum, muſculi ejus quatuor pterygoſtaphylini, inflammantur validè, tum fiunt ferè eadem ac in priori (100); reſpiratio incommoda, difficilis, per nares nulla, vel parva, per fauces anguſta; materies deglutienda ob anguſtias & ſummos dolores per os redeuns; excreatio perpetua; pituitæ ad cava tonſillarum ſtillicidium perpetuum, copioſum; dolor acutus in aure internâ, & viâ eo tendente a faucibus; crepitatio in aure dum deglutitio fit; ſurditas ſæpe perfecta. 5ta. ſpecies, cæteris ſananda faciliùs, & communiſſima.

102. Quod ſi omnes hæ inflammatoriæ ſpecies (97. ad 102.) vario concurſu, ſimul ægrum infeſtent, concluditur facilè, eò ſævioıem fore morbum, quò plures in unum conſpiraverint, tamque ſimul eò plura, & ſæviora ſymptomata eventura eſſe.

103. Nam impedito tum cruoris in jugulares externas, vel per has ipſas compreſſas, reditu, fit tumor faucium, labiorum, linguæ, vultûs, linguæ exſertio, intorſio, inflammatio, oculorum rubedo, protuberans tumor horrendus; cerebri ob eadem ſuffocatio; hinc viſus, auditus, tactus hebetes, delirium, hiatus oris, ſtertor, decubitus impoſſibilis præ ſuffocatione, rubor, tumor, dolor, pulſatio, ſæpè in collo, pectore, cervice, conſpicui; unde venæ jugulares, frontales, raninæ varicoſæ tument.

104.

104. Decurrit autem omnis angina conſuetum inflammationis generalis iter, eaſdemque facit, ac patitur mutationes.

1ma. ſpecies finitur 1mo. reſolutione benignâ; 2do. criſi erroneâ, lymphâ coagulabili ſubitò tranſſudante: unde mors plerumque ſubitanea, ſuffocans; rarò ſalus, pſeudomembranâ inter tuſſiendum rejectâ. 3tio. abſceſſu, & inde natâ phthiſi.

2da. verò terminatur 1mo. lyſi; 2do. ſuppuratione, aut ſanabili emollientibus, balſamicis, &c. aut phthiſin trachealem, tandem & pulmonalem inducente; 3tio. lymphâ coagulabili ſubitò tranſſudante, eventu vario; 4to. primis horis aut diebus ſuffocando, glottidis rimâ eliſâ; 5to. gangrænâ.

3tia. & 4ta. ſpecies exitus habent partibus inflammatis muſculoſis communes.

5ta. tandem ſolvitur 1mo. lyſi: 2do. criſi ſubitâ, lymphâ phlogiſticâ tranſſudante; 3tio. abſceſſu introrſum communiſſimè, rariſſimè extrorſum vel ſponte rupto, vel pharyngotomo aperto; 4to. tumore ſcirrhiformi; 5to. ſuffocando nimiâ mole; 6to. metaſtaſi ſubitaneâ ad encephalum, pulmones, &c. vario exitu; 7mo. gangrænâ.

105. Ergo ſi ſigna docuerint, anginam eſſe 1mæ. & 2dæ. ſpeciei, confeſtim examinandum, an pura hactenus inflammatio adſit; túmque citiſſime per efficaciſſima remedia tentenda reſolutio eſt. Itaque 1mo. cita, magna, repetita miſſio ſanguinis, eò uſque, ut debilitas, pallor, refrigeratio, vaſorum collapſus, doceant, vim ſuperſtitis non poſſe augere tumorem & rigiditatem vaſculorum, exercenda erit; hirudo in loco vicino, externo; ſectio jugularis præ raninâ; 2do. clyſmata emollientia, eccoprotica, repetita; 3tio. victu, potuque tenuiſſimo, & leniſſimo opus; 4to. nitroſis, ſubacidiſque medicamentis; 5to. vapore humido, molli, tepido aſſiduè hauſto, fomentis externis, derivantibus epiſpaſticis, cucurbitis, ſcarificatis, & ſiccis, ſinapismis collo & pectori appoſitis;

106. At ſpecies 3tia. raro tam periculoſa ac 1ma. & 2da. eadem remedia (105), ſed leviora, petit. Hic autem imprimis cataplaſmata anodyna, laxantia, emollientia externa neceſſaria.

107. Dum denique angina (100. 101. 102.) adhuc inflammatoria, infeſtat, tum eadem remedia (105. 106.) requiruntur unita, ſed addendæ perpetuæ humectationes oris & faucium, per leniſſima attenuantia nitroſa, diluentia aquoſa calida, laxantia pinguia, quæ ore quieto contineri, leniter gargariſando applicari, fiſtulâ injici poſſunt: requiritur continua opera, ne areſcant partes.

108. Si omnibus his non, ſero, vel fruſtra tentatis (105. 106. 107.), morbus ſit maxime recens & ſtrangulans a cauſſa ſuperiori, quam erit locus ſectionis, cum ſymptomatibus peſſimis (103), nec tamen adhuc gangrænoſis, ſtatim, poſt acerbam prognoſin, inſtituenda erit βρογχοτομη.

109. Quæ fiet præparato corpore ægri; in aſperâ arteriâ infra laryngis inferiora ad pollicis diſtantiam, diſciſſâ cute & integumentis; amotis muſculis; ſecto interſtitio inter annulos arteriæ aſperæ; impoſito canaliculo argenteo; dein ablatâ cauſsâ, quæ exegerat hanc operam, vulnus percurando; interim clyſmata nutrientia applicando, ſi deglutitio impoſſibilis.

110. In quibuſdam peculiaris eſt in anginam proclivitas.

111. Poſt validam tonſillarum inflammationem manet non raro tonſillæ corpus mole majus, cætera ſanum.

112. Subinde vero tonſillæ tumor ſcirrhodes remanet, indolens, innoxius, at incurabilis, a lymphâ phlogiſticâ e vaſis effuſâ, diffuſâ per tonſillam, & induratâ. Differt a vero ſcirrho.

113. Solo tempore minuitur parum, & durior evadit.

ANGINA SUPPURATORIA.

114. Si malum jam eò proceſſerit, ut ſuppuratio loci affecti jam incipiens cognoſcatur per ſua ſigna, erit tentenda via abſceſſûs per artem, & remedia generalia ex chirurgicis nota; maxime autem molli, aſſiduo gargariſmate, largo cataplaſmate laxante; pertuſione loci, ſenſibus deprehenſi; bronchotome (108. 109.)

115. Illa autem anginæ ſpecies, quæ prior deſcripta (97. 98.) raro eouſque adoleſcere poteſt, ſed vel prius reſolvitur (105.), vel necat.

ANGINA GANGRÆNOSA.

116. Si tandem cauſſæ anginæ (95) augentur, & in parte nobili magis (97. 98.) hærent, vel & in externis (100. 101.), ſæpe in gangrænam abit letalem; id vero novimus, 1. ex ſignis hujus generalibus, aliunde repetendis, applicatis ad partes obſeſſas, quarumque functio læſa; 2. ex ſignis propriis; ſi tumor, ruborque prius conſpicui, ſubitò, ſine bonâ cauſſâ, diſparuerint: ſi dolor ſimiliter ſic abiverit; fauces ſubitò æquales, læveſque fiunt; ſiccæ, glabræ, lividæ fauces; tum nullam capit magnitudo nimis provecti mali medelam.

117. In ſcirrhum circa tonſillas, uvulam, palatum, abit angina eorum locorum, ex cauſſis ſcirrhorum cognitis. Unde cognoſcitur facilè, curatur difficulter: maximè ubi in cancrum jam abiit. vid. (118).

ANGINA SCIRRHOSA.

118. Si glandulas deſcriptas (91) ſcirrhoſus, & multum increſcens tumor occupavit, ſignis ſcirrhi cognoſcitur; atque ex noto ejus ſitu futura angina prævidetur, nata verò perſpicitur; tum, ſi extirpatio poſſit fieri, ea

ſola remedio erit tuto; aut in internis circa fauces corroſio multâ cum prudentiâ tentenda.

ANGINA CONVULSIVA.

119. Si nervi motores organorum deglutitionis, vel reſpirationis, impediuntur ſuas exercere functiones in illa organa, oritur paralytica angina; talis à luxatione dentis vertebræ dicitur contingere, aut alterius vertebræ cervicis ad interiora. Si convulſionum cauſſa quæcunque muſculos pharyngis, laryngiſve occupaverit, oritur ſubita, ſuffocativa angina: talis in epilepticis, ſpaſmodicis, hyſtericis, hypochondriacis ſæpenumerò fit, abit, redit: curatur imprimis his, quæ iis morbis curandis propria ſunt.

ANGINA AQUOSA.

120. Angina aquoſa, oëdematoſa, catarrhoſa tenuis, eſt impedita, vel dolens reſpirandi, vel deglutiendi exercitatio, cum tumore lymphatico partium, quibus illa fit, vel vicinarum.

121. Habet ergo, ut cæteræ aquoſæ colluvies, ſedem in parte glandularum, ubi reconditur, atque excernitur ſecreta arteriis lympha.

122. Ergo pro caussâ agnoſcit, quidquid exitum liberum lymphæ impedit: eorum verò eſt numerus ingens, & diverſitas. Compreſſio venarum quæcunque, in quas fortè earum glandularum emiſſaria ſe evacuant; obſtructio nata in ipſo folliculo glandulæ a gypſo, pituitâ, lapide, fungo, & ſimilibus ibidem enatis; obſtructio facta in ipſis emiſſariis a cauſſis iiſdem; compreſſio eorundem locorum; frigus finibus excretoriorum meatuum applicatum; debilior humorum circumactio.

123. Effectus talis mali ſunt, tumor aquoſus, al-

bus, frigidus, vicinorum compreſſio, impedimentum functionum, quæ a non compreſſis pendebant.

124. Hinc ſigna diagnoſtica (120. 121. 122.), & prognoſtica (123) facillime pateſcunt.

125. Curatio autem hic peragetur iis, quæ 1. cauſſas obſtruentes reſolvunt, movent, aut rodendo, vel ſecando, tollunt. Huc ſpectant emollientia, aperientia, laxantia, formâ fotûs, cataplaſmatis, gargariſmatis, injectionis, collutorii, vaporis, applicata; tum frictiones; cauſtica; ſcalpellum: 2. quæ copiam lymphæ, per oppoſita loca evacuendo, minuunt: quod fit apophlegmaticis, veſicatoriis, ſudoriferis ſiccis externis, internis, diureticis ſimilibus, hydragogis per alvum: 3. abſtinentiâ ab liquidis; victu calefaciente, exſiccante: 4. augendo vim circulationis per remedia nota.

126. Ex hac hiſtoriâ datâ (86 ad 126) intelligitur ratio obſervationum hippocraticarum.

Angina ſine ullo ſigno conſpicuo, ſolo ſtrangulatu orthopnoico ſe prodens, cum febre acutâ, dolore magno capitis, vel crurum, ſine ſignis bonis, citò letalis, primo ſcilicet, ſecundo, vel tertio die.

Angina επιγενεσει orta ex aliis inflammatoriis morbis, aut ſi ſpecies (97. 98.) nata ex (99. 100. 101.), letalis.

Angina ſpumam oris excitans, ſerum tenue exprimens, fœces alvi ſine ſenſu dimittens, in febre valde acutâ, ſine ullo ſigno conſpicuo occupans, cum receſſu tumoris, ruboris, pulſationis in faucibus vel linguâ, tamen ſtrangulans, ubique letalis, & præceps.

127. Plures ſuperſunt anginæ ſpecies, *ſymptomaticæ* aliorum morborum, ex quorum cognitione earum indoles, & curatio ſcitur.

PLEURITIS HUMIDA, SEU ANGINA BRONCHIALIS.

128. Inflammatio ſubinde bronchia, eorumque ramificationes prehendit; inde febris acuta continua cum dolore lateris interiori, inflammatorio, tuſſi & inſpiratione aucto, cum ſputis croceis, cruentis. Pleuritidem *humidam* appellant.

129. Sede differt a pleuritide ſiccâ, quæ pleuram afficit: differentia ab illis non obſervata, qui de ſede pleuritidis controverſiam moverunt.

130. Cauſſas habet inflammationum generales, & eas quoque, quæ anginas, trachealem præprimis, & peripneumoniam producunt.

131. Exitus quoque eoſdem habet cum iiſdem morbis, habitâ ratione affectæ partis: nempe in ſanitatem, morbos alios, aut mortem.

132. In ſanitatem abit, 1. reſolutione benignâ in morbo levi, a cauſſis levibus; 2. criſi per ſputa, ſudores, urinas, alvum, coctione prægreſsâ, & diebus decretoriis 4to, 5to, 7mo, 9no, 11mo, ut plurimum.

133. Terminatur quoque materie inflammatoriâ repente depoſitâ in cava aërea, coctione prægreſſâ, & die critico inſtante, eventu vario.

134. Morbus exigit methodum antiphlogiſticam, inflammationis magnitudini commenſuratam, ſc. venæ ſectiones, potus tepidos, emollientes, nitroſos, balnea pulmonum, vaporibus aquæ dulcis inſpiratis.

135. Exitus reliqui tum ex cognitione inflammationis in genere, tum ex iis, quæ de anginâ inflammatoriâ dicta, ſunt repetendi.

136. Ex hucuſque dictis colligitur, cur ſputa purulenta poſt *humidam* pleuritidem morbum curatu difficilem notent; inſanabilem verò poſt ſiccam. Patet quoque, plurima affata veterum æque ac recentiorum

de pleuritide, ad *hanc* præprimis, *humidam* nempe, ſeu ad *anginam bronchialem* pertinere.

Intelligitur etiam, cur hic morbus tam frequenter cum eo jungatur, de quo nunc agetur, cum eoque *pleuroperipneumoniam* conſtituat.

PERIPNEUMONIA VERA.

137. Si in pulmone inflammatio vera concipiatur; morbus vocatur peripneumonia.

138. Signa ſunt 1. ea, quæ, febris inflammatoriæ; 2. pulmoni inflammato peculiaria: ſenſus oppreſſionis ad thoracem aſſiduus, indeque, atque ob tuſſim ſiccam, humidam, cruentam, profundiùs inſpirandi facultas impedita.

139. Cauſſæ plurimæ revocari queunt 1. ad generales omnium inflammationum per totum corpus; 2. ad eas, quæ imprimis pulmones afficiunt; ut ſunt, aër humiditate, ſiccitate, calore, frigore, gravitate, levitate, exhalationibus cauſticis, vel adſtringentibus, aut coagulantibus conſtans, ſicque peccans; chylus ex craſſis, ſiccis, viſcoſis, cum acribus permiſtis, vel ſine iis; exercitia pulmonum violenta, curſu, luctâ, nixu, cantu, clamore, equitatione forti in vento adverſo, venena coagulantia, cauſtica, conſtringentia, venis ad cor tendentibus immiſſa, vehementes animi perturbationes, angina cum oppreſſione pectoris & orthopnoeâ, pleuritis valida, paraphrenitis ingens, hepatitis, peculiaris prædiſpoſitio, ſæpe hæreditaria.

140. Ubi hæ cauſſæ morbum produxerint, & major alterutrius pulmonis portio inflammata, ſtagnat cruor, extenditur vas, exprimitur tranſſudatione quaſi pars liquidiſſima, coacervatur craſſior, inter cor dextrum, & fines pulmonalium arteriarum, omnis fere colligitur, circulum adhuc obire potens, ſanguis; hinc pulmo gravis, explicari impos, liveſcens; cor ſiniſtrum ſan-

guine orbatur, debilitas ſumma, pulſus exilis, mollis, omni modo inæqualis; reſpiratio parva, frequens, difficilis, erecta, tuſſiculoſa, calida; ſanguinis venoſi ante auriculam & cor dextrum ſtagnatio, rubor faciei, oculorum, oris, faucium, linguæ, labiorum inſolitus; caput hebes, ſoporoſum, ſubapoplecticum, tandem ſuffocans, inexplicabili cum anxietate & delirio, mors.

141. Si tale malum (140) utrumque pulmonem ſimul, & valide infecerit, erit cita & inſuperabilis mors; quum nullo remedio antiphlogiſtico juvari natura queat.

142. At, ſi parvum in uno pulmone locum infeſtat, nec cauſſas validas habet, aliqua, nec tamen certa, ſpes eſt curari benè poſſe.

143. Inde (138 ad 143) ſigna diagnoſtica, & prognoſtica, utcunque hauriri poſſunt; maximè ſi conſideremus, exitus eſſe ut inflammationis; inde etiam ſtatus accipit vario durationis tempore varios, ita, ut abeat in ſanitatem, alium morbum, mortem.

144. Sanatur 1. reſolutione benignâ 4to. 5tove die; ſi temperies laxa, humores blandi, inflammatio non magna, cum alio morbo pulmonum, aut aliâ cum febre non complicata, neque hæreditaria fuerit ad eum morbum prædiſpoſitio; 2. criſi, die 7mo, 9no, 11mo, 14mo; ſcilicet, a) ſputo cito, libero, copioſo, flavo, cum pauco ſanguine miſto, ſatis craſſo, dolorem ſedante, reſpirationem emendante, pulſum ampliorem, & pleniorem reddente, in album, blandum citò mutato; id fit, ſi ſedes mali non valde ampla. b) alvi fluxu biliofo; levante, & ſimilia fere, ac ſputa decocta, ejiciente. c) urinâ copioſâ, craſſâ, hypoſtaſiâ, levante cum ſedimento, primò rubro, ſenſim albeſcente, ante ſeptimum diem comparente, diu quieſtante. Atque tum reſpiratio adeſt facilis, febris levis boni moris, ἀδιψία, calor, humiditas, laxitas, ſudores æquales toto corpore.

tranſit in alium morbum, pendentem ex naturâ

inflammationis, vel ipſius pulmonis, prout ſuâ hinc propriâ actione deſtituitur.

146. Hinc primo in ſuppurationem, quæ fit, ubi materies inflammatoria, ab ipsâ naturâ reſolvi non potens (144), nec arte emendata, tamen blandior, ſtagnans, calens, pulſa, vaſcula tenuia rumpit, in pus reſolvit, latera coërcentia extendendo, vel rodendo abſceſſum, vomicamve format, intra quatuordecim dies.

147. Id futurum (146) demonſtratur his obſervationibus: 1. ſi ſigna certa peripneumoniæ ſatis acris (142), nec tamen acerrimæ (140. 141), primo extiterint; 2. ſi reſolutio, ejuſque ſigna (144), non ſatis citô apparuerint; 3. ſi ſymptomata (140) nec ſputo cocto, & criticis diebus, 4to, 5to, 7mo, 9no, 11mo, 14mo, evacuato per ordinem, qui ſanationem doceat mutatione ſucceſſivâ excreti, nec eductione cruoris, nec medicamentis, nec victu debito, ſuperata ſint; 4. verum contra, ſymptomata non peſſima, pertinacia, cum continuo delirio, pulſu undoſo, mollique permaneant.

148. Fieri autem jam re ipſâ cognoſcimus per hæc: 1. ſi ſigna ſint (147); 2. ubi leves, vagæ, ſæpe repentes, ſine manifeſtâ cauſâ horripilationes contingunt; dolor remiſit, diſpnœa manet; genæ & labia rubent, ſitis adeſt, febricula vexat, imprimis veſpertina, pulſus debilis, molliſque.

149. At jam factum declarant, 1. ſigna prægreſſa (147. 148); 2. tuſſis pertinax, ſicca, ad paſtum, motumve aucta; reſpiratio difficilis, parva, anheloſa, ſtrepens, poſt paſtum, & motum aucta; decubitus in unum modo, id eſt, in affectum latus tolerabilis; febricula continua, periodica, a cibo, potu, motu, exacerbata, cum rubore genarum & labiorum; appetitus proſtratus, ſitis magna, ſudor nocturnus, maxime circa jugulam & frontem; urina ſpumoſa; pallor, macies, debilitas ſumma.

150. Id apoſtema jam factum (149) exitus habet varios: 1. ſuffocat tumore occupante totum pulmonem; vel comprimendo impendiente ea, quæ adhuc in eo libera; 2. ſuffocat ſubitâ eruptione puris, vomicâ in aſperam arteriam ſe exonerante uno cum impetu. 3. ſolvitur ſputo purulento, liberante, conſumente. 4. ſolvitur lapſu puris in cava thoracis, inve mediaſtini dilatata vacua. 5. inde tabes, phthiſiſque varia, empyema fere letale.

151. Alter morbus a peripneumoniâ fit, ſi inflammatoria materies (146. 147. 148.) intra pulmonales venulas reſorbetur, in loca quædam deponitur: unde liberatur pulmo, oneratur pars alia; quæ ſi minus requiſita ad vitam, eſt μεταστασις bona; ſi verò in hepar, lienem, cerebrum, & ſimilia loca fluxerit, peſſima plerumque erit. Hinc fiunt abſceſſus in peripneumonicis ad aures, crura, hypochondria.

152. Tales abſceſſus futuros eſſe declarant: 1. obſervatio ſignorum peripneumoniæ non peſſimæ (147. 148. 149), cum febre non vehementi, nec malignâ, tamen continuâ; cum dolore thoracis, anxietate, gravitate, diſpnœâ, non peſſimis, ſine ſignis reſolutionis (144). 2. ſi cum his pulſus multùm vacillans, omni modo, aſſidue; 3. dolores, rubores, calores, tenſiones, circa loca dicta (151).

153. Illos vero futuros circa crura ſcimus, ſi 1. ſigna futurorum abſceſſuum (152) adſint; 2. ſi ſimul cum iis ſigna ſint levioris inflammationis ad hypochondria.

154. Sed futuros circa aures ſcimus, ſi 1. ſigna adſint (152); 2. mollia ſimul hypochondria.

155. Ad hepar verti novimus, ſi 1. ſigna ſint (152); 2. dolor manens in hepate, cum urinâ ſubictericiâ, colore ſubflavo cutis. Hinc ſæpe hepatitis deuteropathica, vomicâ hepatis natâ, peſſima mala.

156. Abſceſſus illi (153. 154) ſi levant pulmonem, ſi tollunt febrim, ſi purulenti, manantes, ſiſ-

tuloſi manent, ſi ſatis citò, ante nonum diem, contingunt, tum ſemper ſalutares: verùm, ſi ſputo jam purulento, nec magis flavo, ſine levamine dicto, naſcuntur, mali: at, ſi jam nati evaneſcunt, nudo morbo, peripneumoniâ redeunte, omninò letales ſunt.

157. Deſinit iterum hic morbus in tumorem ſcirrhiformem pulmonis, ſi materies inflammatoria, criſi erroneâ e vaſis expreſſâ, intra viſceris ſubſtantiam diffundatur, inque tubera, tuberculave coëat, non diſſolvenda: inde totâ vitâ difficilis, erecta, tuſſiculoſa reſpiratio, poſt paſtum, motumque aucta, ſine ſignis latentis vomicæ deſcriptis (149); & peculiaris in novas peripneumonias originarias, & ſymptomaticas proclivitas.

158. Eadem ferme obſervantur, ſi ob eandem erroneam criſin materies phlogiſtica in cavum thoracis effundatur; niſi copia materiæ magna, criſi ſubitaneâ effuſa, ægrum ſubitò ſuffocet.

Quantitas materiæ phlogiſticæ exigua, criſi pedetentim factâ, in pſeudomembranam abibit, cum tempore mirè vaſculoſam, tenacem, coriaceam, ſemicartilagineam, pulmones ambientem, arcte ſtringentem, pleuræ valide nexam. Unde ante enarrata incommoda.

159. Subinde circa criticum diem, coctione prægreſsâ, & ſine ſignis ſuppurationis aut imminentis, aut jam factæ, lympha phlogiſtica ſubitò deponitur in veſiculas & ramificationes bronchiales; inde aut ſalus, ſi materies parca ſit, libereque rejecta; aut ſi ſubito effuſa, mors inopinanter ſuffocans.

160. Hydrops quoque non rarus peripneumoniæ & pediſſequus, & comes.

161. Tandem, ſi pulmo vehementiſſimâ inflammatione corripitur, a cauſſâ internâ, vel externâ (139), brevi naſcitur gangræna, & inde cito ſphacelus ob copiam, motumque cruoris in ſumme inflammato viſcere impediti, & ob motum aſſiduum viſceris tenuiſſimi. Id futurum docent: 1. ſigna violentiſſimæ pe-

ripneumoniæ (140) nullo caſu, nec arte ſedatæ; 2. debilitas ſumma, cita, pulſu ſe imprimis manifeſtans; 3. frigus extremorum. At jam natam ſcimus, ſi hæc prægreſſa, ſputa ichoroſa, tenuia, cinericea, livida, atra, fœtida. Inde autem cita mors.

162. Hucuſque dicta confirmat obſervatio hiſtoriæ morbi, cadaverumque inde defunctorum inciſio: nam pulmo peripneumonicorum reperitur pondere, mole, duritie auctus; ad pleuram religatus, membranâ craſſâ, albidâ, nonnunquam tenuiter, firmiter, firmiſſime cohærente, diverſis, variæ firmitatis laminis, conſtante, hinc atque illinc pulmoni pleuræque adnata concluſus. Serum in cavo thoracis pulmonem inflammatum continente, variâ quantitate effuſum.

163. Unde evidens eſt, illum morbum, quem vetuſtas hoc nomine deſcripſit, eſſe veram inflammationem pulmonum.

164. Eritque prognoſis clara, quâ aſſeritur, morbum hunc ſemper valde periculoſum, ob neceſſitatem ſummam functionis pulmonalis ad vitam, & ad ſanandam materiem inflammatoriam; ob ſanguinis perpetuo allati copiam, impetum; ob motum perpetuum viſceris; ob ſitum, qui applicationem remediorum renuit; teneritudinem ſummam vaſculorum facile deſtruendam; impoſſibilitatem revulſionis adeò requiſitam in curâ inflammationis.

165. Ex quibus (164) liquet, quando, cur, & cum quibus ſymptomatibus in mortem abeat: ſcilicet, ſi totus pulmo, unà cum corde inflammatur, cor inflatus procidit, æger paraplegiâ reſolvitur, frigidus, & ſenſus expers eſt, tum ſecundo, vel tertio die moritur. Si urina initio morbi bona & cocta, poſt quartum tenuis; ſi in vigore morbi erectus ſedere cogitur; ſi puris eſt per inferiora ſeceſſus: ſi ſicca, cum fervore ſtrepente pleni pulmonis in gutture: ſi vehemens, in corpore valde ſicco, duro, calloſo, exercitato: ſi mala eſt, cum prærubro valde ſtillicidio ſan-

guinis: ſi ſicca eſt, cum maculis rubris pectori adſperſis: ſi coryza aut ſternutatio multa præcedit, ſequiturve: ſi ex ardente febre ortum duxit: ſi ſputum biliosum cum pure poſt ſextum diem ſtatim inceperit: ſi ſputum ab initio valde cruentum, flavum ſincerum, album rotundum, ſpumoſum valde, dolorem non ſedans; ſi fuſcum, cœnoſum, amurcoſum, nigrum, liveſcens, inæquale, æruginoſum: ſi neque febris, neque reſpirationis difficultas remiſit, moritur die ſeptimo, vel nono. Mors verò iis contingit, dum pulſus deficit, omnia frigent, ſolum pectus, caput, collum æſtuant, genæ rubent, liventque.

166. Curatio hujus mali varianda eſt pro diverſo ſtatu morbi & ſymptomatum, adeò, ut, quod uno tempore proſit, in eodem tamen morbo, alio tempore datum, obſit.

167. Si ergo in peripneumoniâ omnia ſigna adſint deſcripta (144. Nro. 1.), utendum quiete corporis & animi; aëre tepido, humido; balneo vaporis aquæ dulcis ad pulmones, nares, os, pedes, crura; victu tenui, potu levi; medicamentis aquoſis, nitroſis, farinoſis, mellitis.

168. Si vero ſtatus adeſt (144. Nro. 2. a), utendum iiſdem (167), & medicamentis emollientibus, depurantibus, excreationem promoventibus, leniter reficientibus, vaporibus; vitanda tum venæ ſectio, purgatio, ſudoris expulſio, aliave omnia, dictam excretionem perturbantia.

169. Si (144. Nro. 2. b) adeſt, lenia clyſmata emollientia, fomenta lenia abdomini imponenda, decocta emollientia, & leviſſimo gradu laxantia, proſunt, ſimul reliquis peractis (167. 168).

170. In ſtatu (144. Nro. 2. c) fiant eadem, ac (167. 168. 169); addantur balnea pedum, fomenta renum per clyſmata emollientia interna, & externa linimenta, bibantur decocta emolliendo-diuretica.

171. Si inflammatio recens, magna, ſicca, incor-

pore robuſto, paulò ante ſano, exercitato, deprehenditur per ſigna (140), ſtatim recurrendum, 1. ad citam, largam, pro gradu mali moderandam aut repetendam, miſſionem ſanguinis, ut moles craſſi minuatur, diluentibus ſpatium concedatur: 2. ad balnea vaporis emollientis pulmonibus aſſiduo, reliquo corpori ſæpe, applicanda: 3. ad decocta diluentia, reſolventia, emollientia, laxantia, antiphlogiſtica, nitroſa, anodyna, parvâ copiâ, continenter repetenda, calidiſſima ſorbenda: 4. ad clyſmata blandiſſima antiphlogiſtica: 5. ad victum tenuiſſimum ex ſuccis antiphlogiſticis.

172. Si inflammatio magna, cum febre & reliquis ſymptomatibus validioribus duravit diutius, & ſigna adſint inflammationis jam in ſuppurationem tendentis (147. 148. 149), ſemper multum diſcriminis adeſt, quamvis longiùs jam excurret morbus, & ſpatium dabit curationi, tum 1. venæ ſectione nullâ, vel, ſi reſidua cruda inflammatio urget, huic accommodatâ utendum. 2. victu leni, ſed paululum incraſſante, & ex maturantibus confecto, utendum: 3. balneis pulmoniciis, emollientibus, maturantibuſque utendum ad abſceſsûs uſque formationem.

173. Si ſigna docent, factum eſſe in pulmone abſceſſum (149), accelerânda ejus diſruptio in aſperam arteriam. Hinc iiſdem (172) utendum, additis ſorbitionibus tuſſim moventibus leniter, ſimulque replentibus, ut locus levari queat pure cocto, vaſis attenuatis, vitâ ſuſtentatâ. Ruptione factâ, depuratio ſubita & tuta ulceroſi loci molienda.

174. Diſruptio tentatur, ſi poſt multa alimenta mollia, ſubpinguia, cum vino molli, pulmo ſuppuratus (150), & præparatus (172), vapore calido, clamore, tuſſi, excreatioriis, concuſſione in navi, vel rhedâ agitatur.

175. Simul ac dein ſigna edocuerint, apoſtema ruptum eſſe, utendum victu lacteo, vegetabili leniſſimo;

nec facilè putreſcente, tum de die aperientibus, deterſivis, veſperi levibus opiatis, vaporibus emollientibus.

176. Si autem ſigna (152) docent, ſtatum (151) jam obtinere, nulla tamen hactenus certa prognoſi, quònam materies verget, tum emulſo leviter camphorato, levi, fluido, aromatico, paululum vinoſo utendum victu; quietum ſit corpus; medicamenta verò ſint emollientia, & ex genere leviſſimo aperientium; pulmoni proſpiciatur uſu emollientium: ſic vel determinabitur, vel ulteriùs diſſoluta excernetur mali materies.

177. Sed ſi cum ſignis (152) ſimul illa adſunt (153. 154.), quibus determinatio ſignificatur, fiant modò dicta (176), ſimulque locus prævíſus (153. 154) ſit ut, laxatatione, ſtimulo, aperientibus ità tractandus, ut minus reſiſtat, plus trahat.

178. Si (155) obtinet, fiant eadem (176. 177), ſed ſimul aperientia paulò fortiora, ſaponacea, hepatica addantur, tum clyſmata, & fomenta his conſtantia.

179. Malum verò, quod deſcriptum (157) raro medelam capit, niſi fortè emollientibus externis, internis, atque motu equitationis, vel vectionis in rhedâ cedat parum.

180. Quandò in ipſam jam gangrænam abiit (161), incurabilis eſt.

181. Si autem peripneumonia per ſputum jam expurgari cœpta, incipit ſuppreſſum id habere, ſtatim ſummâ ope nitendum, ut iterùm id prodeat. Tales cauſſæ impedientes ſunt ſæpe, magnum frigus ſubitò admiſſum; ingens exſiccatio undecumque nata; febris calida ſuperveniens; medicamenta calefacientia; alvus liquida, nec critica; ſudor ingens; animi affectûs vehementior; vel verò virium vitalium proſtratio vera.

182. Tum ſtatim ad vicinitatem partium a ſuppreſsâ, & aggeſtu increſcente materie, inflammatio nova exoritur; unde illico eadem ſymptomata, quæ a perip-

neumoniâ primariâ (140), illa autem tum debilitato jam corpori accidentia, ut plurimum citò letalia evadunt.

183. Illi autem vitio (181), ejuſque ſequelis (182) occurritur vapore aſſiduo calidi, humidi, emollientis, naribus, ore attracti, pulmonibus recepti, toto aëre ſimili huic vapori per artem reddito; uſus etiam largus potuum ſimilium, cum melle imprimis & aceto, multùm prodeſt; medicamenta leniter reſolvendo antipyretica; leniter opiata; ſudoris evitatio; maximè tandem placidâ animi quiete: in virium verò vitalium defectu cardiaca.

184. Peripneumoniæ ſymptomaticæ in febribus & morbis febrilibus quibuſcunque, vario morbi ſtadio ſubortæ, difficillime ſæpe cognoſcendæ; hinc ſæpiſſime (maxime in febribus putridis) prætervisæ, & perniciosæ, methodum medendi poſcunt, tam ab individuâ pulmonum inflammatione, quam a febre principe indicatam.

185. Ex dictis intelligitur ratio, cur in peripneumoniæ principio ſubinde apoplectici pereant: cur pulſus in peripneumoniâ nonnunquam debilis, venæ ſectione factâ ſit fortior: cur ſubinde durus ſit in peripneumoniâ, ſubinde mollis, & quid inde doceamur: cur in morbo graviſſimo, reſpiratione brevi, abdominali, ſermone multis parvuliſque inſpirationibus interciſo æger ſe facile reſpirare aſſerat; quæve tunc prognoſis: cur quidam in peripneumoniâ non graviſſimâ, remediis aptis adhibitis, rebus in meliora tendentibus, ſubito pereant ſuffocati: cur aliquibus quaſi vomica rupta videatur, ſine ſignis ſuppurationis, aut antecedentibus, aut ſubſequentibus, fuerintque ſervati: cur abſceſſus pulmonum tam rarò ſanentur, & quales; cur empyema ex peripneumoniâ ſemper letale; cur tam difficilis ſit diagnoſis peripneumoniæ in infantibus, pueris, mente motis; item peripneumoniæ ſymptomaticæ in febre putridâ; cur tanti momenti

momenti ſit conſideratio reſpirationis in omni morbo acuto, an toto thorace, eoque altè, & æquabiliter ſublato, coſtis elatis, diductiſque reſpiret æger; cur thoracis regio, quæ pulmonis partem inflammatam continet, percuſſa, non, aut minus reſonet ſecus ac altera reſpondens, & quid doceat univerſim percuſſio thoracis, cur fere duæ tertiæ partes hominum pulmones pleuræ connexos habeant, aut nullo vinculo intermedio, aut interpoſitâ telâ celluloſâ, aut membranâ præternaturali, craſsâ, durâ, e diverſis ſtratis, diverſæ tenacitatis, compoſitâ.

PLEURITIS, ET PLEUROPERIPNEUMONIA LATENS, CHRONICA.

186. Si morbus idem (128. 137) ad ſpeciem mitis, atque ορτοςταδεν affligat, pleuritis aut peripneumonia *latens* dicitur, ob frequentiam mali, fallacem lenitatem: hinc medelæ neglectum, certumque inde diſcrimen, hìc curatius expendenda.

187. Febricula per vices, vel & aſſidua, leviſſima, aut febriculoſa ſolùm diatheſis a medico ſæpe, ab ægroto ſæpiſſimè non animadverſa, utpote obambulante; dolor lateris exiguus, fixus tamen, tuſſi, aut forti ſub inſpiratione excitatus, *pleuritidem occultam* notant; *pleuroperipneumoniam* vero *latentem*, ſi continua, utut exigua, thoracis oppreſſio ſimul adſit.

188. Eſt ſæpe *chronica*, non raro, *hæreditaria*, tuncque in phthiſin terminanda.

189. Cauſſas habet, 1. pleuritidis, aut peripneumoniæ producendæ idoneas, at mitiores. 2. peculiares quaſdam eaſque frequentius. Oritur nempe a prægreſsâ pleuritide non ex integro ſolutâ, à catarrho, inflammatorio facto, victu, medicamento, neglectu, anni tempore, a tuberculo inflammato ob cauſſam febrilem quamcumque, a diatheſi particulari ad eum morbum

originariâ, aut acquiſitâ, quam prodit corpus gracile, atque extenuatum, cum ejuſdem incremento majori, veloci, ac præmaturo: thoracis configuratio prava ob rachitidem, ejuſque oſſea compages ob idem olim vitium tenuior & magis anguſta, quam pro corporis reliqui mole, & continens pulmonem minorem infirmioremque, ſcapulæ alatæ, collum tenue atque elongatum, vultus amabilis, genæ aſſiduè rubentes, ingenium præcox, ſubtile, fibra delicata, ſummopere irritabilis, ſanguis phlogiſticus, acrimonia arthritica.

190. Ita prædiſpoſiti, a febre, motu, potu, ſaltu, nixu, refrigerio ſudante corpore, plethorâ, pubertatis ingreſſu, &c. *latentem* pleuritidem aut pleuroperipneumoniam patiuntur, cum ſputo cruento, ſubinde largo. Malo ſæpius mitigato, identidem recurrente, per annos, donec ante 36tum ætatis annum in phthiſin incidant immedicabilem.

191. Sanguis miſſus, cruſtâ pleuriticâ ſemper tectus; mali levamen a parcâ, ſed frequenter inſtitutâ phlebotomiâ; vivendi ratio mere antiphlogiſtica hìc ſola proficua; & curationes hoc modo ſubinde factæ; vomicæ pulmonum cæterà dire inflammatorum in cadaveribus repertæ, & longus decurſus morbi pleuritidem, peripneumoniam, pleuroperipneumoniam *occultam ac chronicam* ſignificant.

192. Inde liquet, cur tot mortes a catarrho neglecto, & quinam inde magis periclitentur; quænam ejuſdem curandi ratio, quæ hæmoptoë, & in quibus ſit periculoſior, an tunc a frigidis actu, a tonicis, adſtringentibus, an verò ab antiphlogiſticis ſit ſperandum auxilium; quânam ratione hæreditarium hoc malum præcaveri, prævertique potius in infante, pueroque poſſit, quam in adulto ſanari; cur ſuperveniens arthritis, aut prodagra regularis, aut hæmorrhoidum frequens fluxus, ſuos a morbo liberet; cur inde Phthiſici ab equitatione, cortice peruviano, lichene iſlandico, polygalâ amarâ, balſamis, atque univerſim ab omni im-

petum augente tantoperè læduntur, & quæ mens fuerit Sydenhami, equitationem commendantis in colliquatione.

PLEURITIS SICCA.

193. Pleuritis dicitur adeſſe, quando æger laborat acutâ, continuâ febre (10. 13), cum pulſu duro, dolore acuto, punctorio, inflammatorio, in aſpiratu validè aucto, in exſpiratu vel animæ retentione leniori, mitiori pariter, ubi reſpiratio, immoto thorace, maximè ope abdominis fit: tuſſi ſubinde, eâque ſiccâ, dolorem magnum inferente, hinc ſuffocatâ.

194. Quoties unà cum his ſymptomatibus ſputa ex pulmone ſymptomatica prodeunt, dicitur *humida*; quandò hæc abſunt, *ſicca*, vocatur, diſtinctione non indifferente.

De priori ſuprà (128), de ſiccâ nunc agendum.

195. Dignoſcitur à pleuritide *humidâ*, ſeu *Anginâ bronchiali* per hoc, quòd hanc tuſſis, ſputa ſæpe cruenta comitentur, in *ſiccâ* verò tuſſis aut nulla ſit, aut rara, eaque ſicca.

196. Nulla eſt pars integumentorum interni thoracis, quam non aggreditur: tota ergò pleura, totumque mediaſtinum, hinc anterior, poſterior, dextra, ſiniſtra, ſuperior, inferior, exterior, profundior pars æque obſidetur hoc malo: ſed imprimis latera: ſedes pleuritidis *ſiccæ*.

197. Ubi autem ipſa membrana, coſtas interne ſuccingens, doloris ſedes, aut pars illa muſculorum intercoſtalium internorum, *vera*; ſi verò altiùs intercoſtales muſculi, externi imprimis, vel & his ſuperiora, laborant, *ſpuria* appellatur.

198. Adultos, ſanguineos, laurius potos, paſtoſve, exercitatos valdè, acidum raro eructantes, in morbos inflammatorios vergentes; verno tempore, maximè ſubito æſtuante, poſt acre gelu, cœlo, aut hyberno

in acerrime frigido vento, infeſtat primariò: tumque vocatur *idiothipaca*.

199. At ex materie prægreſſi inflammatorii morbi mota, & in loca deſcripta (196, 197) delatâ, exorta *ſymptomatica* dicetur.

200. Pro cauſsâ antecedente habet, 1. omne id, quòd inflammationi generandæ cuicunque aptum. 2. id, quòd hanc cauſſam generalem determinat in pleuram præcipuè; quò pertinent maximè, natura ægri hæreditariam ad eum morbum diatheſin habentis; morbus præcedens, qui reliquit dipoſitionem eadem proferentem, ut eſt pleura incraſſata ob prægreſſam olim inflammationem imperfecte reſolutam, pſeudomembranis obducta, pulmoni adnata, natura epidemici morbi prædominantis, aër frigidus, per anguſtas rimas violenter actus in nudatum corpus, & labore vel igne priùs valdè æſtuans; potus gelidus ſubito, magno hauſtu ingeſtus in corpore ſimili, aër hyemali tempore borealis gelidiſſimus. 3. μεταπτωσις materiæ inflammatoriæ, rheumaticæ, arthriticæ, biliofæ, ichoroſæ, ſuppuratoriæ, prius in toto, vel in aliquâ parte, prædominantis, & dein quâcumque cauſsâ huc depoſitæ, ut in morbillis, variolis, tumoribus ulceroſis, ulceribus magnis, latis, ſubito evaneſcentibus, abſorptâ veni materie.

201. Hiſtoria hæc (193 ad 201), decurſus mox exponendus (202 ad 207), diſſectio cadaverum pleuriticorum clare docent, eam eſſe inflammationem ſanguineam, ortam plerumque ex febre acutâ præcedente.

202. Inde (200. 201) perſpicue deducitur mali hiſtoria: incipit cum appetitu ciborum ſæpe magno, frigore, horrore, debilitate, laſſitudine, febre: procedit cum calore ſenſim in æſtum excreſcente, ſiti, proſtrato appetitu omni, dolore ab miti in acerbiſſimum tendente, reſpiratione valdè læsâ: viget cum febre violentâ, ſed minus manifeſtâ, ob reſpiratio-

nem coactam, & præ ſenſu doloris ſummi ſuffocatam, pulſu in carpo affecti lateris ſæpe molli, fictitie debili, obſcuro: unde ſæpe turpiter fallitur medicus: inde deſinit in varios eventus, pendentes ex pluribus cauſſis, ſed imprimis a diverſitate mutationum inflammationis, naturâ loci ubi malum eſt (196. 197), & conſideratione harum circumſtantiarum, prout partes plures (196. 197) affectæ ſimul, prout impetus circulantis liquidi violentior, aut major malignitas ipſius morbi principis (10. 13), eò ſymptomata cuncta pejora; imprimis reſpirationis & pulsûs vitia magis à naturalibus recedentia, ut & excretorum.

203. Exit in ſanationem, alios morbos, vel in mortem.

204. In ſanationem ope naturæ, vel artis in initio, dum ſimplex adhuc morbus.

205. Sanatur auxilio naturæ, vel reſolutione benignâ, vel coctione & excretione mali.

206. Reſolutione, ſi contingunt ſimul cauſſæ inflammationis levioris, tumque benignitas ſymptomatum nihil agendum docet, niſi ut levi victu, blandiſſimis aperientibus, molliſſimo fotu, malum levetur.

207. Coctione & excretione cauſſæ ſanatur, imprimis obſervatis hiſce: 1. quoties hæmorrhoides debitâ copiâ liquidum aptum opportuno tempore fundunt, 2. quoties urina copioſa, craſſa, hypoſtatica, ſtrangurioſa, ſubrubra cum albo ſedimento fluxit, cum levamine malorum ante quartum diem; 3. ſi alvus materiem flavam bilioſam ante quartum diem copioſam cum levamine ejecerit, 4. ſi abſceſſus ichoroſi, purulenti, fiſtuloſi, diu manantes, ante ſextum diem incepti, poſt aures, vel ad crura, prodierunt (juxta 151 ad 157), 5. dolor lateris ſi tranſit ad humerum, manum, dorſum, cum ſtupore, dolore, gravitate illarum partium; 6. ſi ſputum, quod & ſiccam ſubinde ſanat, ex parte, liberale, levans, ſine coryſâ, copioſum, mox puriforme, album ſtatim, vel ante diem

quartum, continuatum, vel a ſuppreſſione ſtatim redeuns: inde enim nono vel undecimo die ſalus.

208. Ubi ſigna accuratè obſervata docent, ſtatum pleuritidis (193) adeſſe modo deſcriptum (207), tum medico nihil mutandum; ſed omnia continuanda incumbunt. Ergo neque venæ ſectio, neque evacuatio; vel mutatio alia inſtituenda. 1. victu molli, tenui; animi corporiſque quiete; aëre temperato calido, & humido; ſomno ſpontaneo, vel lenibus conciliato, medicamentis mollibus, tenuibus, leviſſime aperientibus, utendum. 2. deinde evacuationi cuilibet ſingulari proficienti providendum: ergo in ſtatu (207. N°. 1.) anus fovendus molli, laxante, aperiente fotu; aut, ſi minus ſic proceſſerit, hirudinum applicatarum ſuctu. Si (207. N°. 2.) obſervatur; ſtatim fomenta ſimilia renibus, perinæo, hypogaſtrio apponenda; lenia emolliendo diuretica, qualia ex totâ althæâ parantur, danda; aër paulo minus calidus curandus; ſudor, & aliæ evacuationes vitandæ; blanda clyſmata proſunt. In caſu vero (207. N°. 3.), ſimilia fomenta emollientia toti obvolvenda abdomini; clyſmata laxantia injicienda alvo; victus laxans inſtituendus. Ubi denuo quartus ſtatus (207. N°. 4.) adeſt prævíſus (152), & ſimul locus (153. 154. 155.) innotuit, tum utendum memoratis (176. 177. 178.), & aperturâ factâ ſuppuratoriis locum aliquamdiu apertum tenentibus. Deinde in caſu (207. N°. 5.), præter communia, partes, in quas dolor migrat, fovendæ mollibus, calidiſque, fricandæ leviter, ſtimulandæ emplaſtris parumper attrahentibus, ſinapiſmis. Denique in ultimo dato (207. N°. 6.) tota res eadem ac in peripneumoniâ bonâ, adeoque omnia huc repetenda ex (167. 168.) & agenda.

209. Arte autem, ſine alio morbo, ſanatur pleuritis hac imprimis methodo: ſi pleuritis (193) recens, magna, ex ſymptomatibus validis (193. 202.), ſicca (164.), in robuſto, exercitato, ſicco corpore, ſine ſpe, vel præſentiâ (206. 207.); tum 1. cita, larga,

accelerato fluxu celeris, ex magno vaſe, per magnum vulnus, miſſio ſanguinis in brachio dolenti lateri propiore inſtituenda, corpore quieſcente, ſupino, & reſpiratione, dum fluit, tuſſi, ſuſpiriiſque acceleratâ, loco affecto eodem tempore foto, & leniter perfricto; debet continuari in remiſſionem ſatis notabilem doloris; debet repeti ex conſideratione redeuntium denuo ſymptomatum, ad quæ tollenda prima inſtituta fuit; reſpirationis libertas finem definit. 2. ſtatim adhibenda fomenta, balnea, tepefactoria, linimenta, emplaſtra, quæ laxando, reſolvendo, mitificando, avertendo, prodeſſe queant; ſcarificatio affecti lateris, aut hirudo. 3. tum ea medicamenta danda, quæ diluant, reſolvant, laxent, mitigent, refrigerent, dolorem leniant, aut ſopiant, quæ calida, humida, magnâ copiâ ſorpta, & ad locum affectum determinata, juvant, & pro mutatis phænomenis varia aſſumenda ſunt, ſemper curando, ut eligantur illa, quæ emollientiſſima. 4. victu tenui, molli, refrigerante, antiphlogiſtico eſt opus. 5. denique omne exſiccans, calefaciens, impetum augens, vitandum; ut calor aëris, ſolis, foci, lecti, victûs, medelæ.

210. Quæ ipſa (209) quamdiu continuanda, vel repetenda ſint, docet morbi pertinacia, remiſſio, atque in ſanationem (207) mutatio.

211. Abit in alios morbos, dum 1. ſuppuratur locus inflammatus, quod futurum ſcimus, α. ex ſignis generalibus ſuppurationis naſcentis. β. ex pertinaciâ doloris, tuſſis, febris, ultra undecimum diem. γ. abſentiâ ſignorum reſolutionis (286.) & ſanationis (207). δ. neglectu medelæ requiſitæ (209).

212. Ipſum vero apoſtema jam fieri, ſcitur ex ſignis communibus ſuppurationis jam factæ, maximè hìc ex horrore ſæpe recurrente ſine cauſſâ, & ſignis datis (148. 149) in peripneumoniâ, & tempore morbi: inde & factum cognoſcitur.

213. Febre enim 14mo. morbi die nondum peni-

tus profligatâ, ſed tamen plurimum mitigatâ, dolore non acuto, ſed obtuſo; exacerbationibus febrilibus mox inſurgentibus poſt paſtum, veſperi, ſudore autem nocturno, copioſo, ad paucas horas ferme iterum mane evanidis, genâ utrâque vel alterutrâ a meridie roſeâ, ſiti aſſidua, calore genarum, frontis, & ad volas majori, ſuppuratum locum antea inflammatum conſtat.

214. His præſentibus ſuppuratus locus adhuc concluſus eſt; at verò paulò poſt dolor acerbiſſimus circa diem vigeſimum oritur de novo, falsò pro novâ pleuritide habitus. Membranæ tunc diſtractæ, tenſæ, ruptioni proximæ acute dolent.

215. Abſceſſus verò ille pure proprio rumpitur, unde pus ſtillat in cavà pectoris dolore quidem ſublato, ſed reſpiratione magis læsâ. Ulcus novo pure facto & accumulato totum cavum replet, totum corpus conſumit. Id factum noſcitur ex prægreſſis ſignis (211. 212), duratione mali uſque in vigeſimum diem, ſymptomatum ſubità remiſſione & repentino reditu: inde phthiſis.

216. Febris enim increſcit *purulenta*, quotidiana, veſpertina, ſemitertiana, quartana remittens; decubitus ſupinus aut ſemiſupinus in latus affectum difficillimus, ſuffocans in latus ſanum; lateris affecti totius calor major, intumeſcentia levis, ad attactum dolorifica, mamma illius lateris major, ſubinflammata, ſuboëdematoſa, purpuraſcens, variegata; tuſſis ſicca, reſpiratio profundior ſolo ferme ſano latere peracta, coſtis lateris affecti vix diductis, aut elatis, thorace quoque anteriore, quà is locum affectum ſpectat, vix moto; vix ſublato, in ſeſſione ſcapula ægroti lateris magis depreſſa, & ſpina dorſi curvata, in latus ſanum gibboſa; ſonus percuſſi thoracis, aut dorſi infrà ſcapulam inſpiratione magnâ antea factâ, in latere affecto nullus, aut qualis percuſſi femoris eſſe ſolet.

217. Ubi ergo per ſigna (211. 212) novimus in-

flammatum abſcedere, locus ante dolens notus uſque circiter ad pleuram incidendus, ſuppuratoriis apertus ſervandus, ut materies extrorſum verſa vi pulmonum a pleurà caveat, ne fiat empyema: dein emolliendus, donec mundatio facta ſit.

218. At vero ſi conſtat per ſigna (215), jam rupto apoſtemate, pus formaſſe empyema, illico thorax aperiendus, pus educendum, vulnus percurandum, victu, & medicamentis.

219. Thorace aperto, ſpes eſt ſanationis, ſi pus bonum, pulmones integri, ætas florens, habitus corporis bonus, abſentia prædiſpoſitionis ad phthiſin, viribus vitæ nondum dejectis, febre tabificâ vix inchoatâ, & mox ceſſante, emiſſo pure.

220. In alium quoque morbum abit, ſcirrhoſo, calloſove facto loco affecto, tum etiam pulmone pleuræ jam adnato; quæ ubi facta, oritur aſthma, dyſpnoea, tuſſicula ſicca, imprimis a paſtu vel motu corporis; ex quibus cognoſcitur, ſi præſentia ſunt ſine ſignis abſceſ ûs (212), vel empyematis (218), & imprimis, ſi diu, ſine magno mali incremento durant.

221. Cognitum hoc malum (220) vel nullo remedio medicabile, vel tolletur vitâ duriore, labore, aëre libero, ruſticatione, equitatione forti, multumque repetitâ.

222. Terminatur morte ſubitaneâ, ſuffocante, ob materiem inflammatoriam repente, magnâ copiâ ex inflammatâ pleurâ in cavum thoracis, die critico inſtante, depoſitam, reſpiratione parvâ, acceleratâ, laboriosâ, erectâ, pulſu celerrimo, debiliſſimo, extremis frigidis. An mors averti poſſet, mox inſtitutâ paracenteſi thoracis, priuſquam lympha coëat?

223. Niſi fortè ob eamdem materiem (222) minus copioſam, ſucceſſivè depoſitam in cavitatem thoracis, æger ſervetur.

224. Cum lympha hæc inflammatoria non diu fluida maneat, ſed coëat in membranam, tandem duriorem,

lardaceam; ſemicartilagineam; pulmonem veluti ſacco arctiori concludet, & arctè cum pleurâ religabit, vaſis rubris in pulmonem & pleuram immiſſis diſtincta.

225. Inde aſthma inſanabile, præcipuè in motu, plethorâ, febre.

226. Inde in morbo febrili quocunque pleuritis ſymptomatica, & frequens in novas pleuritides relapſus, cui proſpicitur vitæ genere antiphlogiſtico, & venæ ſectione prophylacticâ.

227. In gangrænam quoque talis inflammatio tranſit primo lateris, mox, viciniâ loci, pulmonis, (161).

228. Quod malum (227) vel ex vehementiâ pleuritidis, vel ex acri, aut putri materiâ concomitante ſimul oritur.

229. Id verò futurum eſſe, & jam inchoari præſagitur ex variis: ſi ſputa purulenta ſubbilioſa, rotunda, purulenta ſubſanguinea, nigra fuliginoſa, cœnoſa, fœtida; ſtrepitus in pectore multus cum vultu mœſto, oculis rubro flavis, pulverulentis, caliginoſis; ſi ſputa initio varia; tum ſæpe tertiò vel quinto die moriuntur. Si ſtertor, ſputum nullum, vel difficile, pulſus languidus, urina flammea; ſi alvi fluor liquidus, fœtidus, putridus, ſymptomaticus: ſi ſupervenit magna peripneumonia: ſi novus inſultus priori ſuccedit: ſi ſanguis floridiſſimus effluit ex vena ſectâ ſine cruſtâ inflammatoriâ, licet ex largo vulnere, pleno ſaltu, puro vaſe exceptus ſit: ſi ſputum ſupprimitur dyſpnœâ manente, vel auctâ cum dolore, gravitate pectoris, pulſu duro, parvo, celeri, calore magno; hæc enim quinto die exacerbata ſeptimo mortem inferunt: ſi urina prærubra, obſcura, cum variâ hypoſtaſi, nec diſcreta, intra quatuordecim dies occidit: ſi hypoſaſis nigra, vel furfuracea, citior mors: ſi initio mitis, quinto vel ſexto die exacerbata, ſeptimo & duodecimo periclitatur, raròque ſanatur, niſi poſt quatuordecim dies: ſi dorſum, latus, humeri, cum rubore accen-

duntur cum angore ſummo, alvi fluxu viridi, & fœtidiſſimo. Item

230. Si ſicca ob defectum virium, ob dolorem ſummum, ob ineptitudinem materiæ ad expulſionem, ob vaſa nimis contracta & criſpata, ob nimium uſum calidorum, dolore ſimul vergente ad ſuperiora: ſi lingua ſtatim ſicca, ſordibus obſita, livida, nigra, cum bullâ nigrâ: ſi horum ſignorum (229. 230) ſingula, vel plura ſimul, eveniunt, plerumque morbus ex ſe letalis, non facilè ſanandus, ſed ut plurimùm gangrænâ loci in latere, & vicino in pulmone, necat.

231. Quando autem hæc ſigna (229. 230.) jam imminere id malùm (227) deſignant, ſtatim uno impetu ſumma remedia tentanda ſunt, nec vitæ auxilio, nec leviori fidendum medelæ, modò aliquæ vires ſuperſint.

232. Ergo hoc caſu (231) ſtatim veſicans lateri dolenti applicandum; tum fortia diluentia, aperientia, antiſeptica, ſudorifera, largâ copiâ hauriantur; his enim, ſi ullis, lenietur mali ſævities.

233. Sed ſi cauſſa inflammatoria vehementiſſima ſumma crearit ſymptomata pleuritica, nec auxilio naturæ (206. 207), nec remediis ullis antipleuriticis (209: 232) cedentia, & hæc dein ſubitò, ſine cauſſâ tolluntur, quatenus ab inflammatione pendebant, manente pulſu parvo, celeri, intermittente, reſpiratione celeri, parvâque, ſudore frigido, conſtat gangrænam jam occupaſſe loca inflammata. Hinc delirium brevi, ſtatimque mors, maximè, ſi ſimul lividus thoracis color: quod idem fit, ſi ille, qui ſputum ſubbilioſum excreat, dolore levatur ſine ratione, tunc enim pariter letalis inſania, mortis ex gangrænâ nunciâ, adeſt.

234. In mortem exit ipſa pleuritis tunc, quando tam vehementes cauſſæ ejus, ut dolor productus omnem motum thoracis ſupprimens brevi creet, impe-

cito ſanguinis trajectu, peripneumoniam letalem (165) quam breviſſimè.

235. Hinc liquet, cur omni ſæviori pleuritidi peripneumonia ſuperaccidat; cur ſenibus, puerperis, gravidis, plerumque letalis; cur thoracis per faſciam adſtrictio adeo dolorem levet, ut morbum tolerabilem reddat; conſtat quoque, quid ſit pleuritis aſcendens, deſcendens, dorſalis, ſimplex, duplicata, acuta, chronica, latens ſive occulta; item, cur pleuritis infantum cognitu difficillima, & cur hæc a convulſione univerſali ſæpe exordium capiat: inſpiratio cum clamore prohibita, uno latere peracta, altero introrſum tracto, febris, cauſſæ producendo huic morbo pares prægræſſæ hìc diagnoſin ſuppeditant. Cur opium dolorem pleuriticum non tollat, nec expectorantibus niſi raro (207. N°. 6) locus ſit; quandò & ubi veſicans; nempe in pleuritide rheumaticâ, phlogoſi fractâ, materie mobili effectâ, aut viribus vitæ fractis tanquam cardiacum; cur empyema poſt pleuroperipneumoniam letale; quæ pulſuum fallaciæ ſint in pleuriticis; an crebrior morbus in latere thoracis dextro, ſed benignior; an rarior in lævo, & cum majori diſcrimine; an ob pericardium, ob cor ipſum ſimul inflammatum ſubinde, rarior quoque in ſexu ſequiori, itemque in ſexu utroque ante annos pubertatis, ſed eò periculoſior.

PARAPHRENITIS.

236. Si morbus pleuritidi ſimilis occupat eam membranæ pleuræ partem, quæ diaphragma ambit, vel & ipſum ſeptum medium, oritur morbus dirus, quem paraphrenitidem appellant.

237. Qui longè frequentior, quam vulgo quidem cenſetur, licet præſens ſæpe ignoretur, negligatur, vel alterius morbi titulo tractetur.

238. Cognoſcitur ex febre acutiſſimâ, continuâ,

dolore inflammatorio loci intolerabili ob membranas nervoſas; qui dolor immaniter augetur in inſpiratione, tuſſi, ſternutatione, repletione ſtomachi, nauſeâ, vomitu, compreſſu abdominis in alvo, vel urinâ reddendis, reſpiratione hinc ſublimi, parvâ, celeri, ſuffocativâ, quieſcente abdomine, ſolo thorace peractâ, delirio perpetuo, hypochondriorum introſurſum revulſione, riſu ſardonio, convulſione, furore, gangrænâ.

239. Exitus idem, ut in pleuritide (203. 211. 218. 220. 227), ſed ob motum partis magnum & aſſiduum, ob neceſſitatem ad vitam, ob nervoſas membranas tenſas, omnia velociora, funeſtiora; & aſcites hinc purulentus.

240. Curatio hinc eaſdem diſtinctiones & cautelas requirit, tum eadem ferme remedia, exceptis iis, quæ loci ſitus reſpuit. Clyſmata mollia ob viciniam loci ſæpe juvant.

241. Ubi vero, ſuppurato diaphragmate prius inflammato, abſceſſus in cava abdominis ruptus ſuum pus evomit, fit collectio ejus in abdomine, aggeſtio, putrefactio, tumor, viſcerum exeſio, tabes miſerrima, mors.

242. Eſtque totum hoc malum inſuperabile, licet cognitum.

243. An frequentior morbus in latere dextro, cum aut ſine hepatitide; an delirium ſemper, aut quandò, adeſt: cave ne vomitum æruginoſum, aſſumtorum, inanem, habeas pro ſaburrali.

INFLAMMATIO MEDIASTINI, PERICARDII, CORDIS.

244. Inflammatio mediaſtini ſcitur, ex febre acutâ, continuâ, inflammatoriâ, cum æſtu magno circa thoracem medium, dolore ibidem obtuſo, & tuſſi ſiccâ.

245. Huic febri, ſi ſyncope & pulſuum perturbatio jungatur, æſtuante & obtusè dolente regione cordis, erit inflammatio pericardii, priori (244) periculoſior.

246. Exitus uterque morbus cum pleuritide ſiccâ eoſdem habet, curationem quoque eamdem, habitâ ratione diverſæ partis affectæ.

247. Ipſius cordis inflammatio cauſſas cum inflammatione mediaſtini, pericardii, pleuræ (200), pulmonum (139) eaſdem agnoſcit.

248. Noſcitur. 1. Ex ſignis generalibus febris inflammatoriæ. 2. Ex æſtu & dolore obtuſo, preſſivo circa cor, cum anxietate, jactitatione, ſyncope, pulſu debiliſſimo, accelerato, vacillante, mire vario. Præceps malum, cum priori (145) ſubinde mihi viſum, & ſecto cadavere demonſtratum.

249. Inde puris, ſeri, materiæ inflammatoriæ collectio in pericardio, ejus cum corde concretio, & apparens defectus explicatur: qualia vidi.

HEPATITIS ET ICTERUS MULTIPLEX.

250. Ut viſcera & partes, de quibus hactenus, ita hepar quoque inflammationis capax: frequens morbus, licet rarò de eo cogitetur, cum *originarius* tum *ſymptomaticus*, non animadverſus multoties, aut pro alio habitus, errore non rarò pernicioſo.

251. Pars hepatis gibba inflammata ob reſpirationem impeditam, dolorem lateris dextri ad jugulum uſque protenſum, acutum, punctorium, tuſſi & inſpiratione auctum, imponit nonnunquam medico ſub imagine pleuroperipneumoniæ; quemadmodum inflammatio imæ partis ejuſdem ob nauſeam, vomitum aſſumtorum, & bilis variæ febrim bilioſam mentitur, tum præprimis, ſi loco doloris acuti ſola anxietas adſit.

252. Ante eunt utrumque (250) cauſſæ ſimiles, nempe generales inflammationis cujuſcumque, determinatæ imprimis ad hæc loca; metaſtaſis lymphæ inflammatoriæ e loco antea inflammato ad hepar facta; itemque materiæ febrilis cujuſcunque, coctæ, humori biliformi aſſimilatæ, ad hepar ablegatæ, ibidem ob copiam, impetum, acrimoniam, ſpiſſitudinem adhæreſcentis, impactæ, inflammantis; conſtitutio anni huic morbo magis favens, tum nonnullæ huic maximè loco propriæ, quæ multæ quidem huc referendæ: obeſitas omenti ingens; atrabilaria cruoris, bilisve temperies; acrimonia ſtagnantis alicubi materiæ purulentæ, ichoroſæ, ſcorbuticæ; ſi his accedit calor, febris, motus, victus, medicamentum, venenum, quod eliquat, movet, in hepar promovet; bilis pinguis, acris, exuſta, per ſuas cauſſas agitata; lapis, gypſus, ſcirrhus, callus, coalitus, ſteatoma, apoſtema, cancer, vermis, aliquem locum jecoris, veſiculæ felis, meatus bilarii occupans, premens, comprimens, laceſſens; ſi acceſſerit tum ſimilis cauſſa excitans, ut mox enumerata; ſubita fortis frigoris per aërem, potum, natationem, calefacto fortiter prius jecori applicatio; ſitis diuturna in magno motu, æſtu, ſudore; febris ardens cum inediâ & defectu potûs; ſummæ animi perturbationes; maximi motus per vomitoria excitati; mala hypochondriaca inveterata.

253. Ex his tam multiplicibus cauſſis (252) orta inflammatio varios habet effectus pro varietate diſpoſitionis præcedentis in jecore, pro varietate materiæ motæ & inflammantis, tandemque pro varietate cauſſæ pellentis.

254. Dum verò indolem communem inflammationis ſequitur, vaſcula obſtruit, fluida ſiſtit, tumorem elevat, vicina comprimit, eadem ac in ſuo loco producit; hinc ſenſim increſcit, totum ferè occupat; ventriculum impedit, & ab eo repleto dolet, ſic

& diaphragma; omnem cruorem arteriæ cœliacæ, & binarum menſentericarum impedit, ad hepar ſiſtit, adeoque omnem venoſum, arterioſum, lymphaticum fluorem in viſceribus primis abdominalibus integrè impedit; bilis generationem, ſecretionem, excretionem, circulationem, actionem invertit; icterum producit, ejuſque effectus; putrefactionem omnium liquorum & viſcerum abdominalium producit; unde infinita mala.

255. Hinc, inflammato hepate, pondus, dolor ſæpius obtuſus, raro acutus, attactûs impatiens; decubitus ſupinus, & in dextrum latus facilior, in ſiniſtrum difficilior; reſpiratio ſolo thorace, potiſſimùm ſiniſtro, peracta; inſpiratio laborioſa, exſpiratio facilis; os amarum, vomituritio, vomitus variæ bilis, & aſſumtorum; cardialgia, anxietas, jactitatio; alvus pigra; parcæ urinæ, croceæ, oleoſæ, cum ſedimento lateritio; viſcerum vicinorum inflammatio communicata, & varia eorumdem mala; hæmorrhois ad anum, veſicam, ejus collum, urethram; icterus multiplex, & multiplices effectus illius.

256. Habetque pariter exitum in ſanitatem, alios morbos, mortem.

257. In ſanitatem tranſit beneficio naturæ, vel artis.

258. Per naturam autem benignâ reſolutione, aut coctione & excretione materiæ morboſæ.

259. Reſolutione, ſi materies recens, lenis, & reliquæ benignæ inflammationis conditiones adſunt: tum ars diluendo, ſolvendo, leniter movendo, per epithemata, potus, clyſmata, negotium promovet.

260. Coctione, & excretione, dum in morbo hoc per ſua ſigna (252. 253. 254) cognito, 1. alvus fluit bilioſis cum pauco cruore ante diem quartum; 2. urinave excernitur multa, acris, craſſa, rubra cum ſedimento ſubalbo, diu continuata, ante diem quartum; 3. ſuperveniente dolore mitiori lienis ante

ſigna

ſigna ſuppurationis ; 4. hæmorrhagiâ largâ ex nare dextrâ; 5. ſudoribus, materie, loco, tempore, continuatione, effectiſque bonis.

261. Ubi primum apparet (260. N°. 1.) ſtatim epithematibus, clyſmatibus, fomentis, potibus, victu, medicamentis, ea ſunt ſubminiſtranda, quæ valent diluere, reſolvere, movere, abſtergere, leniter expellere, putredini biliosæ imprimis obeſſe.

262. Si alter caſus adeſt (260. N°. 2.) utendum dictis (208, ad curam 207. N°. 2.) inque iis addenda parum deterſiva.

263. In tertio caſu (260. No. 3.) eadem (261. 262. peragenda, ſed lieni ſimul, & toti viæ ab eo in hepar fomenta ſimilia danda.

264. In quarto (260. No. 4.) nares internè & externè emollientibus, tepidis fovendæ, donec ad levamen ſymptomatum fluxerit ſanguis; tum verò, ſi nimius fluor, compeſcendus lente per ſtiptica & diætam, ne nimis citò.

265. In quinto denique (260. No. 5.) requiritur uſus decoctorum diluentium, abſtergentiumque largus.

266. Imprimis in his (261 ad 266) cautio ſit, ne aliquid materiæ morbi in loco reſtet, difficulter poſtea ſuperandæ: & inde prima, atque benigna icteri ſpecies curatur.

267. Si recens, vehemens, ſine ſignis & ſpe (259, 260.) erit tractanda eiſdem cautelis, remediis, methodo, ac pleuritis (209), paraphrenitis (240), & ſimiles morbi: niſi quòd ea, quæ leniter vi antiphlogiſticâ alvum emolliendo ſubducunt pota, & per clyſma injecta, imprimis hìc proſint.

268. Imprimis opera danda, ne aliquid inflammationis reſtitet, aut ea diutius durans; ad veſiculam felleam, ductuſque hepaticum, cyſticum, choledochum producta, eorundem in cavo proprio, vel ad partes vicinas coalitus faciat. Unde icteri, univerſales, partiales, aſſidui, periodici, calculi veſiculæ fellæ,

D

ductuumque cyſtici, hepatici, choledochi, ipſius hepatis, infinita alia mala, nullâ arte ſuperanda.

269. Signa autem perfectæ ſanationis, color non amplius ictericeus in oculis, facie, urinâ, fœce alvi, cum abſentiâ ſymptomatum (254).

270. Unde noſcitur origo, natura, effectus, curatio ſecundæ ſpeciei icteri gravioris.

271. Judicatur quoque hepatitis criſi erroneâ, materie phlogiſticâ repente tranſſudante. Inde ventris tumor, inteſtinorum coalitus & inter ſeſe, & cum vicinis, dolores colici frequentes a motu, flatu, aſſumtis, inſanabiles; alvus ſegnis, ſoli tandem enemati, aut purganti obediens; fœx indurata, caprilla; vomitus ingeſtorum, craſſiorum primò aliquot a paſtu horis, dein & tenuiorum; volvulus, ileus letalis.

272. Si autem in hepate inflammato (250. 251.), remedia (259 ad 269.) non, ſero, fruſtra applicata; cauſſa major; tum orietur ſuppuratio jecoris, ſimilis ut alibi, niſi quod ob copiam multi hìc liquidi cruenti & biliofi ſtagnantis raro bonum pus, niſi in parvis & exterioribus, plerumque verò funeſta putredo.

273. Cognoſcitur id futurum, 1. ex ſignis prægreſſæ inflammationis in loco, dolore inflammatorio, ictero flavo in oculis, cute, urinâ, fœce alvi, apparente, febre acutâ; 2. ex abſentiâ reſolutionis (259), cocti excretionis (270) aut ſanationis (261 ad 272); 3. ex mutatione ſymptomatum, remiſſâ acutie doloris, ſequente pulſatione, manente ictero, horroribus vagis; 4. ex duratione inflammationis non peſſimæ ultra triduum.

274. Factum novimus, 1. ex ſignis (273) prægreſſis; 2. tumore loci; 3. mutatione ſymptomatum, loco doloris jam præſente gravitate partis, manente ictero; 4. ex debilitate magnâ, febriculâ hecticâ, ſiti ingente.

275. Tale apoſtema vel 1. totum depaſcitur jecur; 2. vel rumpitur in cava abdominis effuſo pure ſanioſo;

vel 3. per vaſa bilioſa in inteſtina; vel 4. per venam cavam in cruorem; vel 5. elato tumore accreſcit peritonœo, atque ibi abſceſſum externum hepatis format, ibi apparentem.

276. Ubi hepar conſumitur, tum tabe lentâ ictericâ, cum febriculâ aſſiduâ, ſiti intolerabili, debilitate ſummâ, anxietate inexplicabili, urinâ ferè nigrâ, tympanitide, fluore alvi ſanioſo, fœtidiſſimo, diu luctatus moritur.

277. Qui caſus (276) eòuſque provectus, nullam medelam, vix palliationem capit; hæc nova icteri idea.

278. Si ulcera facta hepatis, & jam rupta effuderint ſuam materiem in cava abdominis, collecto ibi puri aſſiduo novum addunt; omne corporis humidum & pabulum in novum pus convertunt; cuncta viſcera putrefaciunt; hinc aſcitem, mentiendo tympanitidem, creant, unde poſt lentam, terribilemque tabem, & ejus ſymptomata, mors: ſimilis fere priori (277) hæc icteri ſpecies, nullâ arte ſanabilis.

279. Quoties verò ſuppurata materies & ichor, exeſis finibus meatuum bilioſorum, in horum amplitudinem, indeque in inteſtina fluxerint, pro varietate affectatæ viæ, vomitus fœtidos, putrefactos, purulentos ichoroſos, albi, cinericei, fuſci, flavi, nigri coloris, vel ſimiles alvi evacuationes producunt, cum ſummâ virium jacturâ, titulo fluxûs colliquativi, brevi letales. Novus hic iterum icteri exitus, maximè metuendus.

280. Si verò in venæ cavæ exeſos fines, hinc in ipſam, denique in maſſam ſanguinis eadem liquida (279) ſe effuderint, miſcuerintque, teterrima oriuntur, & brevi exitialia, ſymptomata; animi deliquia enormia, frequentia; debilitates ſummæ, pulſus omni modo malus; perturbatio omnium functionum ſimul; mors improviſa: novus iterum icterus.

281. Quo quidem caſu (280) nulla valida medela

habetur, largus autem uſus eorum, quæ vires focillant, putredini reſiſtunt, humida reſtituunt, aliquid proficit.

282. At ſi ultima obtinet mali ſpecies (275. No. 5), tum deprehenſus tumor, lino, cauſticis, lanceolâ aperitur, vulnus leniter erodentibus & ſuppurantibus tam profunde exeditur, dónec ad vomicam perventum.

283. Si tum album, æquale, leve, inodorum, ſpecillum non colorans, pus extrorſum exit, ſpes eſt: oportet enim ut ulcus tractare; ſimul interna depurantia medicamenta adhibere.

284. Si autem flavus, fuſcus, lividus, niger, fœtidus, ſpecillum colore iridis inficiens, ſanioſus, amurcoſus ichor prodit, ſenſim exedetur jecur, conſumetur æger, fientque fere eadem ſymptomata (280).

285. Atque rurſum ſi materiès inflammatoria, febre ceſſante, jecinori impacta manet, ſcirrhus ibi naſcetur, qui tumore, duritie, incremento, & ſuam ſedem, & vicina lædit; hinc iterum eadem fere mala, ſed lenta producit; mollibus non auſcultat; acribus in cancrum horrendum vertitur, cujus dein terribilia effecta intelliguntur ex indole cancri comparata cum hac ſede affectâ: præcipuum ſcirrhi talis effectum, icterus perpetuus, tabes ictericea, hydrops immedicabilis.

286. Unde patet, id malum per ſua ſigna cognitum, mitiſſimè tractandum, ſanari vix unquam.

287. Si autem in parvâ modo parte jecoris exigua talis inflammatio hæſit, calculo, ſcirrho exiguo, puſtulæ, exiguo abſceſſui, originem dabit: quæ per ſe parum, ſed orta febre multa mala pariunt (200).

288. Tandem etiam inflammatio hepatis deſinit ſubito in mortem, ſi cauſſæ inflammationis tam validæ, ut nihil per totum jecur tranſire queat, febre ſimul intenſa urgente: tum ſtrictum ad fines, dilatatum ad vaſa hepar, nullam functionem obit, fit icterus ſubitus & ingens: rumpuntur vaſa, effunditur ſanguis

& bilis; moritur ilico æger. Id futurum prædicit; 1. vis morbi in hepate cognita; 2. inflammatio eryſipelacea ad hypochondrium dextrum, in homine cacochymico; 3. ſumma & ſubita reſolutio virium mox in morbi principio. At verò jam fieri docet anxietas ingens, jactitatio, attactus regionis hepaticæ vel leviſſimi impatientia; vomitus, aut ſeceſſus ſanguinis, bilis, fœcis amurcoſæ, viridis, nigræ, fœtidiſſimæ, cadaveroſæ; ſingultus magnus; perpetuus, febris intentiſſima; æſtus intolerabilis, ſudore interim frigido, in magnas guttas collecto, linguâ & artubus frigidis; ſitis inextinguibilis; ſubitus admodum pallor; pulſus debiliſſimus, celerrimus, formicans; meteoriſmus; facies hippocratica.

289. Ex his omnibus expoſitis (250 ad 289) intelligi poſſunt infinita ſymptomata in morbis acutis occurrentia, quorum ignota ratio inanes malignitatis fabulas produxit: nam ab hepate omnia viſcera abdominis, adeòque omnes illorum actiones, digeſtionis, aſſimilationis, nutritionis, refectionis ſanguinis, excretionis alvinæ, pendent. In hepate triplex, facilè in calore putreſcens humor, ſanguis multus & ſolutus, bilis veſicaria, & hepatica: hepatis cum diaphragmate & corde magna vi initas: finibus bilioſis obſtructis facile liquor portarum bilioſus in cavam tranſit. Tum ex iis ſolis perſpicitur, quam varia, quam multiplex icteri idea; cur aliquando facile ſanetur, & quandò, cur ſæpe ſit pertinaciſſimus; cur ſæpe cito, ſæpe tarde admodum occidat; cur per vices accedat, maneat, abeat, redeat; cur cum tantis anxietatibus, vomitu, dolore, convulſione præcedentibus, appareat, quieſcat, redeat, & quid tum denotet; cur in acutis tam calamitoſus ante ſeptimum diem; cur tam difficilis curatu in iiſdem poſt ſeptimum diem; cur icterus ſubinde hepatitis cauſſa, ſubinde verò effectus; cur dyſenteriâ largâ, cito deſinente, tam bene ſanetur; quandò miſſio ſanguinis

hos morbos juvet; quandò purgans, emeticum, ſolvens, reſolvens, frictio mercurialis, oleoſa, & ovorum vitelli; cur in omni morbo acuto adeo attendendum ſit ad hypochondriorum dolores, tumores, retroſurſum elevationes; cur hepatitis tam ſæpe pro cardialgiâ habeatur, & quo eventu; cur inflammatio hepatis toties imponat medicis pro febre biliosâ & ſaburrali, & quam ambigua ſubinde diagnoſis, quam periculoſa deceptio; cur ſubinde icterus in hepatitide, ſubinde non; cur color oculorum urinæque tam cito icterum præſentem, & abeuntem deſignent; cur vitia inflammatoria, ſuppuratoria, gangrænoſa, ſcirrhoſa, cancroſa, lienis, ventriculi, omenti, meſenterii, inteſtinorum, ſemper ipſum hepar adeo violenter infeſtent; cur tam enormiter vitia inflammatoria hepati viciſſim & ſcirrhoſa, illa afficiant; cur jecur tam immenſum augeri, tumere, iterumque exſiccari poſſit; cur hydrops a malo hepatis, & tympanitis eò crudelior; cur ab hydrope extenuatio, & exſiccatio hepatis, cum prætumido liene; quæ dyſenteria hepatica, &c. Sunt enim infinita, quæ hùc ſpectant.

VENTRICULI INFLAMMATIO.

290. Ut reliquæ partes, ita quoque ſtomachus verâ inflammatione corripi poteſt. Cujus ſigna, & effectus hæc ferè habentur: dolor ardens, fixus, pungens in ipſo ſtomachi loco; ejus exacerbatio in ipſo puncto, quo aliquid ei ingeritur, vomitus dolentiſſimus ſtatim ab omni ingeſto, cum ſingultu dolorifico; anxietas ſumma & perpetua circa præcordia; febris acuta continua. Ejus cauſſæ generales inflammationis, vel vicinia aliorum, vel acria ingeſta, vel intùs nata; venenum varium, medicamentum, acre eryſipelatoſum, varioloſum, arthriticum, putridum, aphthoſum, anthracodes, peſtilentiale.

291 Brevi plerumque letalis fit, niſi ſubitò curetur, ob læſam neceſſariam functionem, & infinitos nervos connexos.

292. In ſanitatem; morbos ſuppuratorios, ſcirrhoſos, cancroſos, gangrænoſos; vel in ſubitam mortem convulſionibus acceleratam, tranſire, ut reliqui inflammati, ſolet.

293. Simul ac præſens per ſua ſigna ſcitur (290), ſtatim validâ ſanguinis miſſione, ſi opus repetita; potu leniſſimo nutriente, emolliente, antiphlogiſtico, cauſſæ contrario; clyſmatibus, fomentiſque ſimilibus, diligentiſſimè utendum. Cavendum ſummopere ab omni acri, maxime autem a vomitu.

294. More omnium aliarum inflammationum fit aut benigna reſolutio, aut criſis, criticave evacuatio, morbo in ſanitatem abeunte.

295. Si in ſuppuratum abit, multa mala, maxime nauſea, vomitus, dolor, ſuccedunt, quæ ſæpe mirabilia apparent; ignoratâ cauſſâ, raro curantur; cognitâ per curam abſceſſus tractari requirunt.

296. Scirrhus vomitum aſſumtorum, primo ſolidorum, copioſiorum, dein vero liquidorum quoque & parce ingeſtorum; debilitatem, atrophiam, & tandem mortem lentam, miſerrimam, cum fame diuturnâ, inducit. Tum vero ventriculus, ponè pylorum potiſſimum, eſt induratus, tuberoſus, ſemicartilagineus, ipſo pyloro ſimiliter conſtituto, & anguſtiſſimo. Palliatur malum, non ſanatur.

Frequens quoque morbus, inflammatione licet non ſemper prægreſsâ, ex cauſſis obſtruentibus variis, primario in ventriculum agentibus.

297. Ubi cancrum procreat, tum enormes illos vomitus ſanioſos, ichoroſos, fœtidiſſimos; dolores intolerabiles, ad minima ingeſta acerbatos, fixos, diuturnos, rodentes, urentes, ad omnia medicamenta aſpera inſurgentes, excitat.

298. Inſanabilia mala, ſolis liquidis, blandiſſimis, nutrientiſſimis, parcè ſed frequenter propinatis, deliniendа.

299. Lienis, pancreatis, omenti, inflammati, be-

nigne reſoluti, bene, maleve judicati, cum viciniſ concreti, ſuppurati, indurati, gangræenoſi, ſcirrhoſi, cancroſi, origo, natura, effectus, cognitio, præviſio, curatio, palliatio, ex iis, quæ de inflammatione in genere, deque eâ ventriculi in ſpecie, nota ſunt, hauriri poſſunt.

300. Inde quoque, ſimulque ex fabricâ, ſitu, functione intelligitur, cur ventriculi inflammatio tam difficulter ſanetur; cur vomitus, diarrhœa, cardialgia poſt variolarum licet bonarum eruptionem perſtans tam funeſti ſit ominis; cur lienitis rarior, crebrior vero ejus obſtructio lenta; quæ inde noxa, quæ medela & quis medelæ effectus; cur lienis inflammatio ſubinde credatur, quæ tamen eſt hepatis, & cur pro pleuritide nonnunquam lienitis imponat medico; cur lienis affectio habeatur, quæ ad colon flatu, fœce diſtentum, aut inflammatum pertinet; quæ mala ex omenti inflammatione non bene reſolutâ, & vincula, tumores, cum vicinis coalitum faciente.

INTESTINORUM INFLAMMATIO.

301. Inteſtina, maxime tenuia, & frequentiſſime, in ſuis membranis acutâ inflammatione, ut ventriculus, ſæpe infeſtantur, a cauſſis communibus inflammationis huc delatis, vel a materie acri potûs, cibi, condimenti, medicamenti, veneni, aſſumtâ, huc delatâ, in plicis valvuloſis retentâ, hærente; tum etiam ab acri materie quâcunque, bilioſâ, putridâ, purulentâ, ichoroſâ, gangrænoſâ, rheumaticâ, arthriticâ, atrabilariâ, eryſipelatoſâ, varioloſâ, ex œſophago, ſtomacho, hepate, liene, pancreate, omento, huc appellente, hærente, rodente; denique a convulſione ingente præreſsâ, diutius perſtante, flatus creante, motum ſiſtente, ſicque inflammationem creante, a vario eorum ſtrangulatu.

302. Eſt autem hæc inflammatio vel *originaria*, vel *ſymptomatica*.

303. Nata his locis, contrahit inteſtina, cavitatem claudit, tranſitum appulſi impedit; fiſtulam loco obſtructo altiorem, ipſumque ventriculum immaniter inflat, extendit, dilacerat, inflammat; hinc dolorem acutiſſimum, ardentem, fixum, attactu, flatu, aſſumtis exacerbatum creat, perque omnem inflammatum locum extendit; convulſiones violentas, ubi appulſis irritatur, producit in diaphragmate & abdominalibus muſculis; alvum claudit; vomitum excitat ingeſtorum, & appulſorum, citius, tardiuſve poſt aſſumtionem, prout ſuperiùs, vel profundiùs hæſit; flatus dolentes, tormina cum borborygmis acutiſſima; ileum, volvulum; abſceſſum; gangrænam; ſcirrhum; cancrum; febrim; acutiſſimam; debilitatem ex dolore acerbiſſimo ſummam convulſiones univerſales. funeſtas maxime irritabilioribus; meteoriſmum; mortem citiſſimam, aut, malo mitiore, morbos longos, curatu difficiles, inſanabiles producit.

304. Principium morbi non raró imponit incautis; frigori, flatui, ſaburræ, ſpaſmo, adſcribitur periculoſo ſucceſſu; calidis, carminantibus, catharticis tractatur eventu funeſtiſſimo.

305. Cognoſcitur autem tanquam vera inflammatio, 1. ex febre acutâ, continuâ, inflammatoriâ, 2. ex dolore aſſiduo, fixo, attactum non ferente.

306. Si flexum coli occupat (301), facit colicum dictum dolorem; ſi rectum inteſtinum infeſtat, tum aut pro lumbagine, aut hæmorrhoidibus cœcis, aut pro dyſenteriâ, quæ blanda, ſubcruenta, bilioſa morbum ſubinde ſolvit, haberi ſolet.

307. Simul ac noſcitur præſens per ſigna (301. 303.), in eo ſtatu ſtatim, maximo molimine tentanda ſanatio, quæ acquiritur, 1. miſſione largâ, & repetitâ ſanguinis, ut in pleuritide, & hirudinibus ad anum applicatis; 2. aſſiduo injectu clyſmatum laxantium, diluen-

tium, antiphlogiſticorum ſæpe repetitorum ad tertiam, quartam, & ultra vicem uno die; 3. potu aſſiduo calido eorumdem, additis iis, quæ cauſſæ ſingulari compertæ adverſa ſunt; 4. fomentis ex ſimilibus toti abdomini applicatis, atque 5. cautè cavendo ab omni acri, impetum augente, calefaciente, potu, cibo, medicamento, motu, animi affectu; 6. tamdiu perſiſtendo in uſu horum, donec omne malum ſedatum ſit, nec tribus diebus redierit.

308. Si malo hoc (301. 303.) prægreſſo, nec debitis remediis curato, & ultra triduum ſemper cum vehementiâ perſiſtente, cauſis morbificis non validiſſimis, & in homine cæteroquin ſano, loco doloris, ardoris, diſtractionis, ſucceſſerit horror vagus per totum corpus ſine cauſſâ, obtuſus cum gravitate dolor in loco, ſignum erit ibidem formari abſceſſum, unde intra quatuordecim dies eo rupto effluet pus; quodſi in cavâ abdominis effluit, facit hydropem purulentum, & mala multa ſimilia (278); ſi autem effluit in cavâ inteſtinorum, facit dyſenteriam purulentam magnam, parvam, longam, brevem, prout ulceris ibi facti natura dabit; inde aut tarda convaleſcentia, aut mors a tabe.

309. Simul ac id (308) adeſſe noſcitur, ſtatim inhibendus omnis victus, unde ſtercus multum, durum, craſſum, acre naſcitur; æger paſcendus ſolis juſculis cum leniter deterſivis radicibus incoctis; decocta balſamica, detergentia, multum bibenda, & inſtar clyſmatum injicienda, aut aquæ fontanæ medicatæ largâ copiâ cum lacte, vel ſolæ bibendæ: in his pergendum uſque ad perfectam ſanationem.

310. Subinde omnis omninò dolor ceſſat, ſecedente per anum membranâ, tunicam villoſam inteſtinorum aliquatenùs referente, cum ægri ſalute: idem quoque ceſſat; ventre interea magis diſtento, ambiguo exitu, lymphâ phlogiſticâ ſeu intra cavum abdominis, ſeu tubum inteſtinorum depoſitâ.

311. Convulſi quoque pereunt in vigore inflammationis ſummæ, priuſquam morbus noto quodam modo, & inflammationibus cæteris communi terminetur, ſi æger infans, aut fæmina, vel vero mas fuerit irritabilior, & irritatio magna.

312. Si vero morbus habuerit cauſſas violentiſſimas (301), & produxerit ſæviſſima ſymptomata, maxime vero in corpore cacochymico, poterit facilè in illo loco (301. 306.) producere gangrænam, miſerrimè dein letalem: idque certo, citoque fiet, ſi inflammatio fuerit eryſipelatoſa, eryſipelate præprimis bullato.

313. Quam futuram ex iiſdem obſervatis prægreſſis facile prævidemus (312), ſi ſimul nulla benignæ reſolutionis (306), vel medelæ (307), ſigna apparuerint.

314. Eam fieri docent ſigna prægreſſa (313), tum ſubita, & ſine cauſſâ, remiſſio acerrimi doloris, manente pulſu debili, intermittente, celerrimo, ſudore frigido, artubus, apice naſi, & linguâ frigidis, facie hippocraticâ, perſtante interim, vel etiam auctâ mentis acie, vel cum delirio miti, taciturno, atoniâ inteſtinorum, meteoriſmo, dyſenteriâ fœtidâ, cinereâ, ichoroſâ, lividâ, nigrâ, cadaveroſâ, abſque ſenſu ægrotantis. Unde brevi mors placida, malo, eòuſque provecto, medelam non capiente.

315. At, ſi in inteſtinis dictis (301. 306) inflammatio diu perdurans, nec in ſummam ſævitiem (303) aſcendens, nec reſolutione (306), nec medicamentis (307), nec ſuppuratione (308) ſoluta, deinde reliquerit in loco affecto ſtuporem, gravitatem, diſtractionem, conſtantem, cogitandum eſt, ſcirrhum, vel ſcirrhoidem duritiem ibi naſci, membranis inteſtinorum tumentibus, duris, ſemicartillagineis; cavo inde coarctato, eliſo.

316. Unde in hoc loco multa, gravia, pertinacia mala producentur, qualia imprimis, ſtupor, pondus, incrementum, aſſiduò aucta; hinc cavitatis inteſtinalis anguſtatio; fœcum ibi & chyli ſtagnatio; horum in

locum reſiſtentem actio, maximè putridâ, ob moram, materiei; hinc inteſtini occluſio, & ejuſdem ſupra locum anguſtatum enormis dilatatio; hinc intorſio, ingeſtorum remora, ileus, volvulus, vel ab acri irritante dyſenteria ſiccior; convulſio, ſingultus, vomitus, dolor aſſiduus, febris, macies, atrophia, mors.

317. Medicamenta parum valent, quæcumque demum ſint: victus ſit ex liquidis, nutrientibus, parcè frequenterque ore aſſumtis, ano injectis, per modum balnei adhibitis. Sic fertur diu, ſine magno malo.

318. Si autem ſcirrhus ille hoc loco conceptus in cancrum abire cognoſcitur, tum verò miſerrimus rerum ſtatus, & immedicabilis cernitur: qui intelligi poteſt ex hiſtoriâ cancri, collata cum naturâ, functione, nervoſâ texturâ inteſtini; maximè autem dyſenteria acerrima, aſſidua, rebellis, cuncta, per quæ vadit, exurens, erodens, conſumens, cum convulſionibus acerrimis, doloribus omni patientiâ majoribus, fixis, diuturnis, donec tandem mors unico ſit miſeriæ ſolatio.

319. Si ſimul ac ſcirrhi præſentia noſcitur, tractatur methodo (317), hoc malum (318) multum cavetur. Sed ſi, ad id ſuperandum, acria applicata imprudenter, maxime per valida purgantia, tum cancer illic oritur, ſævitque: tum autem potus ex ſolo lactis recentis ſero; victus ex juſculis farinoſis, carnoſiſve ſolis cum vitellis ovi; clyſmata blandiſſima ex ſolo decocto ſeminum lini, foliorum ſolani officinarum, vel capitum papav. alb. injicienda; medicamenta ſummopere demulcentia, anodyna, leniter opiata, non facilè in acre tranſeuntia, danda.

320. Hinc demum liquet, cur practicis toties occurrant dolores œſophagi, oris ventriculi, hepatis, lienis, pancreatis, inteſtini ilei, inteſtini coli, adeò ſævi, fixi, pertinaces, intolerabiles, inſuperabiles; quod in omni ileo vero ſit ſemper cauſſa phyſica tran-

ſitum contentorum per inteſtinum abſolutè impediens, quæcunque demum hæc fuerit, ſive in ipſâ ſcilicet inteſtini fabricâ male affectâ, ſive in materie quadam cavum occupante, quæ multiplex quidem deprehenſa fuit, ſive in parte quadam vicina inteſtinum premente, ſtringente: an & quando frigida, potu, epithemate, enemate, balneo, affuſione, frictione adhibita in ileo, bonum, quando vero letale; item quam ſit multiplex, miraque omni modo dyſenteria; quantâ ſit prudentia opus medico daturo purgans, emeticum, carminans, narcoticum, in magno dolore illarum partium; quænam ſæpe ſit illa poſt hæc in nonnullis ſequens, immedicabilis hypercatharſis; quam varia remedia, & methodus medendi requirantur ad dyſenterias curandas; quam vanum, fallax, & damnoſum ſit, ad has commendare unum, qualecunque demum ſit, medicamentum proprium, aut unam, univerſalem medendi methodum: cur idcirco dyſentericis nonnunquam venæ ſectio quoque & emollientia proſint, evacuantia noceant; cur dyſenteria infantum pejor, & eidem ſuperveniens convulſio, letale; cur in omni graviore, colicâ, cujuſcunque originis, ferè ſemper conveniant antiphlogiſtica, emollientia; cur in omni dolore ventris cum alvi ſuppreſſione ſtipato inquirendum ſit in herniam fortè incarceratam; cur inteſtinorum inflammatio tam facile confundatur cum colicâ bilioſâ; cur diarrhœas ſymptomaticas febrientium ſubinde venæ ſectio ſiſtat; cur in enteritide alvus ſubinde fluens, ſubinde valide ſit conſtipata; cur in enterocele, recenti potiſſimum & parvâ, generoſa methodus antiphlogiſtica ferè ſola conveniat, cum reponendi conatu, & cur, factâ quoque repoſitione, eidem methodo diutius adhuc ſit inſiſtendum; cur purgantia, opiata, fumus nicotianæ, argentum vivum deglutitum, ileum ſæpe augeant potius, quam ſanent, & quando his locus; cur tanti momenti ſit putridâ febre affectis ventrem probe examinare, num contrectatus doleat; quid

ſit meteoriſmus inflammatorius, quid inflammatorius tympanites, & quæ mors in febre putridâ frequentior; cur pulſus in maximo dolore ventris mollis, obſcurus ſit, quæve hìc fallaciæ; cur in colicâ lactentium puſionum, & inde natâ convulſione fotus, potuſque emollientes non raro præ abſorbentibus, rheo, carminantibus, antiſpaſticis; & infinita ſimilia.

NEPHRITIS.

321. Ipſos renes verâ inflammatione occupari ſcimus ex dolore ardente, pungente, magno, inflammatorio loci, ubi renes ſiti ſunt; ex febre acutâ, continuâ concomitante; ex urinâ paucâ, ſæpe parvâ copiâ, emiſsâ, admodum rubrâ & flammea, vel in ſummo malo, aquosâ; item (morbo potiſſimum ad pelvim renalem, ureteres, veſicam protenſo) ſtupore cruris vicini; dolore inguinis, teſtiſque vicini; dolore iliaco; vomitu bilis variæ; ructu aſſiduo.

322. Hanc (321) producunt omnes cauſſæ generales inflammationis renibus applicatæ, adeoque 1. quidquid fines arteriæ ad tranſmittendum impedit, vulnus, contuſio, abſceſſus, tumor, decubitus diuturnus, nixus corporis validus, lapillus. 2. quidquid urinam in pelvim, ureterem, veſicam tranſire impedit, ut ſimiles cauſſæ, ac mox enarratæ, applicatæ his partibus. 3. quæ craſſiora ſanguinis vi adigunt in canales urinoſos, ut curſus, ſaltus, equitatio diuturna & vehemens, vectio per ſtrata viarum, æſtus, nixus, plethora, diuretica acria, venena. 4. ſpaſmodica omnium illorum vaſculorum diu permanens contractio.

323. Si ſumma inflammatio hæc vaſcula occupat, ita ſæpe ſtringuntur, ut nihil reddatur lotii: aliquando, ut valde parum, pellucidum, tenue, aquoſum, quod peſſimum. Irritatis ſæpe nervis cohærentibus, & vicinis, dolores & convulſiones facit per ſtomachum,

meſenterium, inteſtina, ureteres, unde ructus, nauſea, vomitus, dejectiones alvi, ileus, urina intercepta, crurum ſtupor, horum immobilitas, lumborum ardor.

324. Sanatur bonitate naturæ, & morbi. 1. per reſolutionem. 2. urinâ copiosâ, ruffâ, craſsâ, continuato fluore redditâ ante diem morbi ſeptimum, aut ad ſummum quartumdecimum. 3. hæmorrhoidibus initio morbi largè fluentibus.

325. Sanatur, ubi in ſtatu inflammationis per ſua ſigna noſcitur (321. 323), 1. per remedia generalia omni inflammationi ſanandæ propria, detractionem ſanguinis lanceolâ, hirudine ad anum admotâ, avulſionem, dilutionem. 2. decocta lenia, emollientia, antiphlogiſtica magnâ copiâ ingeſta. 3. clyſmata, fomenta, balnea ex iiſdem conſtantia. 4. victu humido, leni; quiete, vitatione lecti calidi, imprimis autem decubitûs in dorſo.

326. Vomitum nimium, morbi ſymptoma, ſæpe ingeſtu tepidi decocti cerealium, juris carnium, lenire prodeſt.

327. Atque hac ſolâ methodo curatur etiam ipſa nephritis a calculo, renibus, ureteribuſve impacto, commoto, orta.

328. Quæ ſi in caſu (327) non ſuffecerint, opium prodeſt, ſpaſmos ſopiendo, ſtricta laxando, abſtersâ prius phlogoſi.

329. Si cauſſæ nephritidis magnæ, nec malum reſolvitur (324), nec ſanatur (325), ſed excurrit ultra ſeptimum diem, abſceſſus metuendus; quem fieri docet remiſſio doloris, ejus in pulſationem mutatio, horror ſæpe recurrens, gravitas ſtuporque partis; jam factum eſſe docet prægreſſus priorum, tum pulſus, ardor, tenſio in loco, urina purulenta, fœtida, inſtar urinæ ſalſæ putrefactæ: ſimul ac abſceſſus ille factus ſcitur, utendum valde maturantibus primò & emollientibus, dein purulentâ apparente urinâ, detergenti-

bus puris ex aquis medicatis, cum, & ſine lacte potis, ſero lactis, ſimilibuſque, uſurpatis ſimul balſamicis.

330. Si verò ſuppuratio illa (329) diu durat, totus ren exeſus ſaccum format nullius uſus, & adeſt tabes renalis, ſæpe diù tolerata.

331. Nonnunquam abſceſſus extrorſum tumet, ſponte vel arte aperiendus, raró ſanandus, ulcere plerumque fiſtuloſo manente. Rariſſimè pus ſibi viam in contiguum colon parat, ambiguo eventu.

332. Si ſcirrhum hic format, paralyſis, vel claudicatio cruris ſuppoſiti oritur, immedicabile malum: unde ſæpe lenta tabes, hydrops: &c.

333. Si autem parva copia materiæ inflammatæ coagulata in folliculo urinæ minimo hæſerit, baſin format, cui appoſita ſabuli in uriná materies cruſtatim accreſcens calculum renalem creat, ſicque eumdem auget.

334. Quin etiam aliquando in gangrænam tranſit; quod docet vehementia cauſſæ (322), ſymptomatum (323), abſentia levaminis per remedia (325), & ſubita remiſſio doloris ſine cauſſâ, cum ſudore frigido, pulſu debili, intermittente, ſingultu, urinâ vel nullâ, vel lividâ, nigrâ, capilloſâ, fœtente, carunculis fuſcis, nigriſve fœda, defectu virium ſubito, ſummo; ubi nihil juvat.

335. Hinc patet, infinitas eſſe nephritidis ſpecies, cauſſaſque, & inter eas unam a calculo, tamen eſſe omnium ferme eamdem curationem; cur in febribus toties nephritis (321), ejuſque criſis (324), imo & inde iſchuria vitio renum, vel ureterum orta intelligitur, ſanatur.

VESICÆ URINARIÆ INFLAMMATIO.

336. Veſica urinaria inflammata ſcitur ex dolore aſſiduo, ardente, pungente, in loco veſicæ, ex febre acutâ, continuâ, inflammatoriâ, urinâ crebro, at parce

parce miſsâ, ſtranguriosâ, flammeâ, cum muco pendulo, mox fundum matulæ petente, vomitu aſſumtorum, bilis vitellinæ, æruginoſæ.

337. Morbum producunt cauſſæ generales inflammationis ad veſicam determinatæ; item diuretica acria; acre ſcabioſum, rheumaticum, arthriticum, eryſipelatoſum, venereum; hæmorrhois; calculus; vicinorum inflammatio; morbi urethræ varii, & inteſtini recti.

338. Curatio, exitus ex iis, quæ de inflammatione in genere, & de eâ renum in ſpecie innotuerunt, ſunt repetenda, obſervatâ diverſitate affectæ partis.

339. Inde quoque uteri inflammati curatio petitur, morbus per ſe fortaſſe minus frequens, ſed creber a partu laborioſo, manu, ferramentis, abſoluto; abuſu emmenagogorum, ariſtolochicorum, ecbolicorum.

FEBRIS BILIOSA.

340. Si bilis elementa, ſive humor biliformis in ſanguine abundat, fit *plethora bilioſa*, *polycholia* dicta.

341. Hæc vomitu, ſeceſſu, cholerâ, ſudore largo, nidoroſo, urinis bilioſis, mox jumentoſis, cum ſedimento flavo, lateritio *ſponte* ſolvitur; vel verò *arte* ſanatur, victu, motu, medicamento emetico, purgante, diaphoretico, tonicoque.

342. Polycholia dicto modo non ſublata copiâ conſiſtentiâ, acore vario, metaſtaſi morbos infinitos facit, & ad ſpeciem differentes pro vitio nempe polycholiæ vario, & variâ affectæ partis naturâ, functione.

343. Si vero ob molem, acrimoniam, turgere, & obortâ febre moveri incipiat, motaque e corpore eliminari, viis, & modis variis, *febris bilioſa* nominatur.

Atque hæc quotannis vigente æſtate regnat, & inter annuas febres propemodum primas tenet, cum ab omni tempore per omnes terrarum tractus multò frequentior ſit viſa.

344. Continuæ remittentis tenorem ſervat, quotidianæ, tertianæ ſimplicis, aut duplicatæ, cujus acceſſiones vomitu, diarrhœâ; ſudore largo, nidoroſo; urinis bilioſis, copioſis, jumentoſis, hypoſtaticis terminari ſolent.

345. Duo autem ſtadia percurrit; primum, quo morboſa materies humoribus adhuc permiſta inter motus febriles circulum obit, *cruditatis* dictum; atque alterum *coctionis*, dum vitæ viribus humori excrementitio aſſimilata, ſub finem exacerbationum, partitim ad diverſa colatoria appellit, evacuanda.

346. Si vero materies biliformis ferme tota, die decretorio, coctione factâ, præcedente exacerbatione conſuetâ, ſæpe ſolito majori, ad ventriculum & inteſtina deponitur, atque ſurſum vel deorſum exitum molitur, *turgere* dicitur.

347. Ad hanc prædiſponunt victus pinguis, oleoſus, terreſtris, auſterus, farinoſus, vappidus, & ex facile putreſcentibus; habitatio depreſſa, noſocomium, ergaſtulum, navigium; cœlum multo phlogiſto fœtum, humidum, ſimulque fervidum, quod acutiſſimas facit, aut humidum frigidumque: excitant verò cum multa alia, tum potiſſimum labor nimius ardente ſyrio, refrigerium æſtuantis corporis, terror, ira, mœror, pudor, ingluvies, lapſus ab alto, vulnus, hæmorrhagia, puerperium, febris quæcumque alia polycholiam movens.

348. Hæc, ſi ſimplex fuerit, exordium ſumit ab horripilatione & calore alterno, cephalalgiâ, & ſenſu caloris magni in capite; accedit dolor lumborum, & dorſi; pulſus plenus, non durus, acceleratus; oculi rubri, aut dilutiſſimè flavi, aut cum modicâ flavedine ſubvirentes; faciei & capitis totius ſudor; genarum intenſa rubedo, cum flaveſcente, aut vireſcente palore circa nares & labia; lingua flava, flaveſcentibus villis quaſi byſſo obducta; ſalivæ inſipidæ, amareſcentis, nauſeoſedulcis affluxus in fauces;

labiorum ſiccitas ; ſapor vitiatus, amarus aſſumtorum ; ſaliva alba, ſpumeſcens, inſtar ſoluti atque in ſpumas acti ſaponis ; ſcreatio ſubinde herbidi, atque æruginoſi glutinis ; anorexia, ructus amari, urentes, auſteri, ſubdulces cum nauſeâ ; vomituritiones, vomituſque variæ materiæ, porraceæ, æruginoſæ, vitellinæ, atræ, fauces exurentis, dentes ſtupefacientis, ſaporis acerbi, metallici ; anxietas & ſenſus repletionis ad præcordia ; inquies ; aquæ frigidæ, acidulatæ, & auræ frigidæ, perflantiſque deſiderium, & obtentum inde cephalalgiæ, caloriſque temporarium levamen ; ſudores olentes, nidoroſi ; alvus intensè flava, quaſi ab aſſumto rheo, olidiſſima, modice fluens inter flatus olidiſſimos ; urinæ mox a principio flavæ, croceæ, ſpumoſæ, pingues ; ſanguis phlebotomiâ eductus aut læte ruber eſt, aut cruſtam efformat inflammatoriam intensè flavam, ſerum viride, cum virore flaveſcens, amarum : minus vero frequentia ſymptomata ſunt petechiæ lenticulares, morbilloſæ, miliaria rubra, carbunculi, bubones, &c.

349. Indolem paraſiticam poſſidet : unde facillime morbis aliis quibuſcumque ſociatur, quos ab ingenio ſuo & charactere conſueto abducit, exleges reddit, & pravos, aut in ſuam redigit poteſtatem : notanda eſt ejus cum variolis complicatio.

350. Vix ulla febris eſt, quæ tam diverſis ludat variationibus, tam differenti ratione modificetur, indolis plane protheiformis non ſolùm diverſis annis, ſed eâdem quoque conſtitutione regnante.

351. Sæpe æſtatis terminos excedit, porrigiturque per ſerum autumnum, atque hyemem, fortaſſe molliorem, verno autem tempore nondum plane emortua reviviſcit, ac proximâ æſtate denuo dominatur reſumtis viribus : tum ex annuâ fit ſtationaria.

352. Continua remittens, ſemitertiana aut ἡμιτριταιος, itemque τριταιφυης, continens, appellabatur, compellatione non characteriſticâ : antiquioribus verò

modò typhodes, aſſodes, epialas, leipyria, lingodes, febris ardens, ſive cauſos, itemque Πυρ, ſive ignis &c. dicebatur, nominibus ab excellenti quodam hujus febris ſymptomate deſumtis, non omni tamen nec ſingulæ febri bilioſæ convenientibus, atque ad alia quoque febrium genera transferri ſolitis: recentioribus *bilioſa* aptiùs nominatur.

353. Contingit ſubinde, ut humor biliformis ſub finem exacerbationis, ſudoribus difflandus, in ſuo per vaſa circuitu, in obicem impingat, atque in aliquâ corporis parte adhæreſcat, vel ob febrim nimiam, & humorum turgorem; vel ob partem quamdam debiliorem; aut circulanti humori imperviam; vel ob alias nobis adhucdum ignotas rationes.

354. Hinc decubitus biliformis humoris multiplices, variis in locis, & vario cum effectu.

355. Inde prima bilioſæ febris diviſio petitur; 1. in *bilioſam univerſalem*; & 2. in bilioſam cum *metaſtaſi* ſive *decubitu*.

356. Ad encephalum delata humoris biliformis portio deliria, phrenitides, apoplexias, genus omne convulſionum facit; ad oculos verò, cœcitates, repentinas cataractas, ophthalmias, corneæ opacitates, maculas &c.; ad fauces, anginam; ad thoracem, tuſſes, pleuritidem, peripneumoniam, hæmoptœn &c.; ad abdomen, vomitus, choleras, dyſenterias, colicas, diarrhœas, conamina hæmorrhoidum, mictus difficiles, hæmorrhagias uteri, & abortus; ad articulos, artuſque, rheumatiſmum, arthritidem; ad corporis ſuperficiem, eryſipelata, miliaria rubra, herpetis & ſcabiei quamdam ſpeciem, petechias, exanthema urticatum &c.

357. Patet ergo ex hiſce, quæ ſit notio phrenitidis *bilioſæ*, pleuritidis *bilioſæ*, hæmoptoës *bilioſæ*, febris eryſipelatoſæ, urticatæ non raro, itemque petechialis perſæpe, aliorumque morborum, quos, adpoſito epitheto, *bilioſos* jure dixeris, atque ab aliis aliâ de ſtirpe

ſatis diſtinxeris: ſunt enim ejuſdem bilioſæ febris diverſi ſolùm modi.

358. Alia quoque bilioſa febris eſt *ſimplex*, *meraca*, *impermixta*, alia vero *complicata* cum alio quocunque morbo febrili, non febrili.

Unde nova & momentoſa diviſio.

359. Sæpius cum inflammatoriâ febre in epidemiæ bilioſæ exordio; cum pituitoſâ vero, eaque aut ſolâ, aut adjunctâ ſimul phlogoſi, circa ejuſdem epidemiæ finem complicatur: cum puerperio, morbillis, variolis præprimis, connubium init.

360. Terminatur, 1. in mortem, 2. in ſanitatem, 3. in morbos alios.

361. Atque in mortem quidem abit, 1. humoris bilioſi metaſtaſi ad partem nobilem, encephalum maxime, & pulmones, itemque ad cava thoracis, pericardium, ut cadaverum ſectiones docuerunt; 2. eryſipelate interno mox gangræneſcente; 3. interaneorum anthrace; 4 degeneratione putridâ, ſponte natâ, aut male medicando inductâ.

362. In ſanitatem vero, 1. ſaburrâ biliformi, non copioſâ, benigniore, potu multo, aquoſo, acidulo ſaponaceo enervatâ; 2. copioſiori vero & acriori, exantlata vomitu, ſeceſſu, ſub exacerbatione conſuetâ ſponte motis, aut arte concitatis; deinde urinis quoque & ſudoribus, repurgato priu ſyſtemate gaſtrico: ſubinde vero fluxu ſanguinis per nares, hæmorrhoides, uterum, miliaribus, ſalivatione, aphthis.

363. In alios morbos commutatur, ſcilicet in febrim *bilioſo-inflammatoriam*, *ardentem*, *bilioſo-putridam*, *putridam*, dum materies biliformis abundantior, acrior, ſanguini penitius mixta, ex eodem moroſius extricanda, per congrua colatoria, obſtructione, ſpaſmo, inflammatione impervia, non eliminatur, ſed retenta ſanguinem aut inflammat, aut ſibi aſſimilat, ſolvitque: item in febrim intermittentem, converſione bonâ, ſub aptâ methodo: neglectu vero, aut malâ therapeuſi in

chronicos languores, primæ coctionis vitia multiplicia, hypochondriaſin, cacochymiam & cachexiam bilioſam, arthritidem diuturnam, &c.

364. Curatio fit in leviori morbo per acida vegetabilia, ſaponaceos fructuum horæorum ſuccos, aperientes, eccoproticos, & diætam omnem antibilioſam; alterantia, ſubemetica, emetica, humorem biliformem ad varia colatoria, præprimis hepar, atque ad primas vias determinantia, purgantia mitiora: in morbo verò majore, durante primo ſtadio per priora. In ſecundo verò præter priora per emetocatharſin, unam aut plures, corpore prius ad hanc evacuationem ſubeundam parato, & materie mobili effectâ; aërem præterea frigidiorem liberioremque, non ad thermometrum, ſed ad gratam ægri ſenſationem examinandum; potum aquæ frigidæ, ſitum erectum, maximè in ingenti cephalalgiâ & accedente phrenitide.

365. Corpus ad emetocatharſin diſponitur; 1. venæ ſectione, antiphlogiſticâ therapenſi, ſi ætas juvenilis, virilis, fibra rigida, plethora, tempus ſubphlogiſticum, diæta & medicina calefaciens acceſſerit; 2. affectionibus variis, vomitum aut impedientibus, aut contra indicantibus, ſuâ methodo ablatis.

366. Materiem ad exitum præparamus potu ſolvente, ſaponaceo, ſalito, mellito, oxymelle, &c.

367. Diſponi autem ad emetocatharſin præprimis tunc debent, ſi præter narratas (365) rationes, quæ venæ ſectionem requirunt, febris bilioſa in partem quamdam nobiliorem, metaſtaſin fecerit, ſcilicet, in phrenitide bilioſâ. hæmoptoë bilioſâ, pleuritide bilioſâ, colicâ bilioſâ; factâ enim phlebotomiâ unâ aut pluribus, prout dictæ (365) rationes exegerint, & materie dilutâ, emetocatharticum colluviem ex ſyſtemate gaſtrico eliciet, viſcera metaſtaſin paſſa ſalubriter concutiet, materiemque impactam dimovebit, intra humorum circumeuntium alveum reducet: ad cutis ſpiracula able-

gibit, ſudoribus ab emeſi ſemper moveri ſolitis diſſlandam.

368. Metaſtaſes periculoſas, hâc (367) methodo non tollendas, viis primis repurgatis, evocabit veſicans; quod tamen ipſi morbo principi, eo quod urinas & alvum parciores reddat, quà utrâque evacuatione plurimum biliformis humoris educitur, de cætero non convenit.

369. Febre fractà, aut multum mitigatâ per emetocatharſin, æger ſenſim inter blandos, levantes, nocturnos ſudores, ſub uſu ſolventium, ſaponaceorum, eccoproticorum, acescentium convaleſcere incipit, morbo quatuordecim dies non excedente.

370. Convaleſcit ex toto, aut ſponte; aut vero, ſi morbo difficiliori, methodo medendi, vel & aliunde fuerit plus æquo debilitatus, uſu analepticorum, ſtomachicorum, amaricantibus, vino abſynthite, carne tenerâ, equitatione, ruſticatione, &c. alvo perſtante ſemper faciliori.

371. Convaleſcentia tardior, quam ex inflammatoriâ, citior vero, quam ex pituitosâ: relapſus verò, quam in utrâque hâc febre, in biliosâ faciliores.

372. Nocent per ſe in hâc febre, cardiaca, calefacientia, cortex peruvianus, veſicantia, opium, acida mineralia, &c.

373. Cum ruſtici, qui æſtivis ardoribus peruſti copioſo ſudore madent, atque ita madidi perſæpe incautius perfrigerantur, etſi merâ propemodum vegetabili diætâ vivant, præ cæteris hâc febre corripiantur; illi vero, qui victu vinoſiore & carneo magis utuntur, dummodo nimio ſe ſoli ſubducant, aut calido ſudore perfuſi non repente refrigerentur, ab eâdem ut plurimùm maneant immunes, patet, quânam in re potiſſimum *prophylaxis* conſiſtat.

374. Poſt vitatum ſudantis corporis refrigerium repentinum, tempore bilioſo, multum quoque præſidii erit ad hanc febrim arcendam in eſu fructuum horæo-

ium, aceſcentium, ſaponaceorum, eccoproticorum, atque in fugâ ingluviei.

375. Ex his liquet, quam ampla ſit morborum bilioſorum familia, quanta eorum variatio, cum aliis complicatio;

Ubi emeticum, aut purgans, aut emeto-catharticum ſit indicatum, quo morbi tempore propinandum, quoties iterandum;

Cur saburra bilioſa eſſe poſſit, ſine febre bilioſâ, hæcque ſine illâ;

Quæ ſit cognatio, variatio, ſucceſſiva degeneratio humorum febrim bilioſam, putridam, petechias, eryſipelas, intermittentes, maximè tertianam & quartanam, dyſenteriam, aphthas, peripneumoniam notham, aſthma humorale, & convulſivum, phthiſin pituitoſam, tuberculoſam, morbum hypochondriacum, arthritidem, morbos ſpaſmodicos quam plurimos, ſcirrhum, cancrum, &c. efficientium.

FEBRIS PITUITOSA.

376. Quæ laxos, vitæ ſedentariæ addictos, obeſos, ſeniculos, venere, ſtudiis, vigiliis, mœrore, morbo, medicamento, inediâ exhauſtos, victu aquoſo, farinoſo, pingui, auſtero uſos, chloroticas, puerperas, pueros atrophicos, verminoſos præ cæteris infeſtat, tempore præprimis humido, frigidoque, & in locis depreſſioribus, audit febris *pituitoſa.*

377. Hanc autem inſigniunt laſſitudo, horripilationes vagæ, lingua alba, mucoſa, dentes & gingivæ ſordidæ, ſaliva lenta, anorexia, nauſea, oppreſſio præcordiorum, eorundem repletio, vertigo, triſtitia involuntaria, flatus, borborygmi, febris aſſidua, in ſpeciem mitis, pulſu propemodum naturali, remiſſiones obſcuræ, urinæ crudæ, pallidæ, vix olentes, cum ſedimento ſubinde mucoſo. Tardè decurrit, in plures ſeptimanas porrecta.

378. Verno tempore ſæpe miſcetur ſynocho imputri, in eamdem abit, ex eà naſcitur, temporis, medentis, ægroti vitio: autumnali verò febrim bilioſam comitatur, ſequitur, non rarò: inde conſtitutionis atrabilariæ, febris atrabilariæ intellectus.

379. Conſtitutio *pituitoſa* nonnunquam rheumatica, catarrhoſa, aſthmatica, anginoſa, tuſſis convulſiva epidemica, ſcorbutica, apoplectica, &c. appellatur, compellatione a frequentiori aut formâ, aut ſymptomate petitâ.

380. Eodem tempore ægritudines multæ ſubalternæ, herpes, ſcabies, ophthalmiæ, aphthæ, tuſſes, faucium pituita, anorexia, vomitiones pituitoſæ, ſpontaneæ, matutinæ, cardialgiæ, flatus, borborygmi, hæmorrhois, colores pallidi, fœdi, obeſitas morbida, ſenſuum tarditas, concipiendi impotentia, concepti emiſſio, lienes magni, icteri, mœrores, hypochondriaſis, hyſteria, chloroſes, catameniorum anomaliæ, maniæ, nervorum diſtenſiones, convulſiones univerſales, tetani, opiſthotoni, choreæ S. Viti, apoplexiæ, podagra, hydrops cujus curatio uti & luis venereæ ſæpe eſt difficillima, *conſtitutione pituitoſâ autumnali* durante.

381. Morbum producit pituita tum primarum viarum, cum ſecundarum, compage ſolidorum debilitatâ.

382. Sanatur verò ſolis naturæ viribus, vomitu ſpontaneo, crebro, facili; diarrhœâ non validâ, ſæpiùs recurrente; ſudoribus dein, ſponte natis, nocturnis, evantibus, in morbi decremento; miliaribus quoque, coctione prægressâ; anacatharſi pituitosâ, ptyaliſmo, intermittente, quotidianâ.

383. Hinc methodum medendi docemur, quæ obſtructa reſerat, ſpiſſa ſolvit, ſoluta evacuat, laxata firmat; remedio ſalino, incidente, reſolvente, emetico leniori, ſubin, per epicraſin propinato, ſubemetico, alterante, purgante conſimili; dein ſubamaris, amaris, toniciſque.

384. Methodus calidior viſcerum inflammationes,

miliaria non critica, febres ardentes, pernicioſas facit: nimis verò, quam oportet, antiphlogiſtica, lentas, nervoſas, languores chronicos, articulorum morbos, hypochondriaſin utramque, phthiſin pituitoſam, totque febres diverſas, quot pravæ methodi fuerint.

385. Idcircò acrioribus ſtimulis parcendum, principio præprimis, atque univerſim hìc lentè feſtinandum.

386. Ex hiſce conſtat, cur hæc febris in excercitatis, cute craſsâ, imperſpirabili, rarior, ſed periculoſior; cur contrarium in laxis, facile ſudantibus; cur in ſexu ſequiore ſubinde ſit epidemica, dum viris parcit; unde *lenta*, *lenta nervoſa*, *miliaris*, & *puerperarum morbus* ſubinde audiat; cur loca depreſſa, paludoſa deſerat nunquam; cur tam difficilis ſit hujus morbi diagnoſis & therapeia; quorſum pertineat illud Baglivii: in nullo morborum genere tantâ opus eſt patientiâ, exſpectatione, cunctationeque ad benè ac feliciter medendum, quantâ ab benè curandas febres menſentericas.

PERIPNEUMONIA NOTHA.

387. Hùc peripneumonia notha referri debet, quæ hyeme a frigore, verno tempore a calore ſuperveniente multoties accidit, orta ex pituitâ lentâ, in toto ſanguine natâ, & ſenſim pulmones infarciente, donec in peſſimum hunc, & improviſo ſæpe letalem, morbum eat.

388. Ubi paululùm adolevit id malum, produxit jam in toto corpore effectus plurimos a glutinoſo ſpontaneo oriri ſolitos, tumque præterea, eos, qui peripneumoniæ lentæ proprii (140), unde malum curatu difficillimum.

389. Nam miſſio ſanguinis, eòuſque celebrata, ut in hoc morbo requiritur (171), nocet admodum ob debiliora viſcera, nimiſque aliena humida lenta; hinc primò juvare viſa, mala auget.

390. Attenuantia autem adeo hìc famigerata, dum impetum in vaſa pulmonalia augent, denſitatem, impactumque obſtruentis ſæpè augent, ſimulque morbum cito reddunt letalem.

391. Morbus ille ſenibus, pituitoſis, frigidis, catarrhoſis, gravedine laborantibus frequens, ſequi ſolet omnes cauſſas quæ ſtagnantia citò movendo in pulmones agunt; ut curſus, declamatio, cantus, ebrietas imprimis a valide calefacientibus, comeſſatio, calor foci, balnei, ſolis, maximè, ſi æſtum hinc natum ſubito frigus ingens exceperit.

392. Primo fallaci lenitate opprimit nec opinantes; quippe levi fatigatione, debilitate, proſtrato omni fere animi motu, anhelitu, oppreſſione pectoris incipiens, adeò leves motus excitat, ut vix caloris, febriſve indicia moneant periculi: mox vagæ horripilationes, leviuſculi febris inſultus adſunt; unde, ſubitò creſcente anhelitu & debilitate, mors; cujus in urinâ & pulſu vix ullum adfuit præſagium.

393. Curatur hâc methodo cautiſſimâ; 1. mittatur ſanguis ex largo vulnere; 2. mox eluatur alvus clyſmate, quod repetatur quotidie, donec ſigna docuerint levari pulmonem; 3. utatur victu tenuiſſimo juris carnium, imprimis cum levi acido, potu tenui ex aquâ & melle; 4. vapores, ſuffituſque deſcripti (183), decocta diluentia, abſtergentia, leniſſimè aperientia aſſiduò potanda, adhibeantur; ſimulque balnea crurum, pedumque, & larga veſicantia.

394. Ex his omnibus ratio datur, cur pueris hic morbus, feminiſque rarior, ut & iis, qui laxæ ſunt ſtructuræ quoad ſolidorum fabricam: cur vix accidat, & ſi major ſit in his proclivitas in febrim ſimplicem pituitoſam; cur in his faciliùs ſanatur; contra in bene paſtis, denſiſque corporibus.

Ex iiſdem pariter liquet, hunc morbum fieri ex omni alio humore pituitæ analogo, pituitoſo-bilioſo, atrabilario, arthritico, podagrico, abundante, com-

moto, a cauſſis (391) ad pulmones determinato, ibi congeſto; quæ ſit relatio aſthmatis humoralis, phthiſeos pituitoſæ ad huncce morbum.

FEBRIS INTERMITTENS.

395. Febris per vices impetum ita remittens, ut plena apyrexia inter duos quoſque paroxyſmos intercedat, *intermittens* appellatur.

396. Inde ejus diagnoſis ſponte patet: diſtinctio in varias claſſes facilis, utpote ſoli temporis differentiæ innixa.]

397. Quotidiana, tertiana, quartana crebriores. Quintanam quartanæ cognatam, cum ea alternantem, autumni ſobolem, aliquoties vidi, ſextanam bis. Septenaria exquiſita quandoque accidit, Boerhavio viſa. Sunt, qui longiores periodos obſervarunt.

398. Ejuſdem periodi febres non raro complicantur, ut ſit, e. g., duplicata tertiana, quartana duplicata, &c. Rarius febres junguntur periodi differentis.

399. Quotidiana eſt rarior, pueris & glutinoſis familiarior, longius excurrit, difficilius ſanatur: probe diſtinguenda à tertianâ duplicatâ, quartanâ triplicatâ, ex acceſſionibus inter ſeſe comparatis.

Huc & Hippocratis *diurna*, *nocturnaque*.

400. Tertiana brevior, crebrior, acuta magis, curatu facilior. Bilioſos, adultos infeſtat: duplicatur non raro: 5to, 7mo, 9no circuitu judicatur.

401. Quartana diuturna, pertinax, diu fertur; atræ bilis, & autumni progenies: duplicatur, triplicatur.

402. Quæ longiores circuitus habent, morem quartanarum ſequuntur.

403. Tamen ſcire eſt, intermittentem in genere eſſe *vernalem*, quæ a Februario in Auguſtum; & *autumnalem*, quæ ab Auguſto in Februarium dominatur; diſtinctione neceſſariâ, ob diverſam corporum vere & autumno diatheſin, diverſos morbos corre-

gentes. Hinc varios mores, ſymptomata, exitus, durationem, curationemque febris: quin una aliam fugat.

404. *Vernalis*, ut plurimùm, brevior, ſubinflammatoria, ſynocho imputri affinis, regularis, ſponte, aut modico apparatu ſanatur, recta abiens in ſanitatem; medicatrix ſubinde inveteratorum malorum, melancholiæ, maniæ, epilepſiæ, arthritidis, paralyſeos: reliquiis autumnalium tollit: augmentum corporis facit: ad longævitatem diſponit.

405. *Autumnalis* plerùmque longa, remittens, ſubintrans, bilioſa, atrabilaria, ſeptica, anomala, pernicioſo ſymptomate ſtipata. Sæpè deſinit in lienes magnos, reliquorum viſcerum, maximè hepatis, infarctus, ſcirrhos, icteros, hydropes, leucophlegmatiam, ſcorbutum, cachexiam & cacochymiam multiplicem, & quæ hinc ſequuntur mala.

406. Quin & ſæpè æmulatur exactè indolem continuarum, ob longiores & duplicatos paroxyſmos, dum tamen indoles & curatio planè diverſæ ſunt.

407. Eſt tamen ſubinde inverſa ratio vernalium & autumnalium.

408. Subinde ſolitaria febris comparet, *ſporadica* dicta. Non raro per populum graſſatur, *popularis*, dum Auſtri molles, diu ſpirantes, mador multus frigiduſque vim addant morbo.

409 Ponè ſtagna, & in depreſſis perpetuam ſedem fixit *endemica*, ſolâ ſubin mutatione cœli ſananda.

410 Paroxyſmus legitimus intermittentis frigore, æſtu, ſudore abſolvitur, tria ſtadia percurrens.

411. Atque is eadem exactè horâ redit, vel maturius, vel vero ſerius, aut tempore incerto.

Hinc febris *conſiſtentis*, *anticipantis*, *poſtponentis*, *vagæ erraticæque* notio.

412. Vel vero ſub larvâ alterius morbi deliteſcit, quem tempore legitimæ acceſſionis æmulatur, *larvata*; eaquè frequentiùs eſt autumnalis, popularis.

413. Hinc febris intermittens ſub ſchemate cephalalgiæ, delirii, comatis, apoplexiæ, catalepſeos, epilepſiæ, & convulſionis variæ, hemicraniæ, amauroſeos, ophthalmiæ, coryzæ, odontalgiæ, rheumatis, arthritidis, vomitûs, diarrhœæ, choleræ, colicæ &c. Vix ullus morbus eſt, quem non aliquando intermittens ludat.

414. Subinde ſyncopen brevi letalem refert, veramque imaginem morientis. *Syncopalem*, *malignam*, *mortalem* appellant.

415. Larvata ſubinde tria conſueta ſtadia ſimul abſolvit: nonnunquam alterius morbi formam ſolùm exhibet.

416. Manifeſta in larvatam, hæcque in illam abit.

417. Incipit autem regularis & manifeſta cum oſcitatione, pandiculatione, laſſitudine, debilitate, frigore, horrore, rigore, tremore, pallore, livore extremorum, reſpiratione difficillimâ, anxietate, nauſeâ, vomitu, pulſu citato, ſubinde tardiore, debili, parvo, ſiti maximâ, cute anſerinâ, ſubinde veluti miliaribus puſtulis obſitâ, liveſcente, purpuraſcente; in infantibus ſæpè clamor & convulſio cum extremorum livore.

Hæc prout majora, pluraque ſimul, eò febris pejor, atque in ſubſequente tempore calor, & cætera ſymptomata pejora; & hic gradus febris primus, incremento reſpondens continuarum, & reliquorum maximè periculoſus; urina tum ut plurimùm eſt cruda, & tenuis.

Inciſa cadavera mortuorum in primo hoc ſtadio febris intermittentis, poſt anhelitus, ſuſpiria, ignaviam, monſtrarunt ſanguinem craſſum, impactum pulmonibus: ſemper tum fuerant pulſus parvi, frequentes, inordinati. *Harv. exercit. anat. cap.* 16.

418. Hunc ſtatum (417) excipit alter, incipiens cum calore, rubore, reſpiratione forti, magnâ, liberiori, anxietate minori, pulſu majori, robuſtiorique, ſiti magnâ, dolore artuum & capitis magno, urinâ plerumque rubrâ; reſpondet ακμη febrim continuarum.

419. Tum ultimò ingens plerumque ſudor, remiſſio omnium ſymptomatum, urina craſſa, ſedimentum lateri contuſo ſimile, olidi, fluenteſque ſeceſſus, ſomnus, απυρεξια, laſſitudo, debilitas.

420. Niſi fortè paroxyſmus ita protrahatur, ut nova acceſſio priorem nondum finitam excipiat: *continua remittens*, *ſubintrans* erit.

Id fit ob genium epidemiæ, febrim aliam corregentem, complicatam, intermittentis vim nimiam, medelam neglectam, perverſam, ægri diatheſin ferendæ febri non parem.

421. Subinde febris non omnia hæc tria ſtadia percurrit, uno alterove deficiente, aut ordinem eorundem permutat.

422. Nonnunquam eſt imperfecta, obſcura, levicula, abſque ordine certo recurrens invaſio.

423. Hæc verò intermittens *non formata*, *latens*, *vaga*, *erraticaque* in pueris frequentior, infarctu viſcerum abdominalium glutinoſo, verminoſo laborantibus, ventricoſis, voracibus, autumno.

Regularis quoque & *aperta* in *imperfectam vagamque* commutatur, regimine pravo, methodo malâ, neglectu; cortice peruviano æque maturius, parciùs, neque diu, & abſque coindicatis, propinato; adſtrigentibus inepte datis.

424. *Non formatam*, *latentem*, *erraticam* produnt, cognitio cauſſarum (423), item leviculi per vices paroxyſmi, pandiculationes, laſſitudines, ſudoreſque maximè nocturni, nidoroſi, fœtentes, moſchum redolentes; faciei pallor vireſcens, flaveſcens; anorexia, vel etiam bulimos cum bradypepſiâ; præcordiorum tumor, tenſio;

calor; anxietas, maximè à paſtu; urinæ parcæ, croceæ, jumentoſæ, lateritiæ, furfuraceæ; aſpectus triſtis, oculorum diluta flavedo; moroſitas, alvus irregularis, olidiſſima, atque omnia fermè ſymptomata ſyſtematis gaſtrici læſi, repleti, infarcti, ægro interim erecto, obambulante.

425. Explicata (417 ad 419) ſtadiorum ratio; vis morbi ad ακμην venientis, atque iterùm decreſcentis intra paucas horas; epidemia cognita, eorumdem ſymptomatum periodus ſtata; in infantibus livor, horror, vagitus, convulſio, determinatis horis recurrens, intermittentis primò ſuſpicionem, continuata verò diagnoſin ſuppeditant.

426. Sæpe abeunt in acutas, periculoſas, quod calori nimio, & motui excitato nimis, aut epidemiæ genio, aut pravæ medelæ, ut plurimùm debetur.

427. Intermittentis effecta (413 ad 424) intelliguntur, illius actionem conſideranti: fibris enim minimis vaſculorum & viſcerum magnam infert vim, ſtagnando, obſtruendo, coagulando, pellendo, reſolvendo, attenuando; hinc debilitantur vaſa, morboſa fiunt liquida, eo inprimis genere, mali, quo partes minùs aſſimilatas, nec æqualiter miſtas habent, ex quibus ſimul acrimonia exoritur; unde ab omnibus ſimul faciſſima in ſudorem proclivitas multùm debilitans, ipſo viſcido ſanguinis tranſudante; tum urina mirè craſſa, turbida, jumentoſa, pinguis; ſimilis ſaliva; inde debilis, ſolutus, vix cohærens cruor, optimâ parte ſpoliatus, reſiduâ acer & craſſus ſimul.

428. Cauſſa *prædiſponens* ignoratur; tamen ad nervos peculiariùs attinere videtur, inexplicabili ratione affectos.

Remedia antifebrilia *nervina*, cortex peruvianùs, Mars, opium; item terror, ira, gaudium, contentio animi, muſica, confidentia in remedium antifebrile, vanum in ſe, efficax tamen in credulis; ipſius febris

ſymptomata

ſymptomata quædam, cauſſæ, effecta, id veroſimile reddunt.

Difficillimum tamen eſt, ex infinitis poſſibilibus eam cauſſam diſtinguere, quâ poſitâ ratio periodorum dari ex legibus œconomiæ noſtræ poſſit.

429. Hanc verò *prædiſponentem* innumeræ aliæ *excitant*: alimenta nimia, dyſpeta, farinoſa, pinguia, putrida, relaxantia ſtomachum & inteſtina; atmoſphæra humida; commoratio in loco depreſſo, a ſole averſo, umbroſo, ſilveſtri, paluſtri; colluvies biliosa, atrabilaria, pituitoſa, verminoſa; humores tenaces, ichoroſi, purulenti, ſcorbutici, ſcabioſi, venerei; fluxus ſanguinei ſuppreſſi; turbatum ſyſtema hepaticum irâ, terrore, mœrore; excretio cutanea ſuppreſſa, atque alia quam plurima.

An etiam contagium peculiare?

430. Cura alia in ipſâ acceſſione locum habet; alia vero extra eamdem.

431. In ſtadio frigoris dandus potus leniter diaphoreticus, tepidus, parcè frequenterque ſumendus, hoc modo, calore inſuper lecti; abſtinentiâ a cibo aliquot ante invaſionem horis moleſtus in acceſſione vomitus præpeditur.

Orto calore, quies, ſtragula leviora lecti, aqua ſucco limoniorum acidulata, & ſi is exorbitet, in plethorico, ad apoplexiam calidam proclivi, ipſa ſanguinis miſſio, cautè inſtituenda.

Sudor inchoatus blandè promovendus, lecto, potu tepido, ſambucino, ſero lactis vinoſo, non vi urgendus: a ſudore quies, ſomnus, refectio.

432. Finito paroxyſmo, 1. curanda febris eſt; dein 2. ipſius febris, validioris, diuturnioris, perversè curatæ, malignæ effectus, qui ſæpè proprios, graves, longoſque morbos conſtituunt.

433. Eſt autem omnium primo *procatarctica* cauſſa auferenda, ſi ea nota ſit, ſi magna, & remediorum po-

teſtati ſubjecta: dein verò *proëgumena*; niſi, illâ ablatâ, hæc quoque ſimul tollatur.

434. Methodi medendi variæ, & infinita ferme remedia adversùs febrim, ad paucas claſſes revocari poſſunt; eſt enim omnis methodus antifebrilis *antiphlogiſtica*, *reſolvens*, *ſurſum evacuans*, *cathartica*, *prævertens*, *confundens*, *nervina*.

435. Quarum primæ quatuor in tollendis cauſſis *excitantibus* occupantur; tres verò poſteriores in auferendâ *proëgumenâ*.

436. Sæpe diverſæ methodi in *eâdem* intermittente, *diverſis* temporibus; vel verò plures *junctim* ſunt neceſſariæ, ut methodus *octava* ſit, ex prioribus diverſimodè *compoſita*.

437. Methodum *antiphlogiſticam* petunt intermittentes vernæ, plethoricorum, athleticorum, & ubi ſumma ſanitas febrim facit; inflammatorum, ad apoplexiam proclivium, ſubperipneumonicorum, ſubpleuriticorum, hæmopticorum; in febre ob genium epidemiæ facillimè degenerante in continuam inflammatoriam; paroxyſmis productis, apyrexiâ imperfectâ; cephalalgiâ ingenti & inflammatoriâ; delirio gravi, furioſo.

438. Tum verò conveniunt ſalia media mitiora, in largo vehiculo aquoſo ſumta, eccoprotica, & ipſa ſubinde venæ ſectio.

439. Methodus *ſolvens*, reſolvens, aperiens, & febrim ipſam, & ejuſdem effectus ſanat, ſpiſſos humores attenuando, ſolida inertia excitando, obſtructa reſerando, ſecretiones, excretiones reſtituendo.

440 Sunt autem remedia hoc ſcopo celebrata ſalia, alcalina, acida, media, volatilia, ſemivolatilia cum conveniente vehiculo propinata, vel in humoribus gaſtricis ſoluta; ſapones vegetabiles, animales, artificiales; ſucci ferulacei; plantæ amaræ, ſubamaræ, lacteſcentes, earum extracta, decocta ſaturata,

ſalibus armata, martialia, antimonialia, mercurialia.

441. Proſunt in ægris cachecticis, cacochymicis, in frigido lentore; bile inerti, mucoſâ, vappidâ; ætate florem ſuperante; corpore obeſo; ſexu ſequiore; conſtitutione autumnali, humidâ, frigidâ; in febre longâ, quotidianâ, quartanâ, recidivante puerorum, ex continuâ in periodicam mutatâ, pertinaci, ad corticem peruvianum rebelli, cum ictero, hydrope.

442. Nocent in febribus (437), item in aquoſâ humorum tenuitate, junctâ ſolidorum laxitati; ſudoribus profuſis, emaciantibus, nocturnis.

443. Cœterùm hæc ipſa methodus reliquis multò latiùs patet, intermittentium pleriſquè, ſaltem initio, ſola, aut cum aliis junctim, aptanda.

444. Methodum *emeticam* poſtulat ſaburra *ſurſum turgens*, ſeu cauſſa, ſive effectus intermittentis, vel ſolùm cum illâ coincidens. Ea autem cognoſcitur ex victu, morbis, ſymptomatibuſque prægreſſis, nauſeâ, vomitu, ructu, tumore, halitu, ſordibus linguæ, gutturis, palati, ανορεξια, amarore oris, vertigine tenebricoſâ. Utut & aliæ vires ſint emeticorum, ſialagogæ, diaphoreticæ, catharticæ, diureticæ, nervinæ, alterantes, potenter reſolventes.

445. Propinandum emeticum vel acceſſione finitâ, & abſoluto ſudoris ſtadio, vel ante paroxyſmum eo ſpatio, quo ante hunc effectum præſtat. Abſolutâ operatione, dato opiato, ſedatus ante febrim tumultus ſit.

446. Materie *deorſum turgente* purgans dandum, citò operans, ſolvens ſalinum, mox a paroxyſmo.

447. Imminentem paroxyſmum *prævertunt*, 1. ea omnia, quæ ſudorem movent, materiem febrilem ante conſuetum tempus acceſſionis artificiali paroxyſmo eliminando. 2. quæ animum validè afficiunt, ſyſtema nerveum, in cujus peculiari diatheſi proëgumena fe-

brium cauſſa ſita eſſe videtur, vehementer immutando.

448. Sudor autem hunc in finem movetur, dum aliquot horis ante tempus cognitum futuri paroxyſmi, liquido aperiente, diluente, leviter narcotico repletur corpus ægri, dein, unâ horâ ante malum excitatur ſudor, & continuatur, donec binæ ultra tempus initii paroxyſmi elapſæ ſint horæ. Item opiato, alterante, emetico, balneo, ſtragulis, curſu, ſaltu, luctâ, ſinapiſmis, veſicante, & epithemate vario, inunctione ſpinæ dorſi.

449. Aliam verò nervis diatheſin, febri oppoſitam, inducunt animi pathemata varia, terror, ira, attentio magna, præfidentia, &c.

Hinc febrium quædam curationes explicantur, concentu muſico, amuletis, & vanis ſuperſtitionibus factæ.

450. Prodeſt hæc methodus *prævertens*, prudenter inſtituta, in perfectè intermittentibus, diutius durantibus, maximè quartanis; aliis methodis jam adhibitis, & incaſſum; viis primis puris, aut repurgatis; abſente viſcerum infarctu lento, phlogiſticoque, abſente cacochymiâ, cachexiâ.

451. Ea ipſa remedia, quæ imminentem paroxyſmum *prævertunt*, eumdem quoque jam præsentem *confundunt*, invertunt, elidunt, ſi ita adhibeantur, ut eorum actio cum ſtadio frigoris concurrat. Sub iiſdem conditionibus *methodus confundens* admittitur, ac prior *prævertens*.

452. Methodus *nervina*, cauſſæ proëgumenæ potiſſimum dicata, *nervinis* utitur, *adſtringentibus*, *roborantibus*, *narcoticis*, *cortice peruviano*.

453. Hinc ſi febris autumnalis, vehemens, corpus ex ægritudine debile, aquoſa humorum tenuitas, ſolidorum laxitas, & ſudor colliquans; ſymptoma periculosum; metus gravioris mali a febre perſtante; obſtructiones ſolventibus auctæ potiùs; morbus jam

aliquo tempore duravit, & cauſsâ excitante ablatâ, nihilominus paroxyſmus quaſi per conſuetudinem recurrat, neque ſigna adsint internæ inflammationis, neque collecti alicubi puris, neque obſtructi admodum hujus illiuſve viſceris, neque colluviei gaſtricæ; methodis ſolvente & evacuante præmiſſis, adſtringentibus, roborantibus, præcipuè verò cortice peruviano, ſpecifico antifebrili, abigetur, pulveris, infuſi, extracti, decocti, ſyrupi, epithematis, enematis formâ, cum propriis additis requiſitis, ſalibus, rheo, martialibus, opiatis, reſolventibus, diureticis, &c. tempore *ἀπυρεξίας*, debito ordine, doſi, regimine, adhibito, diù continuato.

454. Quin & opium hùc pertinet in intermittente *malignâ*, *ſyncopali*, *mortali* commendatum.

455. Præprimis cortex diu continuandus diminutâ doſi, charactere febrili altè impreſſo ob febris diuturnitatem, crebros relapſus, in febre endemicâ, conſtitutione intermittentium adhuc durante; in infantibus, pueris, fœminis.

456. Hæc verò non danda febre adhuc crudâ, incipiente, miti, medicatrice, remittente ob phlogoſin, vel ſaburram, viſceribus obſtructis.

457. Præmaturè enim data ex intermittente remittentem, continuam, bilioſam, ardentem faciunt; viſcerum infarctus, hydropes, icteros, arthritides, hypochondriaſin inducunt, multaque alia mala, nova ſolùm & prudenter directâ febre ſananda.

458. Sub uſu corticis peruviani alvus ſit facilis, præcordia libera, indolentia; ſapor bonus; ſpiratio bona; excitantes cauſſæ, maximè ingluvies, vitandæ; uberiùs perſpirare convaleſcentibus confert.

459. In genere notandum: magnitudini & diuturnitati horroris acceſſio tota eſt, & ipſa febris, commenſurata.

460. Quò diuturnior febris, eò major in relapsum proclivitas, eò cura confirmatoria diutiùs protrahenda.

461. Quò plures relapſus, eò major attentio habenda, ne aut infarctus viſcerum abdominalium naſcantur, aut nati jam, latenteſque fomitem febrilem alant.

462. Quartanæ definitâ horâ exactè recurrentes, paroxyſmo tamen breviore, ſunt quam maximè diuturnæ et rebelles.

463. Stadium frigoris protractum cum valido horrore, maximè ſenibus, periculoſum, apoplecticum: hoc ſi effugerint, idem metus in calore.

464. Ubi unum alterumve ſtadium deficit, ibi febris pertinacior, & facilis in irregularem, remittentem, continuam mutatio; ſi invaſio non terminetur ſudore, aut eo ſolùm modiciſſimo, continuæ metus eſt, aut remittentis, judicatu difficilis.

465. In febre *larvatâ* periculosâ, duplex curatio locum habet: in paroxyſmo cura ſymptomati periculoſo accomodata, & extra eumdem ipſa febris curanda eſt ex regulis hucuſque datis. Hinc in febre *larvatâ* apoplecticâ, ſtante paroxyſmo, antapoplectica; in *ſyncopali*, *mortali*, ſub ipsâ invaſione, cardiaca ſtimulantia.

466. Porrò ſymptomati urgenti cuicunque occurrendum eſt juxta regulas in *methodo generali*, *ſymptomaticâ* (595 ad 768) tradendas.

467. Ex his conſtabit, quandonam cortex peruvianus rebelles febres non ſanet, ſalutato dein graminis, taraxaci, cichorei decocto, adjecto ſale medio, profligandas.

Quis ſit abuſus purgantium, emeticorum in intermittentium ſanatione, itemque purgantis poſt corticem peruvianum exhibiti; an & quando purgandum febre per corticem ſuppreſsâ; unde recidivæ poſt uſum corticis, unde poſt eumdem continuæ;

An, & quando cortex in obſtructionibus viſcerum abdominalium;

Quo jure antiquitas quotidianam pituitæ, tertianam bili, quartanam humori atrabilario tribuerit;

Quænam intermittens ſoli mercurio obediat; cur præſtet, jejuno ſtomacho paroxyſmum excipere, & decumbentem in lecto; cur a graviſſimâ acceſſione ſolutio febris non raro;

Quomodo dignoſci apoplexia *periodica* a *verâ* poſſit; ſcilicet, ſi epidemia ſit febrium, maxime larvatorum; æger ad apoplexiam alias non prædiſpoſitus, & ea poſt 8 12. horas ſponte ſolvatur; tria intermittentium ſtadia ſimul adſint; ſi intermittentium fuerint prodromi; urina ſub finem acceſſionis intense flava, mox jumentoſa, demum lateritia.

Quando in ipſâ invaſione apoplexiæ periodicæ venæ ſectio, quando non;

Quinam morbi curentur intermittentis acceſſu, quinam inde graviores fiant, aut perſtent non mutati;

Diſquirendum reſtat, num, poſt certum annorum curriculum, intermittentes epidemicæ redeant juxta legem quamdam in naturâ ſtabilem.

FEBRES CONTINUÆ REMITTENTES.

468. Continuatum febrium notitiâ præmiſsâ, earum præcipuè, quæ tanquam principes aut cardinales habentur, & dato intermittentium intellectu, facilis erit *continuarum remittentium* explicatus.

469. Dicitur autem *continua remittens* adeſſe, ubi febris *aſſiduò* ægrum tenet, ita tamen, ut per intervalla manifeſte & remittat, & intendatur.

470. Quæ quidem exacerbatio quotidie, vel omni alterno, vel tertio die recurrit, inſtar paroxyſmi completi aut incompleti intermittentis febris.

471. Continua remittens conſideranda tanquam compoſita ex duabus febribus: in hás velut in duo elementa eſt diſpeſcenda, *continuam & intermittentem*; quarum utraque in eodem homine, eodem tempore,

ab eâdem vel differentibus cauſſis, epidemiæ genio, methodo medendi producta *remittentem* facit.

472. Cum *continua* plane multiplex ſciatur e ſuperioribus, & varia quoque ſit *intermittens*, diverſæ plane ex diverſo connubio *remittentes* erunt, naturâ, curatione, diſcrimine; licet habitu externo non differentes.

473. Sic intermittens cum ſynocho imputri, inflammatione quâcunque, febre biliosâ, putridâ, malignâ jungi ſolet: cujus cum primis duabus compoſitio *benignas* dat, cum poſterioribus vero τριταιφυεις, ἡμιτριταιους, graves, malignas, pernicioſas.

474. Remittentium ergo cognitio, curatio, prognoſis tota repetenda ex ſupra dictis de febribus ſimplicibus, in quas illæ reſolvendæ.

475. Hinc nomini ſolum remittentis febris inhærens, medicinam faciet inſtabili fundamento nixam.

476. Ergo in curâ remittentium determinanda eſt, 1. febris *continua*: indicationes capiendæ, juxta hucuſque tradita, atque in maximâ remiſſione: demum 2. in *intermittentem* indagandum: 3. utriuſque indicationes conjungendæ: niſi altera alteram evertat.

477. Ubi potior habenda ratio *continuæ*, ob decurſum celerem & periculum majus.

Niſi ipſa intermittens ad pernicioſas pertineat, urgeatque.

478. Ex his liquet, non unam eſſe eamdemque medendi methodum in *remittentibus*.

Quando illicò cortex peruvianus ſit propinandus, quando is noceat, ex remittente continuam, gravem, ardentem faciat.

Quando venæ ſectio, quando evacuantia, & quæ, & qualia in remittentium curatione.

Cur febris *lactea*, *purulenta*, *venerea*, *rheumatica*, *arthritica*, utut exacerbationes luculentas & regulares ſæpè habeant, hìc non pertineant.

FEBRIS ARDENS, SEU καῦσος.

479. Si cauſſa excitans febris bilioſæ ſupra deſcriptæ fuerit gravior, diutius applicata, polycholia mole major, morâ, indole acrior, præter ſymptomata (348) produxerit inflammationem univerſalem, vel etiam topicam quamcumque, acutiſſimam tamen, erit *febris ardens*, quæ inter continuas remittentes meretur ſingulatim diſcuti ob frequentiam, diſcrimen, ſanandi laborem.

480. Ea ergo conſideranda, velut ex pluribus febribus conflata, *bilioſâ* nempe, & *inflammatoriâ*, utrâque ſolito validiore, acutiore, queis juncta tertiana, ſtadio frigoris deficiente.

481. Hujus ſymptomata primaria, calor ad tactum ferè urens, inæqualis diverſis locis, ad vitalia ardentiſſimus (in extremis ſæpe remiſſior, imò aliquando frigus), ipſum aërem exſpiratum incendens, ſiccitas in cute totâ, naribus, ore, linguâ; reſpiratio denſa, anhelоſa, cita; lingua ſicca, flava, nigra exuſta, aſpera; ſitis inexplebilis, ſæpe ſubitò ſublata; faſtidia cibi, nauſea, vomitus; anxietas, inquietudo, laſſitudo ſumma; tuſſicula, vox clangoſa; delirium; phrenitis; pervigilium; coma; convulſio; diebus imparibus exacerbationes.

482. Cauſſa, labor nimius, iter longum, æſtus ſolis, ſitis diù tolerata, uſus calefacientium, fermentatorum, aromaticorum acrium, veneris nimiæ, delaſſatio immodica, maxime æſtate, &c.

483. Decurſus talis, tertio & quarto die ſæpe letalis, ſeptimum raro tranſit ſi perfecta; ſolvitur ſæpe hæmorrhagiâ, quæ ſi tertio vel quarto die parca, letalis; hæc prænunciatur cervicis dolore, temporum gravitate, tenebricosâ caligine, præcordiorum contentione ſine doloris ſenſu, invitis lachrymis ſine letali ſigno alio, rubore faciei, pruritu narium, optima ſit die decre-

torio; ſolvitur & die decretorio, vomitu, alvo, ſudore, urinâ, ſputo craſſo.

Acceſſio die pari peſſima, ſi id ante diem ſextum; urina nigra, pauca; tenuis huic letalis; letale ſanguinis ſputum; letalis ſanguinis mictus; deglutitio læſa mala; extremorum refrigeratio peſſima; facies rubra & ſudans mala; parotis non ſuppurans exitialis; alvus nimis fluxa letalis.

Cum tremore abit in delirium, inde in mortem.

Tranſit in peripneumoniam ſæpè cum delirio; poſt ingentia alvi termina quæ oritur peſſima.

Solvitur critice cum rigore.

484. Quibus explanatis, haud difficulter morbus præſens cognoſcitur: neque de ejus cauſâ propiori, & proximâ ambigitur: eſt enim a cruore orbato parte blandiore, liquidiore, polycholiâ abundantiore, ſummopere acreſactâ contaminato, inflammatione per univerſum corpus, viribus validioribus. Quin præſagia haud infirma hinc deducentur.

485. Curatio exigit aërem purum, frigidum, renovatum ſæpiùs; integumenta minime ſuffocantia, vel aggravantia corpus; ſitum corporis erectum ſæpe; potus copioſos, blandos, demulcentes, ſubacidos, aqueos, calidos; cibos leves, farinaceos, hordeatos, avenaceos, ex fructibus ſubacidis confectos; venæ ſectionem, ſi morbi initium, plethoræ indicia, inflammationis ſingularis ſigna, calor intolerabilis, rarefactio nimia, revulſio neceſſaria, ſymptomata urgentia, neque alio remedio facilè ſuperanda, hanc exigunt; clyſmatum blandorum, diluentium, laxantium antiphlogiſticorum, refrigerantium applicationem repetendam, prout vis ardoris, ſiccitas alvi, revulſio requiſita imperat; humectationem totius corporis, hauriendo aërem fumo calidæ blandum per nares, colluendo os, & guttur, lavando pedes, manuſque tepidâ, fovendo ſpongiis calidis loca, ubi plurima vaſa contactui magis expoſita; medicamenta aquoſa, blanda, nitroſa, grato

acore ſapida, alvum leniſſimè laxantia, urinæ materiem ſuppeditantia, ſupplentia, ſudori vehiculum copiâ præbentia, non acrimoniâ, omnem contractionem fibrarum, craſſitiem liquorum, acrimoniam eorumdem ſolventia, diluentia, temperantia.

486. Quibus qui adjunxerit dicenda in regulis univerſalibus de curâ acutarum, harumque ſymptomatum, & ſecutura de acutis in perniciem viſcerum ſingularium tendentibus, liquidò perſpecta habebit ardentis febris cujuſlibet remedia.

FEBRIS PUTRIDA.

487. Synochus *putris* dicta fuit, quæ debetur cauſſis febrium aliarum quarumcumque majoribus, diutius applicatis; ſolidorum, fluidorumque degenerationi majori, univerſaliori, celeriori, putredinem referenti, ſæpe prorsùs ſingulari. Cognoſcitur ex decurſu mox deſcribendo.

488. *Præcedunt* temulentia capitis, longo anteà tempore; anorexia; os inſipidum, amarum, maximè manè; ſenſus repletionis etiam ante paſtum; frontis calor præternaturalis, cum obtuſo ejuſdem dolore; levamen ab alvo motâ, aëre recenti perflato; dolores vagi artuum; frigus fere aſſidum; ſudatiunculæ nocturnæ, nidoroſæ; ſomni turbati, non reficientes; laſſitudo ſpontanea; gravitas totius corporis; urinæ, alvus magis olidæ; moroſitas, febre hucuſque nondum manifeſtâ.

489. Coortus intenſior calor, aut horror validior, auctis cæteris, *præſentem* febrim docent, continuam, aut remittentem, ad ſpeciem ſubinde mitem, pulſu debili, ſimulque accelerato, vel verò *naturali*, functionibus tamen reliquis multùm læſis.

Dolores rheumatici, colici, veluti pleuritici, validi, artuum vagi.

Dedolatio inſignior, cephalalgia mitior, quam aliis

in febribus, ſed major temulentia, ſtupor, delirium mite nocturnum, auditus gravis, reſponſio tarda, coma.

Oculi rubicundi, ſubflavi, ſubvirentes lachryméſi, lemoſi, pulverulenti, diſtorti cum maximo vitæ periculo, albugineâ proſpectante.

Sanguis phlebotomiâ fortè emiſſus diſſolutus, intensè ruber, nigreſcens, cruſtâ viridi, mucosâ, plumbeâ tectus.

Facies triſtis, flaveſcens, terrea, velut attoniti, profundè meditantis, muſſitatio.

Nares ſiccæ, fuliginoſæ, ſicca labia, dentes ſordidi, ſordidæque gingivæ fuſco glutine; lingua fuſco, flavo, viridi, muco obducta, prærubra humida, prærubra ſicca, arida, cruſtoſa, fuliginoſa, lignea, fiſſa, contracta, tremula, porrigi impotens.

Anorexia maxima, ſitis aut nulla, febre licet magnâ, aut inſatiabilis, cardiogmos, alvus olidiſſima, urinæ flavæ, ictericæ, bruneæ, atræ, cum ſedimento ſanguineo, obſoletè rubro, aut naturales; fœtens halitus, & ferè cadaveroſus.

Calor ad attactum mordax; cutis ſicca, arida, imperſpirabilis, variegata petechiis variè rubris, bruneis, flavis, cinereis, lenticularibus, morbilliformibus; maculæ lividæ, nigreſcentes; vibices purpuraſcentes, liveſcentes; miliaria alba, rubra; aphthæ, parotides, bubones, anthraces; color corporis icterodes.

Tendinum ſubſultus, artuum apprehenſorum contractio; decubitus ſupinus, neglectus, corpore ad pedes delabente; os apertum cum aphoniâ aut grunitu; deglutitione difficili, ſonorâ, ſuffocante.

Diarrhoea aſſidua, ægro inſcio, verminoſa, fœtidiſſima, cadaveroſa; floccorum venatus.

Hæmorrhagiæ variæ, narium, pulmonum, inteſtinorum, gingivarum, oculorum, cutis, ſyſtematis uropoëtici, ulcerum antiquorum, uteri, &c. internæ quoque, ſanguine intra cava diverſa effuſo, tenui, ſoluto; vermes ore prodeuntes.

Locorum cubando preſſorum ad coccygem, trochanteres, cubitos gragrænefcentia facilis, cita, latè ſerpens; meteoriſmus.

Sudores viſcidi, guttatim pingues, frigidi: extremis frigidiſſimis. pulſu antea tenuiſſimo, nunc nullo. poſtquam in aliquibus ad paucas horas mens iterùm rediit, moriuntur.

490. Vis vitæ languidior, ſymptomatum (488. 489.) dictorum gravitati, multitudini, ferociæ non commenſurata; peragendæ coctioni pér ſe impar; pulſu cordis & arteriarum æſtimanda, ſynochi *putris genuinæ* formatæ character eſt conſtantior, veriorque.

Ingens, mox in principio præſens, vitalium proſtratio, *malignitas* audit (670.)

491. Inde diverſi putridarum gradus, variaque ad eaſdem approximatio, cum aliis complicatio, ſucceſſio, variam planè medendi methodum, & ſummam in medente attentionem requirunt.

Frequentiſſima eſt, (363) deſcripta.

492. Cauſſam ſuppeditat, quidquid vim vitæ dejicit, humores depravat, ſolida exſolvit: aër humidus, calidusque, concluſus, iners, navigii, ergaſtuli, noſocomii, cryptæ, tugurii, caſtrorum, urbis obſeſſæ, ſtagnorum, &c. effluviis animalium, vegetabilium, potiſſimum putreſcentium, contaminatus; æſtas præfocans, & malacia in ſolo depreſſo; auſtri molles, humidique, vel & frigidus mador; inedia, victuſque pravus ex putridis, facile putreſcibilibus, vappidis, indigeſtibilibus; ſitis, laborque diù toleratus ardente ſyrio; animi pathemata gravia, triſtia, diuturna; venus immoderata; ſtudia ſeveriora, nocturna; febris quæcunque alia neglecta, malè curata, in prædiſpoſito, ejuſque inde in putridam converſio; abuſus aromatum, ſpirituoſorum, ſalium quorumque, maximè tamen, volatilium, alcalinorum, mercurialium, abſorbentium, evacuantium quorumque; pus concluſum, reſorptum, ichor; in hydropicis aquarum putrilago, &c.

493. Terminatur, 1. in ſalutem, vi vitæ auctâ, evacuatione gaſtricâ, ſpontaneâ, artificiali; ſudore, exanthemate miliari, aphthis, ſalivatione, urinis, tempore, modo, levamine, criticis.

2. In morbos alios, metaſtaſi variâ inflammatoriâ, purulentâ, eryſipelatoſâ, ſeroſâ, gangrænoſâ ad loca externa, præprimis parotides, glandulas ſubmaxillares, ſubaxillares, inguina, teſtes, coxam, internave varia, vario eventu. Inde & morbi encephali ſubitanei, ſubito pernicioſi; peripneumoniæ conſimiles, cophoſes temporariæ, perpetuæ; amauroſes; ſiderationes artuum; languores chronici, &c.

3. In mortem, (*a*) gagrænâ partiali, univerſali, inde fœtor ſubinde verè cadaveroſus triduo jam ante mortem, meteoriſmus, partium vel leviter preſſarum purpuraſcens rubor, livor, anthrax. (*b*) inflammatione interaneorum latente, magnâ, malignâ, cito ſepticâ. (*c*) depoſitione ſeroſâ ad caput, thecam vertebrarum, thoracem, quæ jamjam futura, aut præſens agnoſcitur reſpiratione difficili, brevique, pulſu vibrante, celerrimo, oculis fixis, obliqua tuentibus, alvo interim & urinis ſuppreſſis, cute ſiccâ: inde mors convulſiva, apoplectica.

494. Indicatio petenda, 1. ex infra (595 ad 768) dicendis, 2. ex notitiâ morbi, qui in putridam febrim degeneravit, & 3. modi, quo id contigit.

495. Huic ſatisfit removendo cauſſas (492) excitandæ, ſuſtentandæ febri pares; ægrum reponendo in loco elato, conclavi magno, ſtragulis mundis, aëre ſicco, flammâ ex lignis aromaticis, aceti vaporibus luſtrato, ventilato, dephlogiſticato; victu antifebrili, attamen cardiaco; remediis reſolventibus, antiſepticis, excitantibus, variâ intenſione ſtimulantibus, nervinis, tonicis, virium ruinæ, humorum degenerationi, ſolidorum debilitati accomodatis.

496. Hinc purgatis, ſi opus, primis viis, cortex peruvianus dandus, formâ pulveris, decocti, extracti

infuſi, enematis, epithematis, ſolus, aut cum coindicatis, in putridis longis, fœminarum, virorum debilium, æſtate humidiore, ſimulque calidiore; in laxâ ſolidorum, fluidorumque compage; poſt evacuationes quaſcunque, gaſtricas, ſanguineas, cutaneas, nimias; in virium defectu, criſes tardante, pulſu molli, debili, calore non magno, ſynocho putri remittente, aut etiam continua facta ex remittente, intermittente; conſtitutione intermittentium febrium corregente; inſtante gangrænâ.

497. Nocet verò in febris exordio, conſtitutione udâ, frigidâque ſimul; præſente ſaburra plethorâ; inflammatione; calore acri, urente; reſpiratione gravi; meteoriſmo.

498. Flores arnicæ in infuſo, decocto, extracto, doſi larga, aperientes, reſolventes, excitantes, ſubemetici in irritabilitatis defectu: hinc in ſenſuum externorum, internorumque torpore, tarditate, anæſtheſiâ, urinis, calore, pulſu naturalibus.

Huc epiſpaſtica, rubefacientia, veſicantia ſpectant.

499. Quæ ultima ſtimulo dolorifico virium vitalium inertiam excutiunt, obſtructa potenter reſolvunt, diaphoreſin movent, urinas primo augent, dein verò minuunt, cum teneſmo ad matulam, alvum fluentem cohibent, pulſus efficiunt contractos, parvos, obſcuros; largiùs applicata tubum inteſtinalem, & ſyſtema uropoëticum inflammant.

500. Hinc nocent vi vitæ auctiore, alvo ſiccâ, difficili, urinis parcis, ſtaſi inflammatoriâ imminente, præſente in encephalo, thorace, abdomine; turgente ſaburrâ.

501. Radix arnicæ formâ pulveris vel infuſi, pulſu accelerato, molli, debilique ob diarrhœam putridam, ſymptomaticam, colliquantem, inſcio ægro.

Camphora, huicque analoga, vinum, ſpiritus minerales dulcificati, decocta, infuſa ex aromaticis, prio-

ribus juncta, artubus frigidis, facie pallidâ, collapsâ, pulſu tenui, molli, delirio taciturno.

Acida mineralia magnis doſibus in febre putridâ, bilioſo-putridâ, æſtivâ; æſtu valido, urente; pulſu pleno, accelerato, non duro; facie rubrâ, delirio furioſo, abſente inflammatione. Maximè conferunt in febre ſuppuratoriâ variolarum, ardente ſyrio, æſtum temperando, alvum & urinas expediendo, putredinem arcendo. Huc & actu frigida, glacies, poſca frigida, formâ potùs, lotionis, epithematis; aër frigidus, vento agitatus febres putridas, bilioſo-putridas, æſtivas, cum æſtu magno, delirio feroci, ſine inflammatione, mirè componunt, mentem reſtituunt, diras cephalalgias ſedant.

502. Victus interea medicatus ſit oportet, ex claſſe refrigerantium, aceſcentium, ſaponaceorum, attenuantium, eccoproticorum, analepticorum, cardiacorum, &c.

503. Pulſus, quò debilior, frequentior, inæqualior robore, inordinatior tempore, intermittentior ictu; reſpiratio quò difficilior, frequentior, anheloſior, cum narium pinnis magis motis, quò magis dolens circa vitalia, quò inordinatior; laſſitudo quò vehementior, debilitas major, jactatio corporis frequentior, decubitus in dorſum, extenſis membris, frequentior; rationis, affectuum, quò uſus perturbatior; appetitus magis proſtratus, digeſtio moleſtior; urina rubicundior, craſſior, turbidior, cum ſedimento minori, vel & tenuior, magiſque aquoſa, parcior, minùs retinenda; motus quò magis tremuli, tactum refugientes, ludentes, carpentes; oculi, quò luctuoſiores, involuntariis lachrymis humidiores, eò morbus hic (487) pejor, letalior.

Hæmorrhagiæ pulmonum malæ, malæ quoque inteſtinorum, cruentique ſeceſſus; peſſima verò ſyſtemati uropoëtici; certò letalis, interna, ſanguine intra encephalon, thoracem, abdomen effuſo.

504. Ubi ſomnus difficilis, & malè cedens, puſtulæ purpureæ, vel lividæ corpus deturpant, hypochondria tenſa & inflata, ferè moritur.

505 Parotis magna, celeriter increſcens, abſque levamine, utriuſque lateris, cum tumore faciei, colli, oëdematoſo, eryſipelaceo, valdè magno, valdè dolorifico fit pernicioſa, venas jugulares, laryngem, pharyngem, encephalum premendo: inde coma, convulſio, apoplexia, anginæ, peripneumoniæ letales.

506. At parva, unica, lentè creſcens, inflammatoria, coctione prægreſsâ cæteriſque bonis, ſæpe critica.

507. Terminatur autem hæc (506) reſolutione benignâ, orto ptyaliſmo, alvi fluxu, urinis ſedimentoſis, ſudore: abſceſſu extrorsùm, introrsùm rumpendo, puris per ductum ſtenonianum, per aurem evacuatione ſpontaneâ, vel ejus aliorsùm migratione: ulcere fiſtuloſo, cancroſo; ſcirrho; gangrænâ.

508. Nata reſolvenda, aut ſi id fieri ampliùs nequeat, ſuppuranda, aperienda methodo ex chirurgicis repetendâ.

509. A febre baryecoia; fatuitas; delirium placidum; pulſuum frequentia abſque febre; ſudores nocturni, colliquantes in dormiente; hypochondriaſis nervoſa; fames canina; oëdema crurum; in junioribus corporis incrementum velox, nimium, inæquale, in longum cum extenuatione; rachitis; catameniorum anomaliæ: ſanantur victu eupepto, nutriente, analeptico; medicamento roborante, ſtomachico, nervino; exercitio corporis grato, reficiente, ruſticatione.

510. Hinc patet, quænam febres verè ſint putridæ, quæve putridam tantùm mentiantur, reipsâ aut inflammatoriæ, aut bilioſæ, aut aliæ quæcunque, & cur id fiat; cur non ad unum omnes modulum ſint metiendæ, quas vulgò putridas appellant.

Quam ſit neceſſaria, longo ſolùm uſu comparanda;

virium dijudicandarum ſcientia, & quædam veluti ſcala, ad quam cardiacorum, antiſepticorum, ſtimulantium ratio ſit exigenda.

Quare febrium harum non paucæ ſanentur repurgato tubo inteſtinali, ſolis ſolventibus, reſolventibus, aperientibus; & cur therapeiâ alexipharmacâ, ſtimulante, calefaciente, roborante, utut bona non raro, tamen multò frequentiùs, & multo graviùs peccetur, quàm methodo evacuante, aperiente &c.

Cur in reſpirationis conditionem tam ſolerter ſit inquirendum, & cur plurimùm conferat ad ſalutem in febre putridâ, benè reſpirare.

Quare ſoporoſis, ſtupidis, deliris quotidie exploranda regio epigaſtrii, oſſis ſacri, coccygis, hypogaſtrii, natum, trochanterum.

Cur peſſima ſit febris putridæ complicatio cum inflammatione viſceris nobilioris, & cur ea tam frequens, ut extiſpicia monſtrant.

Quare bilioſarum degeneratio in putridam præ cæteris & magis obvia, & cur in epidemias bilioſas, pituitoſas ſæpiùs unà incidat ſynochus putris.

Intelligitur quoque, quid angina putrida, pleuritis, peripneumonia, dyſenteria, variolæ, morbilli, &c. putridi.

An in putri ſynocho vera putredo ſtatuenda, aut putrida humorum diſſolutio; an is ſolum effectus eſt, non neceſſarius; an putredinis vocabulo ſolùm tranſlatitie utimur, ad ſtatum (489. 490) deſignandum; an, & quonam modo eſt contagioſa.

FEBRES EPIDEMICÆ INTERCURRENTES.

511. Febres quædam, utut a miaſmate ſingulari prognatæ ab altero ad alterum migrent, veluti per manus traditæ, atque ita annuis & ſtationariis *intercurrant*; tamen vires ſubinde a conſtitutione nactæ per

populum paſſim graſſantur, *epidemicè intercurrentes* nuncupatæ.

VARIOLÆ.

512. Huc (511) præ cæteris refertur morbus infantibus frequens, qui vocatur *variolarum*. Arabum ævo deſcribi cœptus, homini ſolùm, ſemel per vitam infeſtus, ſpecificus, temporis tamen differenti conſtitutione ſibi multùm diſſimilis, duratione, puſtularum figurâ, numeroque, periculo, ſymptomatibus aliis, morbiſque eaſdem excipientibus.

Cujus quidem adeò accurata Sydenhami deſcriptio, ut decies legi merenti pàuca modò addenda habeam, unde pateat, & has ex parte ad eamdem ſimplicitatem, ut præcedentes febres, reduci poſſe; habere tamen ſibi inſuper omninò quid proprium, atque aliquid idcircò in ordine medendi deſiderari hactenùs.

513. Eſt ut plurimùm epidemicus, verno tempore primo incipiens, æſtate creſcens, languens autumno, hyeme ſequenti ferè cedens, vere iterùm eodem ordine rediturus.

Quò citiùs in hyeme incipit, eò violentior; quò ſeriùs, eò mitior erit mali natura: hinc liquet, quo anni tempore periculoſior.

Cæterùm nunc regularis, nunc irregularis, benignus, malignus, funeſtus inſtar peſtis: planè ingenio protheiformi.

514. Differt ab aliâ ſpecie variolarum, non contagioſarum, utut ſubinde popularium: has *ſpurias* appellant, veris quandoque ſimillimas: unde variolarum bis habitarum fortaſsè hiſtoriæ.

515. Occupat omnem ætatem, ſexumque, maximè autem pueros, eoſque, qui hactenùs hunc morbum nundum paſſi ſunt; quò ætas humida plus diſſipavit, ſolida magis coëgit, eò violentior morbus: hinc pue-

ris, mulieribus, mollibus, laxis, facilior, exercitatis, viris, ſenibus pejor.

516. Malum hoc, licet epidemicum, contagio ſuſcipitur communicato ab homine, qui prius laboravit: quod primo videtur aëri inhærens, pulmonibus, ori, naribus, œſophago, ſtomacho, inteſtinis, dari; adeòque hoc tempore admodùm parùm materiei venenatæ habere.

517. Atque ita communicatum, utut idem, non eaſdem tamen variolas gignit, ſed varias, vario diſcrimine, prout corpora fuerint vel a variâ conſtitutione, vel a cauſſis ſingularibus diverſimodè prædiſpoſita.

Diatheſin *corporis* & *anni* ſequuntur.

518. Contagium ineſt perſpirabili materiæ è corpore variolantis egreſſæ; aëri exſpirato; ſero tenui in vix apparente puſtulâ; inde & puri in matureſcente, & cruſtæ in deſiccatâ, ſi hæc reſorbentibus vaſis ubicumque adplicentur.

An carent contagio ſanguis, ſaliva, urina, fœces variolantis?

519. Omnis variolarum morbus ſex ſtadiis continetur, quorum primum eſt *contagii*, a veneni ſuſceptione ad initium febris, communiter ſex, ſeptemve nychthemeris comprehenſum, ignoratum ab homine apparenter ſano.

520. Alterum *febrile*, ſeu ebullitionis, in regularibus triduanum; ubi materies contagioſa, humoribus mixta producit effectus quoſdam ordine ſe mutuò excipientes, qui ſunt: rigor; febris acuta, vage remittens; calor ingens, perpetuus; oculorum ſplendor a liquore tenui & calido illapſo; facies tumidula; capitis, dorſi, artuum dolor magnus, maxime circa partes cordis ſcrobiculo ſubjectas, attactum refugientes; fœtor oris ſpecificus; nauſea, vomitus; inquietudo magna; ſtupor, ſomnolentia; ſudores, atque infantibus inſultus epileptici.

521. Hucuſque morbus affinis omni acutæ febri, præprimis tunc corregenti, difficulter in hoc ſtatu ab eâ diſtinguitur: ſcientia epidemici intercurrentis, ægri in hunc morbum proni (515), contagii præ- greſſi, & inde ſecutorum ſymptomatum (520) docet, quod adſit, & quod ſecuturæ ſint papulæ ipſæ in tertio ſtadio mox deſcribendo.

522. Eſt autem hæc febris ſpecifica, ſola efficiens morbum varioloſum, cum, quæ poſteà fiunt, inflammatio, & ſuppuratio, ejuſdem effecta ſint.

523. Hæc, utut minima perſæpe, nulliſque aut vix ullis puſtulis judicata, tamen vindicat a morbo.

524. Febribus aliis, maxime popularibus, facillime jungitur, & hoc conſortio ſæpe ſolo periculum intentat.

525. Cognito hoc morbi ſtatu (520) indicatio eſt hæc primò: ut, ſtimulo ſpecifico ablato, retuſo, ſanetur ſtatus præſens, & impediatur ulterior ejus progreſſus, & proinde caveatur futura inflammatio ſuppuratio, gangræna, &c.

526. Stimulus videtur auferri poſſe correctione per ſpecifica ita dicta, vel ſaltem retundi, methodo indirectâ, quam recentiorum induſtria perfecit.

527. Correctio ſpecifica niti debet invento remedio oppoſito illi veneno contagioſo, quod tam parvâ mole ſuſceptum reliqua parit, ut effecta (516. 520).

528. Quale (527) inveniri poſſe, comparatio hiſtoriæ antidotorum, & indoles hujus mali, faciunt ſperare, & ad indagandum impellit ſumma hinc futura humano generi utilitas.

529. In ſtibio & Mercurio, variâ ratione præparatis; in blandâ & iteratâ purgatione, emeſi, phlebotomiâ, cortice peruviano, aquâ picis, acidis mineralibus dulcificatis, gumi-ferulaceis; veriùs fortè in moſcho, & camphorâ, *temporariam* a variolis immunitatem ut quæramus, invitat aliquis horum aliquando ſucceſſus.

530. Quorum quidem effectus *prophylacticus* magni eſſet, in epidemiâ variolarum malignarum.

531. Methodus indirecta hìc adhibetur, experimentis ulterioribus perficienda, illa, quæ deprehenſa eſt in ſufflamminandâ hâc febre plurimum valere, ut ea quam *mitiſſima* ſit, & quam *pauciſſimis* puſtulis judicetur, ne inflammatio magna in pus multum, pravum, puriſque effecta, atque gangrænam abeat.

532. Conſiſtit illa, 1. in victu idoneo acutè febrientium.

2. In uſu eorum, quæ virium animalium torporem excutiunt, vitalium motus componunt, uti ſenſuum variorum occupatio varia, intenſior, potiſſimum grata, ſub dio, in aëre libero, verno, perflato, recenti, frigidiuſculo (menſura frigoris non ad thermometrum, ſed gratam ægri ſenſationem capta): abſtinentia a ſomno diurno, a longiore nocturno, ſub veſte levidenſi, ſtragulis modicis: quæ tantis viribus pollent, in febre varioloſâ, ejus ſymptomatibus gravioribus, æſtu, delirio, convulſione prævertendis, cohibendis, ut non facile, niſi expertus credat.

3. In prohibendo conſortio febris alterius cujuſcunque, maxime tunc regnantis, cum febre varioloſâ, eâ methodo, quam epidemici cognitio dictat.

533. Hinc eſt, cur præter dicta (532. No. 1 & 2) perſæpe nullis remediis ſit opus: &, cur, ſi eorum neceſſitas, ea plane diverſa ſint, diverſis annis, pro genio epidemiæ corregentis.

534. De hoc ſtadio hæc valent:

Eſt aliqua durationis varietas pro varietate epidemiæ, vehementiâ morbi, temperie ægri: quò brevior ex ſuâ naturâ, eò gravior morbus; gravis quoque, ſi triduum ſuperet.

Dolor lateris pleuriticus, in febre primariâ, malus.

Artuum dolores rheumatici, aſſidui, graves pravum genus variolarum præſagiunt.

Tamen cephalalgia, cardialgia, dorſi, lumborumque dolor eſt etiam in benignis.

535. Morbus hic, ubi ſtadium prius (520) abſolvit, tertium, quod *eruptionis* voco, ingreditur, quod ſic ſe habet:

Punctis parvis, rubris, inſtar morſûs pulicaris, cutis capitis primo & faciei, mox manuum & brachiorum, dein trunci, & inferiorum, inter ſudores continuatos inficitur; interea miteſcunt ſymptomata, quin plena ſubinde apyrexia fit, niſi eruptio per vices fiat, & prodeuntibus ultimis, primæ incipiant inflammari.

Id intra biduum, triduumve abſolvitur.

536. Huc autem ſequentia pertinent ad diagnoſin, prognoſinque:

Quò febris varioloſa mitior, eò eruptio parcior, eò lenior ſtatus inflammationis, ſuppurationis.

Quò lentius erumpunt puſtulæ, quòve exactius dictum (535) ordinem obſervant, eò morbus levior.

Eruptio confertim, tumultuarie, ordine inſueto; mala.

Quò remiſſio manifeſtior, aut plane apyrexia a primâ eruptione, eò melius.

Quò cutis mollior, eò variolæ facilius prodeunt: hinc infantes & puellæ præ adoleſcentibus viriſque morbum ferunt.

Mala eſt cardialgia, quam eruptio non tollit.

Vomitus, diarrhoea cum dolore ventris poſt eruptionem valde mala.

Valde malæ, petechiæ cum variolis.

537. Indicata in febre varioloſâ huc quoque pertinent: veſcendum aurâ identidem novâ, ægri exhalationibus non contaminatâ, in magno conclavi, ſub dio.

538. Atque ita morbus omnis finitus eſſet, ſi varioloſi furunculi benignè reſolvi poſſent.

Augentur autem omni horâ quoad magnitudinem & numerum puſtulæ, valde rubeſcentes, aſſiduo magis, magiſque elevantur, inflammantur; cutis tenditur; do-

lor, calor; impedita circulatio, impedita perſpiratio: hinc febris; humorum major ad interiora repulſus, ad ſuperiora affluxus, ob puſtulas in ſuperis plurimas, inſtar ſtimuli, liquida illuc cientes; faciei tumor, ſæpe monſtroſus, veluti emphyſema; delirium, coma, convulſio, apoplexia.

Oculi tumentibus palpebris clauſi; ophthalmiæ inflammatoriæ, puſtuloſæ; ſalivatio ab univerſali ad partes ſuperas confluxu, a puſtulis faucium acutè dolentibus, inſtar acris maſticatorii, ſalivam prolicientibus, quæ in infantibus, irritabilioribus, ſtimulo majore, plurium puſtularum oris, irritamento ad œſophagum, ventriculum, inteſtina propagato, aut deglutita, diarrhœam facit; angina varia; anxietas; diſpnoea; pleuritis; peripneumonia; dyſenteria; mictus cruentus; hæmoptoë; cutis inter puſtulas liberæ inflammatio rubra, dolens, calens: quæ ubi duraverunt ſpatio 4, 5, vel 6 dierum a primo ortu, jam abſolute ſuppuratæ ſunt, & in totidem parva apoſtemata converſæ.

Hunc inflammationis decurſum voco, uſque in abſceſſum; durat pro varietate epidemici, temperiei, magnitudinis, regiminis, vario tempore, plerumque quatuor aut quinque diebus; ita, ut octavo ab inchoamento die, *ſuppuratio* adſit.

Eu quartum nobis ſtadium, *febrim maturatoriam.*

539. Quæ plane eadem eſt cum febre, inflammatæ cuicumque parti, dein ſuppurandæ, communi.

540. Hanc numerus inflammatiuncularum, abſceſſulorum mētitur, qualitas vero periculum.

541. Si enim morbus contagii ingens (520), puſtulæ multæ, ſibi mutuo proximæ, ac quaſi implicitæ, inflammationis omnia ſigna magna, temperies bilioſa, vigor ætatis, vita prægreſſa lautiſſima; remedia & regimen velocitatem multùm augentia, æſtas fervidiſſima, fuerint; tum ad finem inflammationis veſiculæ, lymphâ rubellâ diſtentæ, adſunt, gangrænoſæ indolis indices: hinc cutis circulationi, & exhalationi inepta; inde

humorum in interiora repulſus; inde ſalivatio ingens; tumor magnus manuum, pedumque.

542. Ex his diagnoſis & prognoſis quarti ſtatûs cognoſcitur, ratioque morbi, & omnium ſymptomatum in eo capitur, his fere regulis circumſcripta:

Quò puſtulæ in hoc ſtadio grandiores, rotundiores, magis acuminatæ, magis ab ſe invicem diſtantes, ſibi invicem ſimiliores, eò melioris notæ.

Quò materies puſtularum pus magis blandum & perfectum refert, eò melius.

Quò pauciores, magis ſeparatæ, mox majores, plus a facie remotæ, candidiores, dein flavæ magis puſtulæ, quoque tardiùs procedunt, eò meliores.

Quò plures, magis intricatæ, minores ſingulæ, magis in facie hærentes, fuſcæ, nigræve, citiuſque incedunt, eò pejores.

Quò materies puſtularum ichorem gangrænoſum plus refert, eò pejus.

Quo ſpatium inter puſtulas magis rubet, calet, tenditur, tumet, circa tempus abſceſſus, eò melior ſpes, ob circulationem hic remanentem.

Quò idem plus pallet, vel fuſcum evadit, eò pejus; angina ſequitur letalis, aut peripneumonia; niſi ſalivatio liquida, vel ingens tumor manuum, pedumve acceſſerit: ratio eſt, liquorum hic impedita, hinc ad interiora aucta, circulatio.

Si in locis inter puſtulas liberis maculæ purpureæ, letalis gangræna deſignatur.

543. Inde intelligitur, quid ad diagnoſin & prognoſin faciat variolarum diſtinctio petita

1. A ſitu earundem, in *diſcretas*, *cohærentes* ſeu *corymboſas*, *confluentes*, *mixtas*.

2. A figurâ, in *acuminatas*, *depreſſas*, *ſiliquoſas*, *verrucoſas*.

3. A liquore contento, in *purulentas*, *ichoroſas*, *chryſtallinas* ſeu *lymphaticas*, *ſanguineas*.

4. A colore, in *albo flavas*, *albidiſſimas ſquammulas referentes ſine contento*, *plumbeas*, *nigras*.

5. Ab alio exanthemate comitante, petechiali, miliari, eryſipelatoſo, in *ſimplices*, *compoſitaſve*.

Inde & benignitas, malignitas, regularitas, anomalia morbi, & varium diſcrimen ſcitur.

544. Indicatio in hoc ſtatu (538) eſt varia, pro vario gradu durantis mali: nam in primo initio apparentis inflammationis externæ, requiritur cautela, ne vergat in ſuppurationem: de quâ jam actum (531. 532); quibus auxiliis ſæpe innumeræ, vix ortæ puſtulæ diſparent, mox reſolutæ: aut cum id obtineri ex toto nequeat, curandum, ut minima fiat, procul a capite, & tarda: quod fit

1. Victu tenuiſſimo, putredini reſiſtente; 2. potu diluente, blando, ſubacidulo; 3. medicamento antipyico, aperiente, diluente, aſſiduo, magnâ copiâ ingeſto; 4. regimine frigidiuſculo, maxime, admiſſu puri frigidi aeris. Hæc autem ſtatim ab initio ſic adplicanda ſunt.

5. At, inflammatione majore, actu frigidis ſepoſitis, balneo pedum, crurum, femorum, bis de die repetito, horum fotu tepido continuo.

6. Si vero nimio impetu fuerit morbus, mere valideque inflammatorius, cum aut ſine topicâ viſceris cujuſdam inflammatione, apparatus antiphlogiſticus, vi morbi par, conducit: reliquis ſimul, ut de ſingulis inflammationibus præſcriptum eſt, actis.

7. Si epidemicus unà junctus, & hujus quoque permagna ratio, ex epidemiæ cognitione, habenda.

545. Poſt toleratum decurſum hunc (538) ſequitur ſtatus quintus, *ſuppurationis*, quò incepta illa creſcit & perficitur.

In eo puſtulæ jam purulentæ quotidie augentur, dein matureſcunt, albeſcunt, flavent, ac tertio, quartove die hujus decurſûs, ab exordio primæ febris un-

decimo, rumpuntur, ad decimum quartum uſque diem ſiccandæ; ſextum ſtadium.

In confertiſſimis verò, aut mali moris tota pinguetudo & cutis pure ſcatet mobili, externe arct, locis liberis inflammatur; hinc impedimento perſpirationis, circulationiſque, irritatione generis membranoſi & nervoſi, abſorptu puris in venas, fit febris peſſimæ indolis, cum peſſimis ſymptomatibus; ſi materies hæc purulenta ſanguini mixta diu movetur, putreſcit; hinc hæmorrhagiæ putridæ, pernicioſæ, narium, pulmonum, inteſtinorum, & adeò damnatus Sydenhamo cruentus mictus; hinc quoque pro vario delapſu in diverſas corporis partes diros effectus, vixque ſuperabiles, producit; deliria, phrenitides, anginas, peripneumonias, pleuritides, vomitus, dyſenterias, hepatitidem, apoſtemata, anthraces, juncturarum tumores, abſceſſus, immobilitates; ſenſuum variorum jacturam, præprimis oculorum vitia varia; fiſtulas, pannos, hypopia, amauroſes, &c. tabem; phthiſin, & infinita ſimilia.

546. *Si* vero tum materies tenuior, acrior, morbuſque vehementior, exeditur cutis, pinguetudo, & caro; fiunt lata, peſſima, ad oſſa ſæpe penetrantia, ulcera cacoëthe, cicatrices fœdæ.

547. In hoc ſtatu (545) curandus puris ad exteriora exitus, ab interioribus expulſio; quod fit laxando cutim fomentis laxantibus, tepidis, aſſiduo & laborioſe renovatis; puſtulas aperiendo; ablutione & gargariſmo oris, fauciumque, aſſiduo; potu largo, calido, cardiaco, detergente, aperiente, putredini reſiſtente, qualem dant acida mineralia copiosè data cum apto vehiculo; clyſmate blando, diluente, emolliente, laxante quotidie injecto, diù retento; purgante blando, per epicraſin dato, frequenter repetito; victu ex jure carnium cum ſale & acidis condito; vini meraciſſimi ſubinde moderato uſu; acidis mineralibus largiùs datis; cortice peruviano; camphorâ ore aſſumtâ; cum ovi vitello ſubactâ, illitâque plagis longe lateque gan-

græneſcentibus; dato ſimul, contra enormes impetus, opio.

548. Si morbus vehementiſſimus, ichor gangrænoſus loco puris, tota fere cutis occupata; facile patet, cur infelicem adeo, imo ineluctabilem perniciem adferat hic morbus: omnium vero clariſſimè id liquebit ei, qui ex anatomicis norit, ut externam cutim, ita oculos, narium omnes membranas, óris omnia velamenta, aſperam arteriam, bronchia, œſophagum, ſtomachum, inteſtina, jecur, lienem, pulmones, obſideri his puſtulis.

Hinc quippe dicta intelligit, & videt, quid ad curationem requiratur, & an magnitudo mali, perditio tot ægrorum, poſt vulgata auxilia applicata fruſtra ſemper, non excitet boni medici ſolertiam, ut initio mali invadentis ſumma tentet; vulgatâ quippe methodo nullus, niſi ſponte, emergit.

Prophylaxis inſitiva, mox deſcribenda, eſt ſatis certa, tutaque.

INSITIO VARIOLARUM.

549. Cum epidemiæ varioloſæ nunc paſſim funeſtæ ſint, nunc vero mites, contagium, quod pauciſſimis parcit, ſtudio datum eſt, habito ſelectu temporis, valetudinis, modique, quo communicatur: hæc praxis *inſitio* audit.

550. Tempore variolis inimico, aut iis quidem epidemicis, bonis tamen, nulloque alio morbo corregente, inſitio fit.

Præplacet ver adultum.

Utut inſitivæ quâcumque anni parte, naturalibus præſtent, in pravâ quoque conſtitutione.

551. Inſitionem facturo vitanda dentitio, graviditas, puerperium, catameniorum primitiæ, febrilis quoque morbus quicumque, aut quem exorta febris pejorem reddit.

Non vitandi morbi ſine febre, a ſibrâ laxâ, debili; quoſve ipſa febris ſanat.

552. Sani non præparantur ad inſitionem auſpicato ſubeundam: ipſa ſanitas eſt optima conditio.

553. Præparatione ſolùm eget, qui aliquâ ægritudine tenetur, varioloſum morbum poſtea perverſura.

554. Quæ conſiſtit in ablatione illius ægritudinis.

555. Hæc cum varia eſſe poſſit, varia quoque erit præparandi ratio; non eadem omnibus applicanda.

556. Idcirco nec phlebotomiæ, nec purgationi, nec mercurio, nec antimonio, nec cortici peruviano, nec diætæ aut lacteæ, aut mere vegetabili ſemper & ubique locus.

557. Locus inoculationi deſtinatus ſit ruri, elatus, umbroſus, amœnus, horto & ambulacris inſtructus, ſemotus a contubernio ſanorum (quamvis epidemiam nemo fecerit invito tempore), cubicula ampla, aëri pervia.

558. Inter plures inoculandi modos ille præſtat, ubi (dato pridie purgante leni) pus tenue, aquoſum, apice lanceolæ exceptum, puncturâ incruentâ, ad deltoidis inſertionem, in brachio utroque, infra epidermidem lanceolâ elevatam, viru infectâ, obliquè adactâ, parumper morante, inverſâ demum, immittitur, abſque deligatione, prohibendo interim contagium per os nareſque.

559. Hic locus, præ ceteris opportunus, monſtrabit geneſin, inflammationem, ſuppurationem *variolæ genitricis*, morbique *topici* decurſum.

560. Qui non eſt commenſuratus futuro morbo *univerſali*, mox ordienti; ſufficiens tamen ad comparandam ſecuritatem a variolis ſecundis.

561. Eſt autem totius morbi hic ordo:

Secundo ab inſitione die, vix veſtigium rubrum puncturæ, dein verò macula dilute rubra, vel flava conſpicitur.

Tertio die finiente, locus compunctus duriuſculus eſt, velut ab exiguâ lenticulâ ſubcutaneâ, quæ die

Quarto modicè elevatur, cum pruritu per ambitum; ſcabra durities, rubedo intenſior, puſtulæ aut potius veſiculæ, tenuem lympham continentes, ope microſcopii detegendæ.

Quinto puſtula increſcit, apice ſplendido, albidoque, ambitu rubro, ampliore; veſiculæ plures, quarum complexus *variolam genitricem* conſtituit; dolor ſubaxillaris; crebra coloris in vultu mutatio, intenſe roſei in pallidum, & viciſſim; pulſus per momenta celer, mox iterum naturalis, maxime inter dormiendum; viget appetitus; nunc hilaritas, nunc vero moroſitas, per vices, ſolito major; ſubinde hoc die oris fœtor, cum linguæ ſordibus.

Sexto die lympha tenuis in puſtulâ maximâ; hinc inde plura, exigua, vix conſpicienda punctula in viciniâ *puſtulæ genitricis*, ſupra cutem inſigniter elevatæ, acuminatæ, cum limbo rubro, ardore, pruritu: dolor ſubaxillaris major, & levandi brachii difficultas *febrim primariam varioloſam* jamjam inſtantem docent.

Die ſeptimo *variolâ genitrix* aucta, lymphâ jam ſpiſſeſcente, non pellucidâ; ambitus amplior, rubicundior, rubore roſeo, diffuſo; laſſitudo; leviculi horrores; calores, carebaria, ſomnolentia, ſubinde cardialgia; appetitus minor; pulſus ſæpe incitatior, & *febris varioloſæ primariæ* molimina.

Die octavo, *variola genitrix* matura ſuppurat; febris varioloſa auctior; reliqua uti pridie; ſomnolentia tamen major; noctu inquies; evigilatio repentina, cum terriculamentis.

Die nono, pergit eadem febris, vagè remittens, auctis prioribus; accedit non raro convulſio univerſalis, extaſis.

Die decimo & undecimo, eruptio *totalis* aut *partitim*, febre compoſitâ, aut plurimum mitigatâ.

Die 12mo, 13tio, 14to nova febris, *maturatoria*, cum horripilatione a puſtulis aſſurgentibus, inflammatis, ſuppuratis; noctu inquies, jactitatio, tuſſicula, raucedo, niſi pauciſſimæ puſtulæ ſint, eæque aut diſparuerint vix ortæ, aut ante ſuppurationem exaruerint.

Die 15to, motus febriles componi incipiunt, puſtulæ ſiccari.

562. Nonnunquam omnia uno nychthemero, ſerius aut citius contingunt.

563. Eſt ergo morbus duplex, *topicus*, & *univerſalis*: quo enim ordine puſtula *genitrix* naſcitur, inflammatur, ſuppurat, ſeptem dierum ſpatio; eodem, intra totidem dies, *topico* finito, *univerſalis* decurrit, puſtulis in reliquo corpore naſcentibus, inflammatis, ſuppuratis.

564. Quò plures puſtulæ, eò major febris *ſuppuratoria*.

Quò plures puſtulæ in facie, eò major ejuſdem tumor.

Quò plures in ore, faucibus, eò majora anginæ, ſalivationis incommoda.

Febris varioloſa primaria non eſt proportionata numero puſtularum.

Inter febrim varioloſam primariam, & maturatoriam eſt *apyrexia*, ſi unica eruptio; *remiſſio* ſolùm, ſi per vices, & interruptim fiat.

Plures variolæ in eo latere faciei, cui inter dormiendum incubuerit æger diutius, crebrius.

565. Viru per inſitionem communicato, victus primo quatriduo ſit ab aſſueto non multum diverſus, eodem tamen paulò parcior, liquidior, eupeptus. Die quinto ſine carne, ex oleribus, fructibus horæis; commoratio aſſidua, inter moderata, grataque exercitia corporis, interdiu ſub dio, in aëre recenti, libero, ad gratam ſenſationem frigidiuſculo, non immiti: ſomnus interdiu nullus, niſi infantibus, concedendus; ſera veſ-

pera poſt modicam per diem defatigationem, ſuper ſtragula pilis equinis, paleis farcta, capiendus, & ſub integumento levi, ſine plumis, ſæpe, ubi æger incaluerit inquietus, removendo, ventilando, invertendo; mane maturè excutiendus.

566. Interea prohibendi alieni morbi; ſique accedant, *ſuâ* methodo ſanandi.

567. Symptomata *graviora* febris primariæ, dedolatio ſumma, ſomnolentia peculiaris, æſtus ſebriles validi, &c. petunt aërem liberum, reficientem; ambulationem, torporis excuſſionem ope motûs, ſaltus moderati, luſuum variorum organa ſenſuum varie, valideque afficientium, quæ omnia febrim, junctaque ſymptomata mirificè & citò ſedant.

Convulſio præſens, actu frigida, aquam, aërem, eumque ſimul rudem, agitatum vento, excitantia varia, frictiones, odoramenta, exigit, ægro, tenui veſticulâ tecto, & lecto exempto.

568. Sub actuali eruptione abſtinentia a lecto interdiu, & ſupra dicta, continuanda.

569. Puſtulæ numeroſiſſimæ, velut confluentes futuræ, non raro in ſuo ortu diſparent, morâ extra lectum, novo, nondum infecto aëre, identidem inſpirato; ſub veſte tenui; corporis motu.

570. Puſtulis inflammatis, maturantibus, pruritus, ardor, nocturna inde inquies, angina, ophthalmia: remedio eſt aër identidem renovatus, gratè frigidus, frequens exemptio e lecto, calentibus ſtragulis mutatis.

Anginoſis fomentum foris, & fotus faucium.

571. Morbo finito, purgans lene, omni octavo die, per menſem repetendum, & per æſtatem ruſticatio materiem ſubtrahit furunculis, abſceſſibus, ophthalmiis, variolas quaſcumque ſequi ſolitis.

MORBILLI.

572. Huc alter quoque morbus pertinet, puerili aetati, iiſque, qui eo nondum defuncti ſunt, infeſtus, quem vocant *morbillorum*; contagio, ſæpe populari, una vice per vitam, eidem homini communicandus, originis, ut videtur, cum variolis coævæ.

573. Cum anni exordio ſubnaſcens, circa vernum æquinoctium vigens, pede tentim æſtivo recedit.

574. En morbi ſtadia, curſumque:

1mo. die, rigor, horror, frigus calorque alternatim.

2do. Febris aſſidua, ſitis, anorexia, lingua alba; humida; capitis, oculorum gravedo; ſomnolentia continua; ſtillicidium humoris acris ex oculis, cum tumore, ardore, rubore, pruritu palpebrarum; coriza, & ſternutatio frequens; faucium levis dolor, velut a rheumate, cum tuſſi, tanquam catarrhali.

Paulo ante eruptionem nonnunquam vomitus & alvi fluxus, in dentientibus vireſcens.

Horum omnium augmentum in 4tum, ſubinde 5tum uſque diem. *Statum contagii* dicunt.

575. Eo autem die, eruptio macularum, minutarum, rubrarum, morſus pulicum referentium, primo in fronte & facie, ſenſim numero & magnitudine auctæ, racematim cohærentes, ex innumeris parvulis papulis ſupra cutem modiſſimè elevatis, cum aſpredine, tactu quidem, non verò viſu obſervanda.

A facie ad pectus, ventrem, femora, crura deſcendunt, non elatæ, latiores tamen, & interſtinctæ.

Eruptione abſolutâ, vomitus ceſſat, reliqua continuantur, auctâ tuſſi & ſpirandi difficultate. *Status eruptionis*.

576. Die 6to., in fronte aſpredo, cuticulâ ruptâ; in reliquo corpore maculæ latiores, intenſius rubræ, donec die 8vo., primo in facie, dein & in trunco,

artubuſque palleſcant, & die 9no. evaneſcant cum ſeceſſu cuticulæ, inſtar farinæ, furfurumque. *Status exareſcentiæ.*

577. Per omnia hæc ſtadia eadem febris eſt, veluti catarrhalis, peripneumoniæ affinis, in eam ſæpe converſa, die nono in miti morbo terminata.

578. De morbillis hæc valent:

Quò tardior eruptio, eò melius.

Subitanea retroceſſio macularum cum delirio, ferme letalis.

Macularum nimia rubedo, mala; pejor vero earum livor.

A calido regimine macularum primo livor, dein nigror, letalis.

Vomitus perſeverans, poſt eruptionem, periculoſus.

Mala febris die nono, & ſerius; eſt enim peripneumonica.

Tuſſicula poſt morbum, diuturna, veſpertina, nocturna, cum raucedine & febriculâ, latentem peripneumoniam, & phthiſin ſuperventuram docet, niſi cito & potenter juves antiphlogiſticis.

Ut plura funera in variolis, quam poſt eaſdem, ita plura quoque poſt morbillos, quam ſub iiſdem, & æque multa fortaſſe, ac in variolis.

Periculoſus morbus, in peripneumoniam, pleuritidem pronis, hæmoptoicis, tuſſiculoſis, aſthmaticis.

Cave, ne conſuetam exanthematis evaneſcentiam habeas pro ejuſdem morboſâ retroceſſione.

579. Curatio fit fere eadem, quæ in anginâ, peripneumoniâ, pleuritide: ſcilicet apparatu antiphlogiſtico toto, ſubinde generoſo, per totum morbum, cum determinatione ad pulmones: præprimis quiete in lecto, ſub levi ſtragulo, in aëre tepido, humidoque; victu tenui; farinoſo, potu frequenti ex althæâ, malvâ, ſalab, hordeo, oryzâ, horum cremore, emulſis nitro-

ſis, crebro, tepideque propinatis, vaporibus ore hauſtis, avertendo febrim corregentem.

580. Symptoma grave eſt, peripneumonia poſt eruptionem: hùc referenda de peripneumoniâ dicta.

581. Tuſſis longa, emacians, febricula; diarrhœa poſt morbillos, petunt decoctum radicis ſalab, & phlebotomiam.

582. Ex hiſce conſtat, quæ differentia regiminis in morbo varioloſo & morbilloſo, quibuſve hic ſit funeſtus, & cur; cur ejuſdem inſitio, & quibuſnam, commendanda.

583. Hæc autem fit ope ſanguinis ab homine morbilloſò excepti, alterique, ut in variolis inſitivis, communicati.

Die 6to. ab infectione febricula, tuſſis perpauca, abſque peripneumoniâ, abſque effectibus, morbum non inſitivum ſequi ſolitis.

SCARLATINA.

584. Variolis & morbillis jungenda febris *ſcarlatinoſa*, non raró epidemica, maxime autumno, hyeme, & vere primo, in ætate tenerâ, ſexu ſequiore, & inter viros, queis fibra laxa, illoſque, qui eo morbo nondum correpti, eâdem habitatione utuntur; contagio, ut videtur, peculiari propaganda.

585. Eſt febris acuta, continua, a frigore, calore, vomitu bilioſo exordiens; nondum ſat cognita; cognitas tamen, inflammatoriam, bilioſam, putridam, eâdem fors tempeſtate regnantes æmulata; hinc ad earundem leges ſananda, cum propior medicina adhucdum deſit.

586. Mitiſſima ſubinde; nonnunquam paſſim funeſta; durationis vel in eâdem conſtitutione differentis, nunc intra paucos ſolum dies, nunc vero plures ſeptimanas concluſa.

587. Die febris incerto maculæ primò conſpiciun-

tur, dein plagæ latiores, rubræ, panni ſcarlatini colore, morbillis intenſius, rarò pallidiſſime rubentes, cum leviſſimo tumore, calore, pruritu, ardore affectæ partis, papulis albis intermixtis, miliaria referentibus; febre efflorescentiis non judicatâ, intra paucos tamen dies ſopitâ, ſi morbus boni moris, cuticulâ in farinam fatiſcente.

588. At morbo graviore accedunt coma vigil, ſoporoſum; convulſio univerſalis; phrenitis; apoplexia; unde mors præceps, non prævisa, in morbi principio. Glandularum colli, ſubmaxillarium, parotidum, tumores inflammatorii; angina varia, inflammatoria, ſuppuratoria, gangrænoſa, putrida, maligna, tonſillarum, veli penduli, pharyngis, laryngis; unde mors ſubita, ſuffocans, ex cynanche in morbi acceſſu, cum delirio, orthopnœà, riſu ſardonio, tetano, opiſthotono, epilepſiâ.

Malo autem hinc in thoracem, illinc vero per totum tubum alimentarem atque intra viſcera abdominis demiſſo, a materie ſcarlatinosâ vellicante, rodente, inflammante, ſepticâ, infinita graviſſima ſymptomata, morbique ſecundarii, pro naturâ & officio affecti viſceris, & agentis contagii modo.

589. Quo tempore inter juniores febris ſcarlatinoſa graſſatur, inter adultos ſæpe ſola angina comparet.

590. Febre ſenſim ceſſante, epidermis ſecedit in manibus, pedibuſque per integras lacinias; in reliquo corpore per modum furfurum, ſquammularum, farinæ.

591. Cuticulæ ſeceſſum in morbo gravi, ſubinde & levi, aëre rudiore citiùs admiſſo, vaſis cutaneis obliteratis, perſpirationi promovendæ ineptis; ſecretione lotii perpauci, & ſubinde ſubcruenti, nigreſcentis, diminutâ, aut plane abolitâ, hydrops, frigidus, calidus, anaſarca, demum cavitatum variarum ſequitur, curationis laborioſæ.

592. Natura morbi nondum ſufficienter intellecta methodum medendi dictat traditam (595 ad 768) in moderandâ febre, & ſymptomatibus mitigandis occupatam. In febre, ſæpe elatiore, inflammatoriâ, anginâ ſimili, inde abolitâ deglutitione, encephalo inflammatoriè affecto, hirudinum ad tempora, retro aures, adplicatio; nuchæ ſcarificatus cruentus; rubefacientia gutturi, ſuris, pedum plantis apponenda; potulenta emollientia, nitroſa, ſambucina; morbo his mitigato camphora prudenter data, conveniunt.

593. Hydrops prævertitur, præſens curatur vitando frigus in convaleſcente; determinando ad ſyſtema urinarium, regimine, & medicamentis; ſollicitando evacuationes diureſeos vicarias, alvinam præprimis; præcavendo relapſum, tonicis, formâ remedii, alimenti, exercitio corporis vario, matutino, protracto, ad initium ſudoris uſque, ruſticatione in elatioribus.

Hydropem calidum phlebotomia ſolvit.

594. An datur contagium ſcarlatinoſum, quemadmodum variolarum, & morbillorum?

An id, ſemper idem in ſe, diverſimode tamen agit, diverſas vires nactum ab anni conſtitutione, & ægrotantis diatheſi?

An ejuſdem ſuſcipiendi tantum ſemel in vita facultas eſt in eodem homine?

An febris *ſcarlatinoſa*, ſine ſcarlatinâ æque frequens, tam cum, quam ſine anginâ? & an angina putrida, maligna, contagioſa, ab eodem miaſmate, ut ſcarlatina?

An idcirco pauciores hoc morbo corripi exiſtimatur, etſi fortaſſe pauciſſimis parcat, diverſo ſchemate occultatus?

Hæc quidem ita videntur.

Si hæc ita ſe habeant, an tutò inoculari & poteſt, & debet? præprimis cum inde tam multæ ſtrages?

FEBRIS INDETERMINATA, INCOGNITA, NOVA.

METHODUS INDIRECTA, GENERALIS, SYMPTOMATICA.

595. Febris indererminata, nova, anonymos, tum ſporadica, cum popularis medicinam petit initio *indirectàm*, quæ in generali ſolum antifebrilium remediorum applicatione ſubſiſtens, *generalis*; aut in curandis urgentioribus ſymptomatibus occupata, *ſymptomatica* audit: neceſſaria ſemper in novæ febris ingreſſu, aut febre cognitâ ſed medicatrice, vel quotieſcunque juſtum febris moderamen adeſt, medico ſpectatorem agente.

596. Quam ſemper adhibere oportet, quotieſcumque aut claræ indicationes non ſuppetunt: aut iiſdem licet perſpectis ſatisfieri nequit.

597. Interea opera danda, ut febris ignotæ indoles innoteſcat: 1. ex ipſius ſolis naturæ viribus relictæ ſolutione; 2. juvantium & nocentium obſervatione; 3. cognitione corregentium morborum.

598. Methodus indirecta, 1. acre irritans corrigit, expellit. 2. conſulit, *α*) viribus naturalibus, victu idoneo in acutis: *β*) viribus vitalibus, earum juſto moderamine, dum nimias deprimit, depreſſas erigit, devias reducit: *γ*) utriſque vero uti & animalibus, curâ ſymptomatum graviorum (612).

599. Quorum qui plurima graviſſimaque juxta regulas (617 ad 700) dandas ſuſtulerit, maximam morbi partem curarit.

600. Acre irritans externe hærens (ut vitri, metalli, ligni, lapidis, oſſis, fragmenta acuta; aut ſtimulantium, rubefacientium, rodentium, veſicantium, cauſticorum, ſepticorum, venenatorum applicata),

cognitum, quantocyùs auferendum; dein ille locus, cui inhæſerunt, & læſus inde eſt, fovendus erit lentis, mucoſis, oleoſis blandis, anodynis, leniter aperientibus.

601. Acre irritans internè hærens, (ut inflammationis, ſuppurationis, gangrænæ, ſphaceli, cancri, cariei oſſis, ichoris, puris, lymphæ acris & ſtagnantis acrimonia), tolli, vel corrigi debet juxta leges cognitas ex hiſtoriâ horum morborum.

602. Acre irritans in ipſa liquida inductum, uſu ſex rerum non naturalium tolli, vel corrigi poteſt, & debet, pro ſuâ indole variâ cognitâ, variis auxiliis.

1. A motu nimio: quiete corporis & animi, humectantibus, diluentibus, blandis lenientibus.
2. A nimio calore aëris: temperando illum inſperſione frigidæ, potu aquæ ſubacidæ leviter nitroſæ cum vini ſubaciduli pauxilo; cibo ſubacido, leviter demulcente, parum ſalito; medicamentis verò ſimilibus.
3. A nimis humido aëre: largo foco ex aromaticis reſinoſiſque lignis; exhalatione aromatum.
4. Ab aëre acri putrefaciente: hunc emendando accenſo nitro, pulvere pyrio, vapore aceti, ſale prunis inſperſo.
5. Ab animi affectibus: hos ſedando ratione, contrariis affectibus, varietate objectorum, anodynis, opiatis.
6. A cibis acribus acidis: id acre diluendo, demulcendo, abſorbendo, immutando in ſalem compoſitum; aquoſa, gelatinoſa animalium, oleoſa, cretacea, oſtracodermata, lapides animalium, terræ pingues, ſales alcalini fixi, volatiles, ſimplices, compoſiti, id efficiunt.
7. A cibis acribus ſalinis: eam acimoniam diluendo per aquoſa, tumque evacuando ſimul; demulcendo per lixivioſa ex calce vivâ.
7. A cibis acribus aromaticis calefacientibus: diluendo

per aquoſa; corrigendo per acida; reſolvendo & detergendo per ſaponacea acida; demulcendo per blanda gelatinoſa. Quum alcaleſcentia acria hùc ſpectent, & illa hinc intelliguntur.

9. A cibis animalium ex partibus alcaleſcentibus: per alimenta, potulenta citò aceſcentia; actu acida vegetabilia aut mineralia; farinoſa, ſaponacea abſtergentia, acida ſubōleoſa, &c.

10. A cibis copiâ peccantibus, ſtomachum conſtringentibus: dilutione, inediâ, vomitu, ſolutione alvi.

11. A potu acri fermentato, vel fermentante, acido, oleoſo, aromatico, diſtillato vel ſimplici inducta acrimonia tollitur iiſdem remediis (No. 5. 6. 8. hujus).

12. A nimiâ vigiliâ: curatur iiſdem, ac (No. 1. 2. 5. hujus).

13. Si a retentis intra corpus excrementis, acrimonia alcalina, acida, oleoſa, ſaponacea putrida: hæc reddenda fluxilia; viæ lubricandæ; colatoria & emiſſaria aperienda; vires expellentes ſtimulandæ, augendæ; hæc facienda per externa, interna.

603. Colatoria & emiſſaria aperiuntur excipiendo, tranſmittendo, excernendo morbido opportuna: hinc alvus, emiſſariorum princeps cæterorum vices ſupplens, aperta ſervanda, remedio lubricante, eccoprotico, per os aſſumto, in anum injecto: urinæ promovendæ potu frigidiuſculò, aquoſo, copioſo, aceſcente, exemtione e lecto, circumductione per cubiculum; diaphoreſis facilitanda, non vi urgenda, cutis ſordidæ, ſiccæ, rugoſæ, ſtrigoſæ, imperſpirabilis fotu, balneo, ablutione, pilorum abraſione, &c.

604. Victus idoneus in acutis conſtat cibis & potibus fluidis, facile digerendis, putredini adverſis, ſiti contrariis, appetitui citando idoneis, cauſſæ morbi cognitæ oppoſitis.

605. Cibus dandus eo tempore, quo abeſt febris, aut quo ejus impetus ſaltem erit lenior.

606. Et quidem copiâ parcâ, ſæpe repetitâ, ne nimis laborare cogantur viſcera, mutenturve.

607. Copia determinatur, & vis cibi, 1. ex prævîſâ duratione febris ad dies, 1,4,7,9,11,14,21,30,40, 60: debet enim tantum dari, quo vires ſuſtineri queant, ut ſufficiant coctioni & criſi. Quò brevior morbus, eò minus & debilius offerendum, & contra: eò autem brevior erit, quò vehementior. 2. ex ætate ægri cognitâ: quò enim origini propiora, vel ſenectuti ſummæ, eò difficilius inediam ferunt animalia. 3. ſtatus & vehementia morbi ſi cognoſcuntur, varium copiâ & virtute cibum poſtulant: in ακμη tenuiſſima, & pauca; in adſcenſu & deſcenſu eò plus, & meracius dandum, quò magis ab eâ diſtat morbus. 4. a loco, quem æger incolit: qui enim æquatori vicini, tenuem victum facile; polis autem propiores difficulter eum ferunt. 5. ab anni tempeſtate, quum æſtas tenuiſſima, hyems validiora petat. 6. a conſuetudine ægri, & temperie ejuſdem naturali: qui enim ſanus lautiſſimis uſus ea facile difflat, æger pluribus eget, ob vaſa & viſcera his aſſueta. 7. a ſenſu levi, vel gravi, aſſumta ſequente.

608. Dein vero viribus vitæ conſulendum, ut, quod hæret impactum, humoribus circulantibus commixtum, extricetur, & eliminetur per varia colatoria, variis remediis, quorum primarium vis ipſius febris ita moderata, ut valeat id integre perficere; adeòque hùc requiritur, ut ſic temperetur impetus, α) ne inflammationes, ſuppurationes, gangrænas, ſphaceloſve queat producere (592); cujus periculum imminere docet vehementia ſymptomatum, maxime caloris, comparata cum virtute vaſculorum. β) neve nimio motu diſſipentur liquida: id vero denunciat ſiccitas narium, oculorum, gutturis, linguæ; raucedo; arida cutis; urina parcior; pulſus parvus, celer, inæqualis. γ) neque ut ante coctionem torpeat nimis, ita ut materiem morbi

non valeat ſubigere, movere, ſecernere, excernere: id cognoſcitur, ſi languent actiones vitales omnino, necdum apparente ſigno pepaſmi.

609. Si itaque exorbitare deprehenditur; moderamen fit abſtinentiâ, victu tenui, potu aquæ, aëre frigidiuſculo, animi affectu leni, venæ ſectione, clyſmate refrigerante, medicamentis blandis, aquoſis, glutinoſis, refrigerantibus, anodynis.

610. Si ſegnior apparet; excitabitur ope cardiacorum deſumtorum ex cibo, potuque meracioribus, aëre paululum calidiore, animi affectu magis excitato, medicamentis acrioribus, volatilibus, aromaticis, fermentatis, frictione, calore, motu muſculari, balneis, fomentis.

611. Deviæ quoque & aberrantes vitæ vires ſunt reducendæ, reprimendæ, ſi nobilius viſcus validius impetant. Fit id fotu vario, emolliente, diſcutiente, repellente, calido, frigido; ſcarificatione ſiccâ, cruentâ; phlebotomiâ, hirudine; ſitu corporis erecto; revellentibus; ſinapiſmo; veſicante; ſectione; uſtione; enemate; purgante; emeſi; aliiſque pro ratione affectæ partis, & materiæ afficientis.

612. Symptomata ex febre acutâ ſingulari orta imprimis hæc ſunt: frigus, tremor, anxietas, ſitis, nauſea, ructus & flatus, vomitus, debilitas, malignitas, calor, delirium, coma, pervigilium, ſtatus nervoſus, convulſio, ſudor, diarrhœa, exanthemata, aphthæ.

613. Quæ omnia orta ex febre, ut ſua cauſſa, hâc ablatâ ceſſabunt; adeoque, ſi ferri queunt tam diu ſine periculo vitæ, ſingularem curationem vix requirunt.

614. Quin ſæpe oriuntur ex conatu vitæ ſe diſponentis ad criſin, vel ad materiæ criticæ excretionem; tum hanc præcedunt, comitantur, ſequuntur, nec turbari debent.

615. Si verò intempeſtiva, nimis ſæva, quam ut

ferri a vitâ poſſint, aut ab ægri patientiâ, vel aliud gravius malum productura ſunt; tum ſingula sunt lenienda ſuis remediis propriis, habitâ ſemper ratione cauſſæ, & ſtatûs morbi ipſius.

616. At princeps canon eſto: medendum ſymptomati ſine diſpendio virium vitalium, niſi id ab harum exceſſu pendeat, ut effectus a ſuâ cauſsâ.

FRIGUS FEBRILE.

617. Frigus in febrium acutarum initiis ponit attritum liquorum in ſe mutuo, & in vaſa, minorem; motum circulatorium imminutum; liquidum ad extrema ſtagnans; cor minus contractum, minus evacuatum; ſuperficiei cutaneæ vaſorumque extremorum ſpaſmum.

618. Efficit, ſi diu manet validum, polypoſas in vaſis majoribus, circa cor, concretiones; in encephalo vero compreſſo, liquidorum affluxu, congeſtiones: hinc multa, & gravia mala in utroque.

619. Frigus cum horrore, frequens in acutorum principio, maxime pleuritidum, peripneumoniarum; in exordio intermittentium, remittentium; inſtante partu; criſi; inflammatione in abſceſſum, gangrænam versâ.

Diu per ſeptimanas & menſes fere ſemper interdiu frigere, velut ab aurâ frigidiore, cum moroſitate, irritabilitate mentis auctâ, noctu vero inquietum eſſe, incaleſcere, vigente interim appetitu, febrim gravem, putridam, nervoſam futuram portendit.

Frigus a medico quidem, ſed ab ægro non animadverſum, magnum, marmoreum; cum ſudore frigido, roſcido, in facie præprimis, jugulo, ſterno; pulſu tenuiſſimo, debiliſſimo, celerrimo; facie hippocraticâ, indolentiâ poſt dolores, mentis præſentiâ; quin & hilaritate, prompto reſponſo, ſpe certâ ſalutis in ægro, eſt brevi & certo letale.

Idem frigus, cum ſudore univerſali in morbo non

inflammatorio, ægro irritabili, criſi factâ, cæteriſque bonis, eſt mere ſpaſmodicum, & adſtantes fruſtra terret.

Frigus ſtato tempore revertens latentem aut complicatam intermittentem indicat, aut alicubi abſceſſum.

Frigus validum, oſſa concutiens, diuturnum in quartanis, valde periculoſum maxime ſenibus; ad apoplexiam pronis.

Frigus, horror febrim præcedens in infantibus, pueris, irritabilioribus adultis ſæpe in convulſionem univerſalem abit.

Horripilationes vagæ veſpertinæ, ſubſequente calore, ſudore, & maximâ remiſſione ſub auroram, poſt dolores abſque benignâ ſolutione, aut criſi, ſuppuratum ſignificant.

620. Hinc patet, quid deſignet, quid præſagiat, & cur, quo majus initio frigus, eo periculoſior febris.

621. Id frigus omni eo, quod valide ſtimulat, quocumque demum titulo, tentatum, dedit ſæpe inſanabilem poſtea inflammationem: hinc ſalina acria, aromatica, oleoſa, veſicantia, & ſimilia, damnoſa ſunt.

622. Optimè autem curatur potu aquæ calidæ, nitroſæ, cum pauxillo mellis & vini; balneo, vapore, fotu, lotione per ſimilem liquorem; frictione blandâ.

623. Quibus ſtatim applicatis, ſæpe maxima mala illico curantur.

TREMOR FEBRILIS.

624. Tremor ponit muſculorum vacillationem, cauſſas tendentes & laxantes brevi, & involuntariè, ſibi mutuò ſuccedentes, motuſque ſpaſticos nunc contingentes, nunc abſentes.

625. Inde diagnoſis liquet: prognoſis autem varia, pro naturâ, magnitudine, numero, varietate cauſſarum.

626. Sic tremor manûs ab adſtante apprehenſæ in febre acutâ, ægro invito, vel inſcio, neque antea ob ſenium, abuſum ſpirituoſorum tremere aſſueto, neque irato, neque territo, valdè malus.

Tremor manuum, linguave porrigi neſcia, maximè cum delirio, peſſimus.

Labii inferioris tremor, aut puſillanimitatem, aut ſaburram ventriculi motam, aut latentem levemque ſyſtematis gaſtrici, hepatici inflammationem notat.

627. Inde quoque æſtimatur tremor in acutorum & intermittentium exordio. Item is a jacturâ ſanguinis nimiâ; alvi fluxu, vomitu cholerâ; plethorâ; imminente apoplexiâ; prægreſſis gravibus encephali morbis reſiduus; a liquidorum defectu poſt diſpendia nimis magna durante morbo.

628. Curatio ex cognitione cauſſarum repetenda.

ANXIETAS FEBRILIS.

629. Anxietas pro cauſsâ habet ſanguinis ex corde egreſſum impeditum, adeoque per fines pulmonales, aut aortæ impoſſibilem tranſitum; hinc ſpaſmum vaſculorum contractorum, aut materiem tranſire ineptam, aut pulmones ob inflammationem, indurationem, vomicas, impervios, ambiente aquâ, pure, ichore, materie inflammatoriâ extravaſatâ compreſſos; aut vitio pleuræ, muſculorum intercoſtalium inflammatorio, rheumatico, hinc thorace immobili, non dilatandos.

Similia orta vidimus ex impedito trajectu cruoris per venam portarum ex iiſdem cauſſis; unde, quum omnis ſanguis venoſus, a cœliacis & meſentericis arteriis allatus, redire non poſſit, ſtagnet, vaſa extendat, arterioſo fluxui reſiſtat, & omnia hinc nata & naſci-

tura mala producat; liquet, ambas has anxietatis cauſſas in omni acuto morbo quam ſeveriſſimè obſervandas, & curandas eſſe.

630. Si anxietas ergo talis diù perſtat, circa vitalia producet polypoſas concretiones, inflammationes, gangrænas ſubitaneas, cum intolerabili anguſtiâ, & morte citò ſubſequente.

Si autem hæſit in hypochondriis, tum maximum ſenſum ægritudinis circa ſtomachum pariet, reliquis viſceribus minus acutè ſentientibus; dein putrefactiones ſubitaneas ſanguinis in vaſis his amplis, minuſque validis; unde gangrænæ, hepatis putredo, dyſenteria a putrefacto letalis.

631. Inde optime novit medicus, quid anxietas talis pro ſuâ cauſſâ, & naturâ ponit, quidque inde præſagiendum ſit, ſimulque diſtinguet utramque hanc ſpeciem anxietatis ab eâ, quæ eſt

Aut ab animi pathemate triſti, aut a viis primis ſaburrâ maxime motâ, flatu, affectis; convulſis; inflammatis; gangrænoſis;

A variâ criſi inſtante;

Ab exanthematnm, abceſſuum ſubito retroceſſu.

Ab inflammatorio dolore interno ſubitò ceſſante, vel ob gangrænam, vel verò ob criſin erroneam.

Ab anxietate morientium cum pulſu tenuiſſimo, debiliſſimè micante, vacillante, omni modo inæquali; ſpiratione laborioſâ, denſâ, citâ, anheloſâ, ſuſpirioſâ, ſtridente, erectâ.

632. Anxietatem a vitio pulmonum aut thoracis ortam prodit oppreſſio pectoris, orthopnoea; pulſus debilis, inordinatus.

Natam verò ab infarctu ſyſtematis venæ portarum, repletio præcordiorum, eorumdem conſtrictio, potiſſimùm ad ſcrobiculum, pulſu interim forti, pleno, dúro, vibrante.

633. Inde etiam patet, quàm varia requiratur medela ad ſævitiem hujus mali leniendam; quæ tamen omnis

cognoſcitur, & applicatur, cognitâ prius indole ipſius ſymptomatis.

Ubi ergo advertitur affectio ſpaſmodica cauſſa eſſe: hæc tollitur leniendo acre irritans (600. 601. 602); id expellendo per vomitoria, purgantia, ſudorifera, diuretica, abſterſiva; diluendo aquoſis calidis; ſedando animi affectum; laxando fibras, vaſa, viſcera; compeſcendo nervos irritatos per anodyna, & narcotica.

Si ab inflammatorio viſcido; id ſolvendo, diluendo, ejuſque vaſa laxando, impetum denique liquidi vitalis refrænando: hùc maximè faciunt potus largus, calidus; aquæ mulſæ, farinoſæ, nitroſæ, ſubacidæ, leviſſimè aromaticæ; fotus, cataplaſma, epithema, empiaſtra applicata locis affectis, quæ fiant ex diluentibus, laxantibus, emollientibus, anodynis, clyſmatibus ſæpe, parvâ copiâ ſimul, injectis, diu, ſi fieri queat, retentis, quæ facta ſint ex iiſdem; vapore aquæ calidæ, emollientibus miſtæ, per nares, oſque, in pulmones aſſiduè ducto.

634. Si verò uſquam, hìc profectò mali atrocitas citam, tutamque medelam efflagitat.

SITIS FEBRILIS.

635. Sitis ſiccitatem, liquorum immeabilitatem; acrimoniam ſalſam, alcalinam, bilioſam, oleoſam, putrida excrementa viæ primæ, pro cauſsâ ſuâ habet.

636. Hinc ſemper ferè præſentiam alicujus horum indicat.

637. Adeoque ſignat, illa denunciari mala futura, quæ produci poſſunt ex iis cauſſis, quas præſentes eſſe ſignificat (635. 636).

638. Quare ei ſemper, maximè in acutis, ſuccurrendum ilicò eſt.

639. Quod fit, 1. bibendo aquoſa, ſubacida, nitroſa, demulcentia, calida ſæpe, parvâ copiâ ſimul. 2 nares, os, fauces, ſimili potu fovendo, colluendo,

gargariſando. 3 fotus, epithemata, & cataplaſmata ex ſimilibus, hypochondriis circumvolvendo. 4 clyſmatibus ſimilibus injectis, & retentis.

640. Si vero valida ſitis unà comitetur ſummam debilitatem, tum vinoſa, imo & ſæpe ſpiritibus ditiora, prioribus (639) miſcenda, propinanda, tutò erunt.

641. Sitis autem nullo potu ſuperanda, ore, linguâ, faucibus, aſperâ arteriâ reſiccatis; voce raucâ, ſtridulâ, diſcrimen ſummum.

At vero, omnino non ſitire, aut ſitim ceſſare cauſſis licet præſentibus, iiſque magnis, faucibus & linguâ aridis, fuliginoſis, fiſſis, in febre acutâ quâcumque, potiſſimum ardente, putridâ, malignâ, aut encephalum phrenitide, comate affectum, convulſiones imminentes, aut vim vitæ morbo ſuperatam, gangrænam, mortem inſtantem, notat.

NAUSEA FEBRILIS.

642. Nauſea irritum conatum vomendi ſignificat cum ideâ horroris; cauſſam ergo habet proximam fibrarum muſcularium faucium, œſophagi, ventriculi, inteſtinorum, muſculorum abdominalium leviorem convulſionem; hæc fit:

1. Ab acri, putri, bilioſo, in vacuum ſtomachum pulſo, in fauces adſcendente, utraque vellicante, & irritante; unde reliqua eoſdem ſequuntur motus: cognoſcitur ex inediâ, halitu putri, ore, linguâ, faucibus ſordidis; vel

2. Oritur a lentâ, viſcidâ, fluctuante materie, quæ in iiſdem locis natando vellicat: cognoſcitur ex ſignis glutinoſi prægreſſi; aut

3. A ventriculo, œſophago, inteſtinis, & viſceribus vicinis, hepate præprimis, leviter inflammatis: quod ſcitur ex ſignis horum propriis.

4. Tandem etiam a memoriâ rei, quæ olim aſſumta ſimiles nauſeas creaverat.

5.

5. Denique & ab inordinato ſyſtematis nervoſi motu, undecumque excitato: cognoſcitur delirio, ſpaſmo, vertigine, tremore.

643. Si diù manet, producit inediam, abſtinentiam a potu, & a medicamentis, dein vomitus; & quæ hinc produci poſſunt mala quam plurima, quorum præcipua debilitas, acrimonia alcalina putrida, ſiccitas.

644. Siſtitur ex primâ cauſsâ ortâ (642. N°. 1.) uſu acidi, ſalſi, aquoſi potûs, cibi, medicamenti; tum ſimili leni purgante exhibito; & acido-auſteris roborantibus fibras; aut, ſi his non ceſſerit, vomitorio dato.

Quæ vero ex ſecundâ cauſsâ (642. N°. 2) fit, illa tollitur, diluendo, attenuando, purgando, vomitum excitando.

At, ſi ex tertiâ ortum duxerit (642. N°. 3), tum non cedit, niſi illis morbis curatis, juxta deſcriptionem ſuperioribus datam.

Quarta ſpecies oblivione, & vitatione ſimilium aboletur.

Quinta autem per auſtera, quietem, narcotica, aquam frigidam.

645. Hinc intelligitur, cur in acutis, ubi nauſea, purgatio initio data, ut & emeticum, adeò proſit, & in quo acutorum genere.

Cur ægri acutis cum febribus conflictati adeò horreant pinguia, carnoſa, ova, piſces; & contra appetant aquam, acida, fructus horæos, frigida.

Cur, niſi nauſea ſuperetur, nihil ægro proſint medicamina.

Cur ſæpe hoc ſymptoma incurabile fiat.

Cur tales morbi tandem ferè cum ſubito, inſolito, mirabili adpetitu, ſecedant.

Cur nauſeam ſubinde emeticum tollat, ſubinde verò invitet, auferendam phlebotomiâ.

RUCTUS ET FLATUS.

646. Ructus pro cauſsâ habet elaſticam, calore, effervescentiâ, fermentatione, dilatabilem materiem, quæ uno momento coërcetur; altero, laxato clauſtro coërcente, exploditur cum ſono, & impetu.

647. Hinc aër, ſales oppoſiti, fructus horæi, humores putreſcentes, vegetabilia fermentantia dant ructui & flatibus materiem; cujus impetus, fœtorque pro varietate ejus indolis varius eſt.

648. Nec tamen omnia hæc (647), ſi liberè exhalare queant, ullum dabunt impetum; unde liquet, ſpaſmos ſphincteris œſophagei, æſophagi, oris ſuperioris & inferioris ventriculi, atque inteſtinorum ſemper concurrere ſimul, iterumque laxari; inde ructus, flatus, crepitus, borborygmi clauſi.

649. Si concurrunt hæ duæ cauſſæ ſimul (647. 648), validè agunt, & diù perſtant; tum elaſtica materies calore, motu, propriâ vi, excitata in dilatationem, conſtricta in cavo, cujus fibræ convulſione conſtrictæ, membranas claudentes dilatat, tendit, dolere facit, vicina comprimit; unde dolores, anxietateſque oriuntur intolerabiles, mox ad emiſſos flatus ceſſantes.

650. Curatio hujus mali ſit:

1. Auferendo materiem (647) per diluentia, calida aquoſa leviter aromatica diſſipantia; ſalium æquilibrium tollentia in requiſitum præpondium; putredinem corrigentia; fermentationem ſedantia.

2. Convulſiones ſedantia, lenientia acrium, compeſcentia ſpiritus, hùc revocanda: quorum princeps opium, & lenia antihyſterica.

3. Clyſmatibus, fomentis, epithematibus, calidis laxantibus, anodynis, leniter aromaticis, ut & cucurbitis, ſine ſcarificatu abdomini impoſitis.

651. Ex his ipſis (646 ad 651) reſpondetur ad

hæc, aliter obſcura, quæſita: qui cibi, potus, venena, medicamenta flatulenta ſint? cur vacuis viſceribus primis accidant? cur vulneratis? cur arctè conſtricto abdomine? cur hypochondriacis, hyſtericis, convulſivis, colicisque accidant?

VOMITUS FEBRILIS.

652. Vomitus, expulſio violenta contentorum ventriculo primo, dein etiam inteſtinis, tandem viſceribus eo ſe evacuantibus, agnoſcit convulſionem fibrarum muſcularium faucium, œſophagi, ſtomachi, inteſtinorum, diaphragmatis, muſculorum abdominalium pro cauſsâ proximâ; pro remotâ omne id, quod irritando fibras deſcriptas, vel facilè convellenda viſcera, ſtimulat.

653. Ergo vitio ſtomachi, cruditate, ſaburrâ variâ onerati, hinc convulſi, inflammati, ſuppurantis, ſcirrhoſi, cancroſi, cartilaginoſi, varicoſi, accedente febre acutâ, aliquando accidit; pertinax eſt; ex ideâ ejus mali cognoſcitur; eoque ſublato demum tollitur: de quibus poſteà.

654. Vitio viſcerum, & partium circumjacentium ſimiliter affectorum, diſtento per ingeſta ſtomacho irritatorum, idem toties incognitâ cauſsâ pertinaciſſimus accidit, accedente febre.

655. Vitio partium diſſitarum, maximè encephali commoti, leviter preſſi ſero, ſanguine, materie morboſâ quâcumque huc appellente, ſubinflammati.

Huc quoque vomitus a dentitione.

656. Vitio omnis cauſſæ majoris nauſeæ (642); unde cognoſcitur, dirigitur, curatur.

657. Si permanet, producit atrophiam, ileum, convulſiones, & effecta nauſeæ majoris, & pertinacis (643).

658. Si vitio cauſſæ (653. 656.) acciderit, curatio ex hiſtoriâ illorum morborum petenda.

659. Si a cauſsâ (642. 656.) oritur, remedia eadem (644) hùc in uſum revocanda diligenter, maxime opiata, & epithemata corroborantia, attrahentia, diſſipantia.

660. Inde patet diagnoſis, prognoſis, curatio vomitûs in paraphrenitide, exordio pleuritidum, peripneumoniarum, febrium intermittentium; item a veſiculâ felleâ bile multâ, calculo, inflammatione irritatâ; a calculo renum, uretherum, veſicæ; harum partium inflammatione; ab hæmorrhoide turgente inteſtini recti, ani, veſicæ; ab herniâ incarceratâ, parvâ, indolente ob ſtrangulatum, hinc ignoratâ, vel pudore occultatâ; a tubo inteſtinali obſtructo per cauſſas varias, coarctato, vinculo præternaturali ſtrangulato.

Patet etiam, quid vomitus deſignet longus, in apparenter ſano, poſt ingeſta primò craſſiora, copioſiora, dein etiam poſt liquidiora parcè ſumta, reverti ſolitus cum atrophiâ, alvo rariſſimâ, fœce parcâ, induratâ, caprillâ.

661. Hinc quoque liquet ratio difficultatis ſiſtendi vomitûs in multis febribus acutis: tum falſitas, & periculum regulæ, *vomitus vomitu curatur.*

Cur in omni vomitu tam ſollicitè ſit indagandum in illius cauſſam.

Cur ſæpe ſudorifera vomitum tollant.

Cur ſæpe ſiſtatur ille factâ criſi, ut in variolis, & cur perſtans factâ licet eruptione tam malus.

Cur ſæpe miſſu ſanguinis, ut in acutis inflammatoriis.

Cur, quibus initio febris acutæ vomitus perpetuus ſine cauſsâ inflammatoriâ, diarrhoea pro criſi, quæ caveatur dato in principio morbi emetico.

Cur vomitus omnis ingeſti, ſtatim ac receptum eſt peſſimus in acutis ſit.

Cur peſſimi quoque ominis ſint vomitiones immodicæ, ſinceræ, rubræ, nigræ, lividæ, æruginoſæ, porracceæ, verſicolores, purulentæ, ichoroſæ, fœdæ,

cum cephalalgiâ, narium ſtillicidio, baryecoiâ, anxietate perpetuâ, jactitatione, ſingultu, pervigilio, delirio.

662. Ex iiſdem ſingultus naſci, cognoſci, & ſanari poteſt.

DEBILITAS FEBRILIS.

663. Si illa pars actionum animalium, quæ motus voluntarios complectitur, ob febrim ita languet, ut hi cum ponderis inſoliti, & impotentiæ ſenſu exerceantur, *debilitas* functionis animalis adeſſe dicitur.

664. Quæ cum ſenſatione gravioris laboris vel itineris peracti, *laſſitudo:* cum ſenſu corporis velut fuſtibus cæſi, *dedolatio* audit.

665. Si actio muſculoſa cordis, arteriarum, pulmonum, humorumque, ope horum, circuitus ultra eum terminum ſit diminuta quo ſanitas conſtare ſolet, *debilitas vitalis* erit, varia gradu, duratione, diſcrimine.

666. Priorem (663) efficiunt abundantia ſanguinis, ſeri, pituitæ, præcipuè commota febre, medicamento, potu, motu, aromate, ſole; affectus animi triſtes; repletio primæ viæ, ſaburra mota, turgens: dein cauſſæ omnes debilitantes infrà (676) enumerandæ.

667. Utraque non rarò (potiſſimum in vitæ fine) ab *iiſdem* cauſſis remotis, & propioribus, in *eodem* homine reperitur junctim.

668. Initio autem & in progreſſu acutorum, plerumque dum prior adeſt, vis vitæ exceſſu peccat: ſubinde tamen & vires *vitales* & *animales* exorbitant ſimul.

669. Inde varia & ſæpe oppoſita medicina in ſymptomate *apparenter* eodem.

MALIGNITAS FEBRILIS.

670. Debilitas *vitalis* in principio febris, ſponte orta, abſque cauſſis cognitis debilitantibus, plethorâ, inflammatione, maxime abdominali; gangrænâ, ſaburrâ turgente, jacturâ humorum gaſtricorum per vomitum, ſeceſſum; ſanguinis; hyſteriâ; hypochondriaſi, &c. *malignitas* appellatur, cuicumque febri, frequentiùs tamen putridæ ſociata: non bene quæſita in ſyndrome ſymptomatum magnorum, numeroſorum, inſolitorum; nec in abnormi decurſu morbi ad exquiſita remedia pervicacis, ejuſque magno diſcrimine.

671. Hinc ſynochus putris cum hac vitæ debilitate invadens, κατ' ἐξοχὴν *febris maligna* erit.

672. Sunt ergo febris malignæ & communia putridarum ſymptomata, & pathognomicus character *virium vitalium proſtratio vera*.

673. Hanc produnt ſubita non prævisa debilitas, laſſitudo, dedolatio, cum vertigine, carebariâ, ſenſibus internis externiſque tardis, obtuſis, confuſis; aſpectu lugubri, lachrymoſo, deſperabundo; vel ob morboſam indolentiam indifferenti (unde fallax morbi pernicioſi lenitas non rarò); pulſu molli, tenui, debili, parvo, accelerato, remittente intermittente, omni modo inæquali; ſitûs erecti impotentiâ ob metum leipothymiæ letalis.

674. Ubi hæc in morbi exordio adſunt, erit *malignitas vera, primaria:* rarus morbus.

Ubi verò ſynocho putri ſerius ſuperveniunt, ſponte, malâ medicatione, malignitas *ſecundaria, ſpontanea*, aut *factitia:* utraque non rara.

675. Cauſſa proxima *malignitatis protopathicæ* ignota, atque anonymos, ſolo effectu enervante, mortificante ſe manifeſtans, cordis & vaſorum arterioſorum irritabilitatem, atque adeò vitam ipſam aggreditur directè.

676. Hujus verò, uti & *deuteropathicæ*, remotiores cauſſæ ſunt, evacuationes prægreſſæ, & præſentes, magnæ, repetitæ, diu continuatæ, ſpontaneæ, artificiales, ſanguinis, ſeri, bilis, ſeminis, ſpirituum; ſudor, diabetes, ſalivatio, diarrhoea, defectus cibi aſſumti, retenti, digeſti, intropulſi; humores circumeuntes, acri quocumque infecti; eorumdem diſcraſia, undecumque nata; cauſſæ febrium bilioſarum, putridarum, plures, graviores, diutius applicatæ; vitium epidemicum, endemicum.

677. Ex hac ideâ malignitatis notio practica, directrix, naſcitur, unde agenda, & agendorum rationes.

678. Convenit ergo, quidquid in ampliſſimâ claſſe ſpirituoſâ titulo cardiaci venit, potiſſimum vinoſa, aromatica, roborantia, adſtringentia; acida mineralia dulcificata. Salia volatilia, acida, alcalina, media; cortex peruvianus, ſerpentaria virginiana, contrayerva, angelica, hiſque ſimilia quam plurima, ori ingeſta, ano immiſſa; naribus, locis ſubaxillaribus, ſcrobiculo, abdomini adplicata; per modum potûs, odoramenti, enematis, epithematis, frictionis, cataplaſmatis, epiſpaſtici, rubefacientis, veſicantis.

679. Debilitatem non febrilem, virium animalium, & vitalium, in convaleſcentibus tollunt cibi liquidi, ſanguini ſimiles, arte digeſti, gelatinoſi, blandi, ex animalibus, vegetabilibuſque, vinoſis, & aromaticis, ſecundum artem miſti, ſæpe, parvâ doſi dati, cum leni frictione externorum, repletionem efficiunt commodam; imprimis ſi ſumuntur ex idoneâ contra morbi curati ingenium, materie; ſi & conveniens corporis exercitium, habitatio, & anni tempus opportunum accedat.

680. Ex his omnibus liquet, cur febris maligna abſque artis ſubſidio non ſanetur, & cur cum eodem tam difficulter, ut vel probe curata òccidat ſæpiùs.

Cur in conſtitutionem putridam frequentius cadat; quam ſub dominium aliarum febrium.

Stabilito diſcrimine cauſſarum utriuſque debilitatis (663 & 665) intelligi facilius poteſt, quomodo vi vitæ auctâ actiones animales perſæpe debilitentur: cur in ſummâ virium vitalium debilitate, præſente gangrænâ, pulſu celerrimo, debiliſſimo, vix micante; artubus frigidis, ſudore frigido manantibus; facie hippocraticâ, nihilominus actionum animalium ſtupenda integritas, facilitas, quin & mentis ſubinde vis major, ad mortem perfectam uſque.

Apparet quoque, quanti interſit, utramque ſpeciem debilitatis (663 & 665) accuratè diſtinguere, cum quæ in unâ proſint, in alterâ plerumque noceant: &, cum medicus nullo inſtrumento metiri vires poſſit, quantopere ad laborandum ſit illi, ut uſu multo diſcat, virium quantitatem juſtè æſtimare: quam rarus ſit cardiacorum in acutis intellectus; quam ſit debilitas in fèbribus malum ſæpe inſuperabile; cur laſſitudo diuturna ante morbum, eundem gravem futurum prænunciet: cur diutiſſime affligat poſt putridas, malignas, non diu poſt inflammatorias.

An etiam alia febris maligna datur, a volatili & contagioſo miaſmate oriunda, ut quidam volunt, ſudoribus motis, diu protractis ſananda? an febres hâc methodo ſanatæ fuerunt verè malignæ?

CALOR FEBRILIS.

681. Calor febrilis tactu, ſenſu ægri, thermometro noſcitur: eſtque varius pro varietate febris, affectæ partis, & modi.

682. Hinc calor mitis, univerſalis, æquabilis, diffuſus, humidus, tempore coctionis, criſeos, remiſſionis, apyrexiæ, iſque bonus; vel verò mordax, acer, urens tangentis manum, atque ex ſenſu ægri, febris ardentis comes: partialis, in loco inflammato, ſuppurato: tabido-

rum, a paſtu ſiccus, in volis manuum, plantis pedum, genis intensè calentibus & rubris.

Item a rarefactione, plethorâ variâ, inflammatorum, bilioſorum, putridorum, varioloſorum &c.

683. Qui, quamcumque cauſſam proximam ſtatuerint phyſici, propiores, remotaſque permultas, naturâ, ſignificatu diagnoſtico, prognoſtico, therapeiâ diverſas habet.

684. Si rarefactio, aut ſola velocitas aucta calorem facit; remedio erit quidquid eam minuit: quies muſcularis, & animi; miſſio ſanguinis; frigidorum lenta & blanda applicatio interna atque externa; emulſa aſſumta, primaria.

685. Si plethora, hæc facile ſuperatur iiſdem (684), & miſſu ſanguinis. Si plethora *cacochymica*, lentè & per vices evacuando, corrigendo: in ſolutis pinguibus, prius ſtagnantibus, maxima difficultas: tum aquoſa, acida mellita, vitelli ovorum, mannata, ſaccharina, ſalia media mitiora, aquæ minerales, gramen, taraxacum, & ſimilia, formâ ſucci expreſſi, extracti, decocti ſaturatiſſimi, ſummi usûs ſunt; unà cum evacuantibus aſſiduò uſurpatis.

686. Si ab inflammatione, curatur iis, quæ plethoram minuunt: tum aquæ potu, præprimis acido, acido-dulci, emolliente, tepido, iiſque omnibus, quæ vaſa laxant.

687. Bilioſos refrigerat aër liber, frigidiuſculus, frigidus, non ad thermometrum, ſed gratum ſenſum ægri metiendus, in motum actus; ſtragula levia ſine plumis; ſitus ſupra lectum ſub tenui veſte, erectus, in ſellâ; levis motus corporis; potus acidus, modice auſterus, frigidus, glacialis; lotiones, & epithemata, potiſſimum ad frontem ex iiſdem, aut ex muriâ ſalis amoniaci, marini, nitri, frigidè applicata.

688. Calor in ſynocho putri reſtinguitur iiſdem (687); tum acidis mineralibus frigidâ dilutis.

689. Calorem varioloſum, paulo ante eruptionem

puſtularum, ſubinde enormem, in coma ſomnolentum, convulſiones deſinentem, comprimunt cum ſuis effectis inſtar incantamenti auxilia (687).

690. Inde veritas ſequentium axiomatum: ubi inflammatio, aut pus, ibi calor major, noſcendus per ſuperiora (681), & argillâ, aut mucilagine illitâ, ſupra locum inflammatum, citiùs ſiccatis.

Calor circa præcordia, in ventre, urens ſenſu ægri, exæſtuans, aſſiduus, fixus, internus, cum anxietate, jactitatione, extremis moderatè calidis, vel etiam frigidis, ſignificat, phlogoſin mali moris ſubeſſe, eryſipelas internum, cito gangrænoſum, letale.

Calor ad tactum naturalis, non reſpondens magnitudini morbi, malignus.

Magnus calor a medico ſolum, ab ægro non perceptus, delirium præit.

Valde malum, delirii, comatis, convulſionis, apoplexiæ prodromum, caput præ cæteris & validè calere.

691. Ex his intelligi bene poteſt, quid requiratur ad mitigandum calorem, & quam varia eò remedia ſpectent.

692. Intelligitur quoque, cur febris calidiſſima ſit acuta, celeris, putrida, & in calore ſummo peſtifera;

Cur lecti, aëris clauſi, victûs, medicamentorum calor adeo his noceant;

Cur æſtus circa cor, & hypochondria, tam malus. Calor putrefacit, putredo facta ex ſe non calefacit.

693. Quin inde perſpicitur origo, natura, efficacia ſiccitatis; & curatio inde dirigitur, quæ potu, fotu, balneo, clyſmate, gargariſmate, ex aquoſis, ſubacidis, mellitis, laxantibus fit.

DELIRIUM FEBRILE.

694. Delirium eſt idearum ortus non reſpondens externis cauſſis, ſed internæ cerebri diſpoſitioni, unà cum judicio ex his ſequente, & animi affectu, motuque corporis inde ſequente: atque his quidem per gradus auctis, ſolitariis, vel combinatis, varia deliriorum genera fiunt.

695. Hinc delirium placidum, ferox, continuum, periodicum: malum ferè ſemper, qualecumque, ut ſignum & ut cauſſa, periculo tamen diverſo.

696. Quod ritè æſtimare ſequentia docent:

1. Leve delirium, mox a ſomno, item nocturnum cum mentis conſtantiâ interdiu, minus malum.

2. Minus quoque malum, delirium periodicum, in intermittentium vel remittentium acceſſione, vigore.

3. Delirium irritabilium, vel ob idioſyncraſiam, cæteris bonis, periculo caret.

4. Conſtans verò & ferox cum urinâ paucâ, pallidâ, ſine contentis; alvo difficili, rarâ, albâ; cutis ſiccitate, imperſpirabilitate, ariditate; tendinum ſubſultu, artuum tremore, inflexione, eâque violentâ, ſi eos extendere conetur medicus; maxillarum contractione ad ingerenda, depoſitionem ſeri ad ventriculos cerebri, infra tentorium cerebelli, atque ad thecam vertebrarum factam ſignificat, & mortem certam.

5. Delirium aſſiduum cum pulſu celeri, & molli, aut celeri contractoque ſimul, ac vibrante; reſpiratione parvâ, acceleratâ, letale eſt: eſt enim depoſitio ad encephalum facta, non amovenda.

6. Furioſum, continuum, cum clamore, ingenti virium conatu, fugâ, aſſumendorum averſione plenâ, notiſſimis antea, & amiciſſimis non agnitis, periculoſiſſimum.

7. Taciturnum, muſſitans, aut morbida mentis indif-

ferentia, indolentia, cum pulſu prælanguido, & carphologiâ, valde malum; eſt enim malignum.

8. Taciturnum cum ſpiratione magnâ, ſublimi, convulſionem univerſalem, & apoplexiam portendit a metaſtaſi.

9. Aſſiduum, cum æſtu aſſiduo, pervigilio pertinaci, carotidum & temporalium forti pulſatione, ſudore colli, reſpiratione magnâ, ſublimi, offenſante; anxietate, jactatione, grunitu, ſtragulorum impatientiâ, convolutione, venatu floccorum, oculis conniventibus, immotis, vel ad lucem pupillâ immobili; cum extremorum frigore, livore; alvo ſuppreſſâ, urinis paucis, aquoſis; cute ſiccâ, abdomine elato, tenſo, & ægro doloris ſenſum edente, ſi contrectetur, inflammationis internæ, ſepticæ, malignæ ſignum eſt, & inſtantis mortis certæ.

697. *Imminentis* vero delirii præſagium dant:

Somni breves, turbati inſomniis, terriculamentis abrupti; abſentia mentis mox a ſomno; cephalalgia valida, pulſans, ſine remiſſione; pervigilium.

Oculi vividi, ſcintillantes, rubri, plorantes, lemoſi, torvi, vagi, defixi, obliqua tuentes, lippi, alter altero major.

Suſurrus aurium gravis, aſſiduus; ſurditas creſcente morbo.

Dentium ſtridor per vices ſine ſomno, in non aſſuetis, adultis; maſticatio ore vacuo; ſputatiunculæ, oris ſpuma, labiorum inconcinna motitatio, eorum in proboſcidem per vices configuratio.

Silentium ad interrogata, ſermocinatio cum abſente, reſponſio non petita.

Cutis ſiccitas ſtrigoſa, cum urinâ nunc parciore, nunc abſque enæoremate.

Reſpiratio celeris, parva, pulſui tardiori non reſpondens, abſque morbo thoracis.

Pulſus nunc ſubitò acceleratus, contractus, vibrans inſtar chordæ metallicæ pulſatæ, celeriter micantis.

Mores, ſermo, geſtus inſoliti.

Potulentum non deglutire, ſed exſpuere, aut eo retento os colluere.

Non ſitire in calidiſſimâ febre, neque angi in peripneumoniâ, neque dolore inflammatione licet præſente.

698. Ætiologia hujus ſymptomatis habetur in eo omni, quod vel in encephalo hærens, ibi natum, aliunde delatum, vel extra id, ubicumque, poſitum, nervorum ope ejus actionem dicto (694) modo turbare valet: ſcilicet

1. Sanguis velociùs motus, calore expanſus, verſus caput abundantius ruens, ab eodem parcius refluens ob varias cauſſas, *a*) pulmones undecumque impervios, *b*) viſcera abdominis infarcta, inflammata, gangrænoſa; tubum præcipuè alimentarem ſimili ratione affectum, ſordibus multis diverſimode acribus, verminoſis, commotis ſtimulatum, convulſum.

2. Humor alienus quiſcumque, a febre productus, vel eadem producens, bilioſus, ſeroſus, lymphaticus, purulentus, lacteus, atrabiliarius &c.

3. Levior febrilis motus ob idioſyncraſiam ægri, & irritabilitatis exceſſum.

4. Dominantis conſtitutionis genius peculiaris.

699. Ex his liquet, quæ deliria ſint malè ominoſa, quæ minus, quibuſve neceſſe ſit peculiariter mederi.

Cur in delirio quoſdam lux, alios tenebræ juvent, alios colloquium de rebus gratis, diu aſſuetis; alios concentus muſicus.

Cur quidam cuſtodum manibus elapſi, foris ſubito reſipuerint.

Cur nonnunquam mentis compotes facti, delirare nihilominus videantur adſtantibus.

Quæ ſit ratio delirii placidi, aut fatuitatis in convaleſcentibus, & quæ medela; atque univerſim a quam

multis & differentibus cauſſis oriri delirium poſſit, ad quas inveſtigandas ſeriò incumbendum, ut fiat curatio.

700. Nam pro varietate illarum (690) diverſa remedia, & medendi methodus debent eligi: pediluvia, epiſpaſtica pedum & poplitum; frictiones harum partium; clyſmata diluentia ſæpe applicata; victus tenuis; potus ſedans, deobſtruens, diluens; capillorum abraſio; hirudines ad tempora, retro aures; ſcarificatio cruenta nuchæ; ſéctio jugularis; veſicans ad caput, nucham, locum inter ſcapulas; medicamenta ad caput emollientia, attrahentia, ſubinde actu frigida, cautè, prudenterque applicanda; emetica quandoque; purgantia; levia anodyna; camphora, moſchus, caſtoreum; cruoris ex pede emiſſio; hæmorrhoidum ſolutio; menſtruorum laxatio; atque ea omnia, quæ nimio calori in delirium ſæpe abeunti medentur, primaria habentur.

COMA FEBRILE.

701. Coma eſt in febre aſſidua ſomnolentia cum effectu, vel ſine eo; ponit ubique eum in cerebro ſtatum, unde impeditur ſenſuum, motuumque animalium exercitatio; qui oriri poteſt a cauſſis delirii (690) prægreſſi vel ſubſequentis.

702. Hinc plurimæ, diverſæ, & ſæpe contrariæ cauſſæ hunc affectum in febre producunt, quales ſunt omnes vehementes evacuationes, aut repletiones; omnes cauſſæ cerebrum ipſum comprimentes, qualeſcumque fuerint; quæ eædem, in nervos ſi agunt, eadem fere efficiunt.

703. Unde iterum patet, a medico per ſigna prius indagandam cauſſam illam ſingularem eſſe, antequam definire queat, quid applicandum ſit, & quomodo: nam ſæpe contraria exiguntur; & ſæpe coma diu pertinax, irrito tentatis omnibus, ſponte tandem ceſſat, pepaſmo febris abſoluto.

704. Patet quoque ex hâc cauſſarum diverſitate prognoſis diverſa:

Coma ex cauſſis delirii æſtimandum.

In acutorum principio graviſſimi morbi prænuncium, niſi ante eruptionem variolarum, aut in infantibus.

In febre ſcarlatinoſâ fere pernicioſum.

Mali ominis in acutorum quoque decurſu, niſi ſit à veſicâ lotio diſtentâ, alvo diutius ſuppreſſâ, futurâ parotide, aut exanthemate miliari imminente, & his cauſſis ablatis, ſolvatur ſponte.

Cum oculorum conniventiâ, utrâque vel alterutrâ palpebrâ pendente, deglutitione difficili, cum metu ſuffocationis, ſonorâ, impoſſibili, in morbo antea non anginoſo, metaſtaſin notat ad cerebrum, rarò tollendam hirudine ad tempora, retro aures, cruento ſcarificatu nuchæ, alvo & urinis motis.

Delirio ſuperveniens cum debiliſſimo pulſu, extremis frigidis, letale.

705. Illa autem, quæ delirio, hìc apta (700), imprimis fomenta capiti, colloque applicata.

PERVIGILIUM FEBRILE.

706. Contrarium externâ facie illi malo (701) eſt pervigilium; unde intelligitur.

Cauſſas habet delirii, comatis, ſolummodò debiliores, plerumque leviſſimæ inflammationis cerebri prima initia, quibus auctis in coma mutatur ſæpe.

In convaleſcentibus eſt ab irritabilitate, keneangeiâ.

707. Curatur iiſdem ac delirium, coma; item quiete muſculari corporis; pace mentis; objectorum ſenſuum abſentiâ; frigore modico, aëre humido, victu blando, emolliente, potu farinoſo, leni, emolliente; ſuſurro leni, aſſiduo, grato, blande tinnulo; medicamentis farinoſis, ſuboleoſis, humectantibus, demulcentibus; uſu anodynorum, paregoricorum, ſoporiferorum, narcoticorum, præmiſſis ſemper, quæ

inflammationi curandæ, & compeſcendo ejus incremento, valent.

STATUS NERVOSUS.

708. Symptomata ſyſtematis nervei, illius partis præcipuè, quæ actionibus animalibus præeſt, irritati, peculiaria, plura, diutius durantia, per febris decurſum varia (& inde vitalium quoque & animalium functionum pendentes turbæ) *ſtatus nervoſus;* ipſa verò febris, quam is ſtatus comitatur, *nervoſa* audit, nunc forte frequentior, quam olim.

709. Hæc vero ſunt: tremores, horrores vagi, ſpaſmi, palpitatio cordis, anxietas ſæpe terrifica, imaginatio multipliciter læſa, animi pathemata varia, plerumque triſtia, validaque; deſperatio.

Delirium multiplex, riſus, ploratus, pavores, tendinum ſaltus; convulſiones, per vices, univerſales, partiales, temporariæ; opiſthotonus.

Paralyſes, ſemiparalyſes, ſtupores, aphoniæ, citò evanidæ, cum aliis ſymptomatibus alternantes.

Pulſuum perpetuæ viciſſitudines, in mollem, durum, celerem, tardum, parvum, magnum, remittentem, intermittentem, & varium omni modo &c.

710. Horum cauſſa προηγουμενη eſt morbida mobilitas (ευμεταβλησια) excedens, deficiens, abnormis, ſyſtematis nervei, facultatis præprimis animalis.

Hanc dedit gentilitia labes; educatio delicatula; exercitia mentis præmatura, nimia, nocturna, æſthetica; vina, venus, edaces curæ &c.

711. Superveniens febris, qualiſcumque, undecumque nata, inſtar ſtimuli peregrini agit, vices ſupplens προκαταρκτικης cauſſæ.

712. Hinc febris inflammatoria, bilioſa, putrida, pituitoſa, hæcque frequentiùs, præ cæteris, & ipſa ſubin intermittens, *nervoſæ* fiunt.

713. Nec ſemper abeſt in convaleſcente, ob febrim præegreſſam

prægreſſam longam, evacuationes in eâ magnas, neglectum curæ confirmatoriæ, labores mentis citiùs reſumtos.

714. A ſtatu nervoſo febres exleges; coctiones impeditæ; criſes laborioſæ, imperfectæ, ſuppreſſæ, per loca incongrua, metaſtaticæ, periculoſæ; convaleſcentia tarda, difficilis; relapſus; nervorum mala.

715. Igitur citò & efficaciter medendum: remediorum princeps eſt ipſius febris curatio apta.

Cæterum proſunt viroſa, blanda narcotica, exhilarantia, tonica, caſtoreum, moſchus, camphora, cortex peruvianus, valeriana ſilveſtris; opium prudenter exhibitum, &c. *ſi ea ſimul poſcat aut admittat natura febris.*

Spes ſalutis, & confidentia in medicum, hìc ſæpe optimum cardiacum nervinum.

716. Ex his liquet, quæ ſit idea febris *nervoſæ* verior, in praxi utilior;

Cur febris nervoſa non ſit ſpecifica, ſuique generis, ſed revocanda ad hucuſque deſcriptas, & ex earum præceptis ſananda;

Quânam ratione conciliandi obſervatores hìc tam diverſa ſentientes;

Quæ ſit differentia inter *malignitatem* & *ſtatum nervoſum*, & cur utriuſque connubium, peſſimum;

Cur frigido humidoque cœlo, cur in ſexu ſequiore, in urbibus frequentior:

Item quanti momenti ſit, tum hìc, cum in aliis nervorum malis, exactè diſtinguere inter ευμεταβλησιαν cum atoniâ fibrarum, & eam cum harum nimiâ elaſticitate, rigiditate; & cur ibi prius (715) nominata, hìc vero blanda farinoſa, emulſa, tepida, potu, fotu, enemate applicata, *nervina* ſint.

CONVULSIO FEBRILIS.

717. Violenta, invita, & alternè repetens contractio muſculorum, convulſio vocatur; particularis, univerſalis; in anteriora, poſteriora, latus; continua, periodica.

718. Hæc ſemper à vitio cerebri, quod vel ab inferioribus per nervos cerebrum vellicantibus afficitur; vel verò in encephalo ipſo contentum, ejuſdem actionem pervertit.

719. Quod oriri poteſt ex omni illâ cauſsâ, quæ hucuſque expoſita ſymptomata febrium, maxime deliria, comata, pervigilia, creare poteſt, ſi aut eorum cauſſæ fuerint validæ, aut æger ſolito irritabilior.

Quare iterùm ingens hìc varietas in ætiologiâ, & curatione.

720. Si diu perſeverat, commercio nervorum facile totum genus afficit, unde triſtia mala, quemadmodum (709. 714).

721. Si inflammationis cerebri ſigna prægreſſa ſubſequitur convulſio, ferè letalis.

Si poſt urinam craſſam prius emiſſam mox aquoſa, pellucida exit, dein convulſio fit, peſſima eſt.

Si in febre poſt magnas evacuationes oritur convulſio, & hæc ferè letalis: ut & quæ cùm delirio perpetuo.

Convulſio cephalalgiæ validæ, continuæ, pervigilio, tendinum ſubſultui, delirio, comati ſuperveniens, peſſima.

Dyſentericis ſuperveniens, letalis.

Valde mala ab exanthemate recurrente, niſi denuò & citò prodeat.

Minùs periculoſa in hypochondriacis, hyſtericis inſtante judicio.

Uti etiam in principio intermittentium, aut inflam-

mationis extra encephalum, in delicatulo, infante, puero, non diu durans.

Neque mala ante eruptionem variolarum, cæteris bonis.

722. In curatione prius perveſtiganda eſt cauſſa ſingularis, & locus primariò affectus, unde convulſio ortum habet; dein ocyus medicamenta applicanda illa, quibus acre leniri, impactum reſolvi, contractum laxari poſſit.

Unde diluere, laxare, revellere, lenire, fere ſanare ſolent convulſiones haſce; nec unquam ſpecioſo antiſpaſticorum titulo fides adhiberi debet.

SUDOR FEBRILIS.

723. Sudor in initio acutæ febris, cujus cauſa paulò pertinacior, pro cauſsâ habet vaſorum extremorum laxam debilitatem, cruoris circulationem vehementem, facilem aquæ ex reliquis ſanguinis principiis expeditionem.

724. Si perennat, orbat ſanguinem liquido diluente, reliquum inſpiſſat, obſtructiones facit letales, ſanguine poſteà vix diluentibus vel reſolventibus auſcultante; undè omne ferè morborum acutorum genus produci poteſt.

725. Ergo initio ſemper cohibendus, niſi conſtet, materiem morbi adeò tenuem eſſe, ut cum primo ſudore difflari poſſit.

726. Prohibetur ſurgendo e lecto, ſedendo, corpus a nimiis integumentis liberando; a calidis, calefacientibuſque abſtinendo; potu plurimo leni, blando, frigidiuſculo ſæpe utendo, ut amiſſi damnum reſarciatur citò; circulationem nimis velocem refrænando.

727. Eſt autem multiplex ſudor, ſpontaneus, factitius, ſymptomaticus, decretorius, levans, colliquans, pernicioſus, univerſalis, æquabilis, inæqualis, partialis, largus, exiguus (ſudatiunculam, ἐφιδρῶσιν appellant), tenuis,

aquoſus, viſcidus, oleoſus, floridus, vaporoſus, in guttas collectus, calidus, frigidus, pruriens, acidum ſpirans, nidoroſus, cadaveroſum olens.

728. Multiplex quoque ejuſdem ſemiotice:

Sudor partialis, partem oppreſſam, ferè reſolutam docet:

Hinc peſſimum, in comate, phrenitide, apoplexiâ ſudare caput, frontem, genas, jugulum.

Peſſimum, ſudare thoracem in peripneumoniâ, eſt enim graviſſima, utriuſque pulmoni: letale, ſi ſimul largus, frigidus, in guttas collectus.

Sudor copioſus in acutorum exordio malus; pejor verò is ipſe in morbi progreſſu, viribus fractis; ſignum diſcriminis ſummi, & diſſolutionis.

Poſt rigorem, coctione prægreſsâ, blandus, vaporoſus, ſenſim ortus, æquabilis, univerſalis, calidus, magnus, perſtans, levans, ex loco affecto largior, eſt decretorius: malus verò, ſi contraria.

Sudor vappidum acetum ſpirans cùm cutis pruritu, miliaria; acidum redolens cum fœtore variolas præit.

Ubi acre bilioſum, ibi ſudor nidoroſus.

Sudor cum fœtore cadaveroſo, integro ſubinde triduo mortem præcedit.

Frigidus verò, niſi a ſtatu nervoſo (708) ſit, gangrænæ ſignum, mortiſque oſtia pulſantis. *Gruner P. II. Semiotices pathologicæ.*

729. Hinc quoque intelligitur, quid ſiccitas, ariditas, ſtrigoſitas; quid ſignificent; quæ medela.

Siccitas aſſidua, univerſalis, cum calore indicat inflammationem magnam, univerſalem, judicatu difficilem.

Si ſiccitas partialis, cum calore partis, inflammatio ſubeſt illius partis.

Pejor eſt arida; cutis peſſima ſtrigoſa, & æſtuans ſimul, eſt enim acutiſſimi morbi indicium; ſtrigoſa verò moderatè calens, febris diuturnæ ac ferme ακρισιμυ.

730. Tollitur & internis humectantibus farinoſis,

emulſis, tepidis, & athmoſphærâ humidiore, calidioreque cubiculi, fotu, epithemate, lotione emolliente, corpus ſpongiâ aquâ calidâ inprægnatâ lavando frequenter.

DIARRHOEA FEBRILIS.

731. Diarrhoea pro materie habet mucum, lympham, gluten, pus, ſaniem, ſanguinem, narium, oris, faucium, œſophagi, ventriculi, hepatis, veſiculæ fellis, pancreatis, inteſtinorum, meſenterii; pro cauſsâ vires in inteſtina expellentes validas, dum in ipſis inteſtinis contrahentes vires debiles, vel in vaſis inteſtinorum abſorbentibus impedimenta, ne admittant.

732. Quare liquet, fluorem alvi in febribus multiplicem eſſe quoad materiem, cauſſam, modum, effectus, eventum; adeòque ſæpe omnino incurabilem eſſe; & raro colliquativum, eumque vix unquam medicabilem.

733. Si continuatur diù, viſcera abdominalia magis magiſque in eundem morbum diſponit; eadem labefactat, excoriat, inflammat; reliqua autem vaſa & viſcera emungit, exhaurit; hinc atrophia, macies, debilitas, dyſenteria, inſpiſſatio fluidorum per totum habitum corporis; ſolidorum laxitas, fluidorum jactura, leucophlegmatia, hydrops, tabes.

734. Sanatio abſolvitur acris irritantis lenimine; expulſu per emetica, purgantia, clyſmata; corroboratione laxi; pacatione impetûs per narcotica; determinatione aliorsùm per ſudores, urinaſve; ſubductione materiæ morboſæ, correcto ejus fonte primo.

735. Cæterum alvi fluxus ab irritamento inflammatorio viſceris cujuſcumque abdominalis, ad inteſtina propagato, item inflammationi thoracis recenti & magnæ ſuperveniens, phlebotomiâ ſiſtitur.

Diarrhœa in dentitione, & in variolis confluentibus infantum bona eſt, ſi moderata.

Præſtat in acutis habere alvum leviter diarrhœicam;

Continuatus & magnus alvi fluxus criſes impedit: malus, ægroto inſcio: peſſimus, cum meteoriſmo.

736. Verum adſtricta ſemper alvus, enemati ſoli, & malè obediens, cum cutis ſiccitate & urinis parcis valde mala: morbus enim ad caput vertitur.

EXANTHEMATA FEBRILIA.

737. Efflorefcentiæ febriles, tam maculoſæ, quam puſtuloſæ, vel mixtæ, habent ut plurimùm pro materie aliquid, quod minima vaſcula cutanea tranſire non poteſt, ſed ibidem hæret; pro cauſsâ autem vim vitæ circulatoriam, ſecretoriam; unde pro variis hiſce cauſſis valde multiplices ſunt, unde febres nomen dein accipiunt, miliares, petechiales, eryſipelatoſæ, varioloſæ, morbilloſæ, ſcarlatinæ.

738. De tribus poſterioribus ſeorſim tractari ſolet: de tribus primis autem facilè diagnoſis & prognoſis formari queunt ex ſequentibus.

739. Sunt autem hæc exanthemata ſpontanea, factitia, ſymptomatica, judicatoria, contagioſa, non contagioſa; epidemica, endemica.

740. Curatio difficilis non eſt, quum rarò quidquam requirant aliud, quam ipſa febris princeps, quæ nota, directas indicationes dabit; indeterminata verò, indirectas, ut ſatis largâ levis liquidi copiâ mobilis ſervetur materies, atque vis vitæ in juſto moderamine perſeveret aſſiduò; tum enim brevi aut evaneſcunt, aut cum deſquammatione epidermidis abeunt.

741. Exanthema miliare, aſpredo miliacea, ſemen milii refert.

Ejus varia diviſio in album, rubrum, mixtum, febrile, non febrile, acutum, chronicum, benignum, malignum, ſymptomaticum (quale eſt ſæpius ante ſeptimum diem ortum); judicatorium ex parte, vel ex toto, ſi compareat ſeriùs, die critico, febre miteſcente, ſudore prægreſſo, concomitante, univerſali,

vappidum acetum olente, cum cutis pruritu, ardore; epidemicum, ſporadicum, endemicum, parvulum, magnum, veſiculoſum, aquoſum, lacteum, purulentum.

In ſuperficie omni externâ & internâ, præprimis in ore toto, faucibus, aſperâ arteriâ, pulmonibus, œſophago, ventriculo, tubo inteſtinali, ano, pudendis, inſtar aphtharum: item, idque multò frequentiùs, in collo, trunco corporis, potiſſimùm in toto ventre, femoribus &c.

742. Cuicumque febri jungitur, præcipuè ſaburrali neglectæ, calidis tractatæ, pituitoſæ lentæ, lacteæ protractæ, puerperali, verminoſæ, rheumaticæ, purulentæ, &c. autumno & ſolo humidioribus.

743. Tamen febricula tenuis, ad ſpeciem mitis, pituitoſa, longa, nervoſa, tuſſi veluti catarrhali, aut pleuritide rheumaticâ ſtipata, cum oppreſſione thoracis ſuſpiriosâ, non peripneumonica, prægreſſo, & comitante ſudore univerſali, acetum vappidum olente, præcæteris miliaria profert, eaque frequentiùs critica.

744. Subita retroceſſio miliarium periculoſa.

745. Inde liquet curationis varietas in febre miliari, repetenda ex febris ipſius varietate: liquet etiam ratio diſſensûs inter practicos de febris miliaris naturâ & therapeiâ.

746. Maculæ petechiales formâ, magnitudine, colore variæ; incerto die plerumque abſque levamine prodeuntes; morſus pulicum æmulantes, parvulæ, amplæ, morbilliformes, vibicibus ſimiles, lætè rubentes, obſoletè rubræ, purpureæ, cinereæ, virentes, plumbeæ, nigræ.

In ſuperficie omni externâ, internâque, rarò in facie, ſæpiùs in collo, pectore, dorſo, brachiis, ventre, femoribus, cruribus, panniculo adipoſo, muſculis, perioſtio, hæc omnia penetrando, tanquam totidem ſugillationes, aut extravaſata, aut gangrænulæ:

Vidi quoque in encephalo, pulmonibus, pericardio; corde, ventriculo, inteſtinis, meſenterio, peritoneo, &c.

747. Maculæ latiores, bruneæ, lividæ, nigræ, letales, niſi in ſcorbuticis. Cinereæ, virentes, æque letales: vibices, perquam mali. Quò color lætiùs rubens, eò melius.

748. Non eidem febri ſociantur, plerumque tamen bilioſæ, ſaburrali, alexipharmacis malè adhibitis, evacuatione gaſtricâ neglectâ; putridæ, malignæ, peſtilentiali, etiam inflammatoriæ ſimplici ob medicinam calefacientem, aut genium conſtitutionis.

749. Inde patet, cur nunc emeſes, purgationes alvinæ, nunc phlebotomiæ, nunc antiſeptica profuerint, & quæ regula practica ſtatuenda in ſanandâ febre cum petechiis.

750. Eryſipelas eſt exanthema diffuſum, aliquantùm elatum, in unicâ plerumque, ſæpe latiore plagâ corporis, rubens, ſplendens, purpuraſcens, flaveſcens, liveſcens, pruriens, ardens, appreſſo digito pallidum; nunc veſiculoſum, ambuſtum referens; nunc oëdematoſum, calidum frigidumque, phlegmonodes, ſuppurans, gangrænoſum; fixum, vagum; ſymptomaticum, criticum; ſporadicum, epidemicum, periodicum, introverſum, tumore prævio, comiteque, glandularum cervicalium, axillarium, ſi eryſipelas in artubus ſuperioribus; inguinalium verò, ſi in inferioribus contingat.

In omni parte corporis; crebriùs in facie, collo, mammis, atque artubus extremis:

Febre eruptionem præcedente, comitante, ſubſequente, planè variâ, ex ſuperioribus noſcendâ, frequentiùs verò bilioſâ, inflammatorio-bilioſâ:

Periculo vario, pro variæ febris naturâ, & affectæ partis indole, functione.

751. Inde deducitur ratio mortis ſæpe non prævisæ, intrà paucas horas a morbi principio, apoplecticæ, ſuffocantis, itemque velut ab aſſumto cauſtico; ſcilicet ab

eryſipelate amplo, veſiculoſo, citò gangrænescente, caput totum, collum, organa reſpiratoria, imum ventrem obſidente: comprimendo encephalum, jugulares: elidendo fauces, pulmones: phlegmone malignâ, mox gangrænescente, viſcera abdominis, tubum præcipuè alimentarium deſtruendo celeriter.

752. Inde quoque explicatur, cur ab irâ, terrore, pinguium eſu, ſudoribus æſtivis auræ frigidæ afflatu ſuppreſſis, ab unguinoſo cuti admoto, &c. eryſipelas;

Quando merè emollientia, emolliendó-diſcutientia, diſcutientia, roborantia, antiſeptica, calida, frigida, humida, ſicca ſint applicanda affectæ parti.

A P H T H Æ.

753. Quum verò in multis morbis acutis, grave ſymptoma, aphthæ oriantur, de his nunc paucis agendum.

754. Sunt autem parva, rotunda, ſuperficiaria ulcuſcula, os internum occupantia.

755. Quæ examinata accuratè videntur eſſe ultimi emiſſarii, quo in os liquor ſecretus effunditur ſalivoſus, mucoſuſque, exulcerationes, factæ ex obturatione ejus canalis extremi per humorem lentum, viſcidumque eò delatum.

756. Hinc occupant omnia loca, ubi talia emiſſaria hiant; adeoque labia, gingivas, genas internas, linguam, palatum, fauces, tonſillas, uvulam, gulam, ſtomachum, inteſtina tenuia, ubique ferè eâdem ſpecie.

757. Gentibus borealibus, paludoſa loca inhabitantibus; tempeſtate calidâ, pluvioſâ; infantibus, ſenibuſque, frequentes.

758. Solent autem aphthas in ore apparituras præcedere febris continua, ſæpe bilioſa, atrabiliaria; ſæpius bilioſoputrida, putrida; aut intermittens, continua facta; incipiens cum diarrhoeâ, vel dyſenteriâ; magna & per-

petua nauſea; vomitus; proſtratus appetitus; anxietas ingens, ſæpe repetens circà præcordia; debilitas magna; magna evacuatio quæcumque humorum; ſtupor & hebetudo; ſomnolentia levis, inæqualis, perpetua; perpetua querela de pondere, & dolore circa ſtomachum.

759. Solet in initio aliquandò hinc inde ſparſa apparere ſolitaria puſtula, jam primò in linguâ, in labiorum angulis, in faucibus, & alibi, ſine ullâ certâ conſtantiâ loci primi: & illæ ferè ſemper boni genii: aliquandò primò apparent in imis faucibus, aſcendente quaſi ex œſophago cruſtâ albâ, denſâ, ſplendente, inſtar recentis lardi, tenaciſſimè adhærente, lentè aſcendente: atque hæ ferè peſſimæ, & ut plurimum certò letales: aliquando duris, craſſis, denſis, tenacibus cruſtis totum cavum oris ubique, uſque ad extrema labiorum, obſident, omnia tegentes ſimul; & ab his rarò reſurgunt ægri.

760. Varius harum color: albus pellucidus inſtar margaritarum; albus ſincerus ex denſitate magnâ; fuſcus, flavus, lividus, niger; quorum malignitas pari ordine, ac hic recenſetur, procedit, ut prior optimus, peſſimus poſterior ſit.

761. Ubi hæſerunt aliquamdiù, ſolent infernè ſolvi, laxari, fruſtulatim decidere, ſicque ſenſim, & ſucceſſivè omnes partes priùs affectæ liberantur.

Tum nonnullæ cadunt citò, aliæ tardè.

Quædam ilicò renaſcuntur, quædam tardè, aliæ non: renaſcuntur quandoque æquè denſæ ac priores, & etiam nonnunquam adhuc denſiores: patetque iterùm tum diverſitas periculi, & ubi.

762. Hic locus (756), natura (754. 755), cauſſa (755. 758), ſymptomata hujus mali (759 ad 762), unde de genio ſtatuere licet; atque inde effectus ejus facilè deduci poſſunt.

763. Ubi enim talis cruſta aphthoſa totam ſuperficiem

tegit partium deſcriptarum (756), tum ſenſum nervis imprimendum tollit, unde ſapor omnis ſublatus.

Exitum liquidorum per ſua emiſſaria impedit, unde ſiccitas, vaſorum ſuppoſitorum dilatatio, liquorum ſub his ſtagnantium putrefactio, inflammatio partium ipſarum.

Cavitates vaſorum abſorbentium claudit, unde ingreſſum novi chyli, potûs, medicamentorum impedit; vitia a denegatâ refectione corporis nata producit, unde tandem inde mors.

Cruſtis deciduis, major per dilatata vaſa jam aperta humorum effluxus, unde ſalivatio, diarrhœa, quæ bonæ, ſi non renaſcuntur aphthoſæ cruſtæ; malæ, ſi iterum procreantur.

Deciduis cruſtis, dolor inflammatarum, & jam denudatarum partium, ſæpe vivum cruorem ſtillantium, unde ſaliva ſanguinolenta, taliſque dyſenteria.

Hæc autem omnia, ſi ſtomacho, emiſſario hepatis, pancreatis, inteſtinorum applicantur, nos docent infinita mala, quæ ex hoc uno morbo oriri poſſunt: ut non opus ſit aliam prognoſin dicere.

764. Si verò ulceroſæ cruſtæ hæ admodum lentæ, craſſæ, latæ, compactæ, tum ſæpè ſuffocata caro ſubjecta inflammata, ſuppurata, gangrænoſa, in dira ulcera mutatur, eroſo quandoque in os palati uſque ejus involucro; qualia autem in ſtomacho & inteſtinis hinc mala, per ſe patet.

765. Ut curetur optimè hoc malum, debet

1. Humorum vitalium impulſus internus in partes obſeſſas excitari, temperari, ut ſuppeditato liquido infernè reſolutio, laxatio, lapſus concilietur cruſtæ ulceroſæ: id efficitur potu multo, calido, diluente, reſolvente, abſtergente. Et quia in malâ ſpecie hujus morbi vaſa lactea obſeſſa introitum facilem negant, hinc fomenta, vapores, balnea mirifici hìc uſûs ex eiſdem: cibus autem optimus ex aquâ, pane, coctis, dein vino & melle miſtis.

2. Debet cruſta in facilem citumque lapſum diſponi: id fit fomento, gargariſmo, clyſmate; quæ liquore calido laxante, emolliente, detergente, & ſatis diu adhærendo humectante, putrefactioni reſiſtente, conſtare debent.

3. Simul ac lapſus conciliatus eſt, tum anodyno, demulcente, & ſimul parum corroborante medicamento ſimili utendum.

4. Simul ac rursùm febris ſedata, urina hypoſtatica, pulſus paulò liberior, tum potus corroborans prodeſt.

5. In fine mali, purgans corroborans per alvum exhibendum.

Optima interim aphtharum medela, prophylactica, & curatoria, eſt ea ipſa, quæ febris principis, maturè & aptè curatæ, ex regulis hucuſque datis.

766. Ex hàc hiſtoriâ & curatione aphtharum multa obſcura problemata practica ſolvuntur:

Cur enim in febre cum diarrhœâ & dyſenteriâ in fine morbi aphthæ; cur id in pueris, ſenibuſque imprimis; cur maximè, ſi medicamenta, victus, regimen, calefacientia, aut adſtringentia, in initio morbi hujus data;

Cur ſi in talis morbi initio purgans datur, aphthæ hujuſmodi non rarò præcaventur;

Cur in peſſimis aphthis moleſtus & funeſtus ſingultus;

Cur ora aphthoſa, ventres turbati, appetitus proſtrati junguntur ab Hippocrate;

Cur aphthoſa tunica ventriculi lienteriam creat;

Cur aphthæ nigræ peſtiferæ habentur;

Cur aphthoſum os gravidæ abortûs prænuncium;

Cur in putridis pulmonibus, hepate, &c. aphthæ adſunt;

Cur tumor, calor, ſuffocatio, angina ab aphthis refrigeratis;

Cur deliria, jactationes, pervigilia, ſudor frigidus, adeò hic funeſta.

767. Regula ergo eſt:

Aphthæ pellucidæ, albæ, tenues, ſparſæ, molles, facilè cadentes, parum renaſcentes, ſuperficiariæ; bonæ.

Contra verò, candidiſſimè opacæ, flavæ, fuſcæ, nigræ, denſæ, craſſæ, coëuntes, duræ, tenaces, aſſiduò refectæ, erodentes; malæ.

768. Reliqua febris ſymptomata his ſimilia & agnata, velut morbi ipſi curari poſtulant.

FEBRES SPORADICÆ, ET SINGULARES.

769. Febres annuæ & ſtationariæ nonnunquam *ſolitariæ* comparent, extra tempora ſui principatûs, ob cauſſas peculiares iiſdem gignendis aptas: *ſporadicæ* vocantur.

770. Qui verò annuas & ſtationarias populariter graſſantes exactè didicerit, eaſdem ipſas non prætervidebit, utut ſolitarie viſas, & tempore non ſuo.

771. Aliæ quoque ſubinde febres occurſant, horarum omnium; nulli certæ temporum conſtitutioni unquam alligatæ; a domeſticâ, ſingulari origine natæ, idcircò *ſingulares* dictæ.

Hùc febris lactea, puerperarum, vulneraria, &c.

772. Hæ (771) verò, propriam licet & originem & naturam nactæ, nihilominùs vim epidemici experiuntur, in eumdem commutandæ, eidem ſociandæ. Inde ingens nonnunquam in eâdem ad ſpeciem febre curationis diverſitas.

773. Idcirco in *ſingularium* curatione eſt inquirendum, 1. quâcum *cardinalium* major intercedat analogia; & 2. quæ ſit poteſtas epidemici in *ſingularem*.

774. Ex hâc comparatione *ſingularis* febris cum quâdam *cardinali*, atque ex morbi ſimul popularis indole perſpectâ, velut ex duplici fonte eruitur no-

tio practica propoſitæ *febris ſingularis* : unde indicationes & indicata. Exemplo ſit febris lactea puerperarum.

FEBRIS LACTEA.

775. Fœtu excluſo & utero contracto mutatur humorum circulantium diſpenſatio, uteroque excluſi mammas petunt impetuoſiùs.

776. Inde febris, minor, majorve intra paucas ſubinde horas concluſa, nychthemeron vix egrediens, lacte ad mammas conjecto veluti criſi terminata, *ephemera lactea.*

777. Non reditura, niſi metaſtaſi factâ imperfectâ ob excipientis ineptudinem, vel molem excipiendi.

778. Tum verò mammis ob applicatas faſcias, thoraculos anguſtiores, pinguedinem multam, tumores, cicatrices, gentilitiam, nativam ſtructuram, humoris velociùs allati vim nimiam, ineptis ſuſcipiendo toti lacti, fit turgor, plethora lactea, lacteo-inflammatoria, & effectus ejuſdem varii, quorum princeps, febris, *lactea protracta,* ſeu *ſecundaria.*

779. Eſtque acuta in non lactantibus, vel non ſufficienter; continua remittens, cum acceſſione quotidianâ, horrore longo, calore inſequente, & ſudoribus largis, diù protractis.

780. Periculoſa eſt ineptè curata, aut in conſortio alterius, tum fortè epidemicè graſſantis.

781. Terminatur, 1. ſudoribus ſub finem acceſſionum; 2. ſpontaneo vel artificiali lactis fluxu e mammis; 3. lochiis profuſioribus, lactiformibus; 4. urinis; 5. alvo; 6. miliaribus, criſi ambiguâ; 7. metaſtaſi lacteâ, inflammatoriâ, ad encephalum, thoracem, abdomen, ſupremum femur, &c. eventu vario.

Inde deliria, convulſiones, apoplexiæ, peripneumo-

niæ, aſthmata, hydropes lactei, purulenti, & abſceſſus in locis variis.

782. Subinde in morbos chronicos abit, maniam, febrim hecticam, arthritidem, fluorem album, concipiendi impotentiam utero laxato, concepti emiſſionem, abortiendi proclivitatem.

783. Comparatur protracta lactea cum febre plethoricorum, inflammatoriâ, ſynocho imputri; atque ad hanc, tanquam ad febrim illam *cardinalem*, quâcum eſt major ſimilitudo, reducitur; hinc ergò indicationes, & tota medendi ratio petenda.

784. Prior 776) medelam non petit: poſterior ſanatur,

1. Vitando frigida, aromatica, vinoſa, calorem nimium foci, lectique; medicamenta calida, utut ſpecioſo ariſtolochicorum titulo ſuperbientia; animi affectus validos, iram, terrorem præprimis; quiete corporis, animique conciliatâ.

2. Minuendo plethoram:

a) Diætâ tenui, antifebrili;

b) Excretiones ſollicitando varias: ſcilicet, α) lactis effluxum e mammis: ſuctu tempeſtivo, indolente; earum fotu, epithemate laxante. β) perſpirabilis materiæ: tepore lecti potûſque emollientis, ſambucini, copioſi. γ) alvi: ope enematum, ſalium mediorum, magneſiæ muriæ, &c. δ) lochiorum: non ariſtolochicis, ſed fotu emolliente hypogaſtrii, pudendi, vaginæ, uteri; injectione ex emollientibus. Quò autem natura vergit, eò præprimis ducendum.

c). Mittendo ſanguinem, fovendo partem dolentem, in motu febrili nimio, nimiùm diuturno, inflammatorio; dolore alicubi fixo atque inflammatorio.

785. Medendum & mammis nimiùm repletis, turgidis, tenſis, dolentibus, inflammatis, tempeſtivo ſuctu, non violento, priuſquam inflammatio acceſſerit; omiſſo, ſi doleant: tum verò fotu, aut cataplaſmate emolliente

applicato: tandem, inflammatione remiſſiore, emolliendo-diſcutientibus.

786. Eſt autem (quod maximi faciendum) in totâ curatione inquirendum ſimul, an aliquid, & quantum acceſſerit huic febri ex morbo populari, annuo æquè ac ſtationario; atque inde quoque agendorum rationes capiendæ.

FEBRIS PUERPERALIS.

787. Nulla febris eſt, quæ non aliquandò in puerperam cadat; ea verò præprimis, *quæ conſtitutioni præeſt.*

788. Hanc autem excitant in debiliore, quocumque puerperii tempore, ſubinde ultimis diebus graviditatis, præ cæteris partus ipſe laborioſus, manu rudiore, ferro abſolutus; fœces antiquæ, tempore graviditatis collectæ, acres, commotæ; abuſus oleoſorum, opiatorum, abſorbentium, ariſtolochicorum, ſtragulorum; errores diætetici; aër non renovatus; febris lactea validior, diuturnior, malè curata.

789. Hinc patet, malè ſemper uteri, ejus appendicum, inteſtinorum, meſenterii, omenti, peritonei inflammationem ſtatui pro hujus febris cauſsâ; neque ubique aut ſaburralem, aut putridam eſſe:

Atque univerſim, non eſſe *ſpecificam* febrim puerperarum, ſed *eamdem cum regnante, modificatam ſolùm a puerperio.*

Inde ratio quoque diſſenſionis inter practicos.

790. Tamen pauperiores, hinc parcè, malèque paſtæ, vel & aliæ ex cauſſà quâcunque antecedente debilitatæ; tempore auſtrino, molli, aut pluvioſo, ſubfrigido; in depreſſis habitantes, febrim pituitoſam, longam, miliarem in puerperio ſæpiùs experiuntur.

791. Practicorum examini ſubjicitur, an materies lactea corpus oberrans toties, ut arbitrantur, ad diverſas partes corporis deponatur.

An verò ſæpiùs ob febrim auctam varia loca, præprimis

primis glanduloſa, aut antea obſtructa, inflammentur, ſuppurent, aut lympham phlogiſticam criſi erroneâ in proxima cava dimittant; ut idcirco aut pus, aut materies inflammatoria pro ſemicoagulato lacte impoſuerit.

Id quidem frequenter accidiſſe, expertus novi.

FEBRIS LENTA HECTICA.

792. Febris conſuetos terminos morborum acutorum egreſſa, per menſes, quin & annos protenſa, ad ſpeciem mitis, toleratu facilis, plerumque tamen ſerò pernicioſa, vocatur *lenta:*

Sique inde corpus plurimùm extenuatur, adipe ferè omni conſumto, *hectica*, *tabifica*, *depaſcens* dicitur.

793. Inde (792) dignoſcitur a *lentâ pituitosâ* (376); præprimis verò ex augmento caloris febrilis a paſtu ſemper obſervato, ex functionum animalium & naturalium læſione minore, vitalium verò majore; majore euphoriâ morbi.

794. Senſim obrepit, ab ægro non animadverſa initio; pulſus modicè accelerati, contracti, ſubduri, vibrantes, potiſſimùm a paſtu & veſperi; calor ſolito auctior, aſſiduus, manum diutiùs admotam fere urens, ægroto tamen vix moleſtus, niſi ſumto cibo, in volis manuum, pedumque plantâ; cutis craſſa, areſcens, ſtrigoſa; urina parca, colorata intenſiùs, cum enæoremate pingui, verſicolori, ſupernatante, aut cum ſedimento albido, mucoſo, puriformi, rubello; alvus initio rara, ſiccave, fluens tandem atque colliquans; ſudores nocturni, copioſi, inæquales, ad jugulum, ſternum, ſcrobiculum, frontem & partem capitis capillatam, uberrimi, febris quidem remiſſionem ad auroram, ſed debilitatem, maciem, maraſmum inducentes; cibi deſiderium vix imminutum, faucibus ſiccis, ſiticuloſis, calentibus, aſſiduo; reſpiratio multum citatior a modico motu; tuſſicula ſicca cum anxietate,

moroſitate, maximè a paſtu; laſſitudo continua, veſperi major ægroto licet erecto, membrave trahente; color faciei vel ſubauriginoſus, terreus, ſquallidus, vel a cibo rubore genarum ſpectabilis, dum cætera pallent; ſomni turbati inſomniis, vigiliis per vices, non reficientes.

Tempora cavantur, refugiunt oculi, defluunt carnes, maximè femorum, ſurarum, brachiorum, mammæ, nates, capilli.

Hinc omnis pinguedinis colliquatio, macies, atrophia, maraſmus.

Tandem diarrhœa primò per vices, nunc aſſidua, valde debilitans; æger nunc lecto affigitur plerumque: tument infima crura, pedeſque tumore aquoſo.

Interim mens plerumque mire tranquilla, aut ſuâ ſorte contenta, aut ſpe certâ ſalutis lactata, in futuros annos facienda proponit.

Tandem cute vix oſſibus hærente, ventris fluxu debiliſſimi, reſpiratione breviſſimâ, ſæpe non opinanter & placidè, dum vires intendunt alvum ponendo, recumbendo, loquendo, moriuntur.

795. Subinde aptâ methodo per æſtatem convaleſcere viſi, pereunt autumno: vel hyeme ſuperatâ, pereunt primo vere.

796. Nonnunquam exorſa inſtar acutæ, continuæ, aut remittentis abit in lentam hecticam, ordine, & ſymptomatibus dictis. (794).

797. Morbus juvenibus, atque infra ætatis acmen conſtitutis frequentior, letalior, atque inter hos ſiccioribus, tenerioribus, calidioribus, quibuſve major eſt irritabilitas, exquiſitior ſentiendi facultas, hæreditaria, vel acquiſita.

798. Oritur 1. a cauſâ variâ, irritante, rodente, inflammante, aſſiduo applicatâ, uti pus, ichor, vermes, acre arthriticum, ſyphiliticum, ſcrophuloſum,

cancroſum, metallicum. Item a metaſtaſi materiæ achorum, tineæ, ſcabiei, herpetis, et ulceris olim fœdi, nunc malè ſiccati.

799. 2. A cauſà obſtruente; liquida inſpiſſante, coagulante; ſolida ſtringente; cibo, potu, morbo, medicamento, veneno.

800. 3. A cauſâ premente pulmones, hepar, ventriculum, ejuſque pylorum, pancreas, lienem, glandulas meſenterii, ovaria, ſyſtemata venæ portarum; ſcilicet a tuberculo, ſcirrho, ſteatomate, gypſo, oſſiculo, cartilagine, callo, calculo, hydatide: inde viſcerum actio turbata, impedita; humorum elaboratio prava, imperfecta; eorumdem degeneratio multiplex, et acrimonia: inde febris, macies, atrophia, maraſmus.

801. 4. A cauſâ in nerveum ſyſtema diù validèque agente, animi pathemate, potiſſimum triſti, irâ, mœrore, invidiâ, odio, zelotypiâ, noſtalgiâ, curâ inſomni, ſtudiis nimiis, nocturnis: inde eadem (800) mala irritabilitatem augendo, vires ventriculi coctrices minuendo.

802. 5. A nimiâ jacturâ.

α) Sanguinis: hæmorrhagiis variis, chronicis, repetitis; partu, abortu, hæmorrhoide; vomitu ſeceſſuque cruentis; phlebotomiâ.

β) Seri, lymphæ: ſudoribus profuſis, diabete, diarrhoeâ, leucorrhoeâ, abceſſu; ulcere nimiùm manante, tumore lymphatico aperto, ſpinâ bifidâ reſeratâ.

γ) Succi ſalivalis, œſophagei, gaſtrici, enterici.

δ) Seminis: venere nimiâ, præmaturâ, ſolitariâ.

ε) Chyli: paſſione cœliacâ, diabete chyloſo, ductuum chylum vehentium lœſione.

ζ) Lactis: unde calor, febricula, conſtrictio, ardorque thoracis; inter ſcapulas dolor velut a rheumate, tuſſicula, ſubinde cruenta; palpitatio cordis;

hyſteriaſis; pulſu vibrante, duro, contracto, geniſque roſeis.

803. Fit ergo a febre acutâ imperfectè judicatâ: ſcilicet

a) A febre inflammatoriâ ſuppreſsâ, non ex toto ſanatâ: inde febricula aſſidua, chronica, calida pulmonum intemperies, peripneumonia latens, hæmoptoë parca, crebra tamen, vomica demum et phthiſis (810) letalis.

b) A febre bilioſâ malè curatâ, malè judicatâ: inde febricula vaga, remittens, annoſa, urinis croceis, jumentoſis, alvo irregulari, facie dilutè flavâ, oculis ſimilibus, ore amaro, læſa coctione; flatu multo; ſudatiunculis nocturnis, olentibus, nidoroſis, acribus; puſtulis rubris et pruritu per corpus; macie, mentis mobilitate dignoſcenda.

c) Non abſimilia mala poſt febres putridas perversè curatas, malè terminatas.

d) A febre eryſipelatosâ, rheumaticâ arthriticâ febriculæ longæ, depaſcentes, cum miro, varioque luſu ſyſtematis nervoſi.

e) A febre variolosâ, febriculâ chronicâ, cum macie, tuſſiculâ, lippitudine, artuum dolore vago, carie hinc inde.

f) A morbillis, motus febriculoſi, aſſidui, cum tuſſi catarrhali, longâ, in phthiſin terminandâ.

g) Ab intermittente neglectâ, longâ, adſtringentibus curatâ, viſcerum abdominalium, potiſſimùm hepatis, & totius ſyſtematis venæ portarum obſtructio; inde febricula longa, depaſcens.

804. Prognoſis his ferè circumſcribitur:

Viſcerum integritas; ætas par ferendo morbo; vis vitæ nondum projecta, cauſſarum, quæ morbum fecerunt, nunc abſentia; æger ipſe obtemperans præceptis ſagacis medici, ſalutem promittunt: contraria perniciem.

Hancque certò, ſi pus in viſcere nobili collectum,

quod educi nequit; ſi ſcirrhus in ſimili viſcere, magnus, ejuſdem functionen impediens; ſi vires fractæ morbo, medicatione, ſenio.

Toroſitas multùm celeriterque diminuta; diarrhœa crebrò revertens, conſumens; dyſenteria; lienteria; artuum ſuperiorum tabes, inferiorum hydrops, ſupremum morbi ſtadium indicant, certamque mortem.

805. Methodus medendi erit: 1. generalis, ea ipſa quæ (595 ad 769); indirecta, ſymptomatica, huc traducta; quotieſcumque febris origo, natura, cauſſæ materiales ignorantur, aut, licet cognitæ, nequeunt auferri directè.

806. Vel verò 2. particularis, ex febris ipſius naturâ intellectâ; vel ejus affinitate perſpectâ, cum aliâ febre aliunde cognitâ, cardinali; illiuſque ad hanc reductione.

807. Vel 3. peculiaris, quaſi ſpecifica, remedio peculiari, quaſi ſpecifico, certâ experientiâ probato.

808. Inde (805 ad 808) hæ regulæ ſtatuuntur: ſcilicet,

α) Si ſit ſtatus (803. *a*); febrim inflammatoriam non ex integro ſolutam, reſolutioni tamen ſemper proximam, leviorem, retuſam, latentem, chronicamve effectam ſanat vivendi ratio et medicatio antiphlogiſtica, continuata.

β) Si ſtatus (803. *b. c. d. g.*); proſunt ſalia, acida, media, tamarindi, manna, fructus horæi multum ſaponacei, aquæ acidulæ, ſpadanæ dein, & frigidum infuſum corticis peruviani, atque alia his analoga quam plurima.

Curatio autem fit, ſi ſuperveniat febris intermittens; ſi acuta, depuratoria; ſi diarrhœa fœtida, dyſenteria; eruptio cutanea, puſtuloſa, ulceroſa, herpetica. Solvitur & pedetentim modo quodam inſenſibili.

γ) Si fuerit (803. *e*) febris hectica ab acri varioloſo oriunda, juvabit cita puris, forte alicubi jam collecti emiſſio, aut ejuſdem, ſive collecti, ſive diffuſi,

ad exteriora derivatio, ſonticulo, rubefaciente, veſicante:

Uſus lactis cum aquis ſoteriis miſti; ejus ſeri, ſimplicis, aut herbis convenientibus medicati, hydrogalactis, reſtaurantia demum, quorum ampliſſima claſſis ſelectum dabit.

δ) Febri lentæ a cauſsâ (803. *f*) medentur dictâ (581.)

ε) A cauſſis (801) producta ſebris hectica tollitur, 1. removendo cauſſas animi pathematum, oblivione, affectu contrario, hinc itinere ad exteros, perſuaſione. 2. corrigendo diatheſin bilioſam, ab affectu triſti inductam, aquis mineralibus, ſale multo & aëre ſixo ditioribus, mannâ, caſſiâ, tamarindis, ſalibus mediis, acidiſque, ſero lactis vinoſo, tamarindinato, lacte ebutyrato. 3. danda interea alimenta morbo oppoſita, antibilioſa, facile digerenda, cremorem hordei, orizæ, fructus horæos acidos, acido-dulces; carnes teneras; vinum dulce, edentulum, parcè ſumendum. 4. firmando ſyſtema gaſtricum, nerveumque nimis irritabile, remediis tonicis, amaris, aromaticis, vinoſis; cortice peruviano per modum infuſi, decocti, extracti propinando; item actu frigidis ore aſſumtis, ano immiſſis, corpori externo per modum balnei, frictionis, frontalis, &c. applicatis, dein ruſticatione, motuque corporis equo, curru, ſaltu, &c.

Oriunda a cauſſis (802) poſcit remedia (808. ε. 3. 4.)

809. Ex hiſce habetur ratio, cur in iis, quibus macies magna, febricula valde exigua, irritabilitas verò nimia eſt, ab acri ſaturnino, arſenicali, ſyphilitico, alvi fluxu pertinaci ob dyſenteriam graviter multatis lac vaccæ, capræ, aſinæ, nutricis, meracum, aquæ miſtum aut fontanæ, aut ſoteriæ, parvis hauſtibus, crebris tamen, ſtomacho a cibis, bile, glutine libero, tepide datum tantopere proſit; cur

ejus loco vitellus ovi recens aquæ miſtus cum ſacchari pauxillo.

Cur decoctum radicis ſalab lactis vices ſuppleat, ubi ob febrim intenſiorem lac dari nequit; cur idem decoctum, itemque decoctum limacum, oſtrearum febri lentæ a tuſſi convulſivâ reſiduæ ſæpè tam bene medeatur.

Cur febriculam lentam a peractâ difficili dentitione ſanet cortex peruvianus.

Cur in febre lentâ ab acri ſcabioſo, achoroſo, herpetico, muriatico decoctum viperarum, ranarum, teſtudinum.

Conſtat etiam, quæ ſit vis conſtitutionis in haſce quoque febres, & quanti id ſit in earum curatione faciendum.

PHTHISIS PULMONALIS.

810. Febris hectica ab ulcere pulmonum orta, eſt frequentiſſima, maximèque exitialis, atque idcirco penſiculatim conſideranda.

811. Si ulcus pulmones exederit ita, ut totus inde habitus corporis conſumatur, *phthiſis pulmonalis* ægrum afficere dicitur.

812. Cujus ulceris origo deducitur ab omni cauſsâ, quæ valet ſanguinem in pulmonibus ita ſiſtere, ut in materiem purulentam abire cogatur.

813. Hæ cauſſæ poſſunt referri: 1mo. ad ipſam corporis temperiem illam, quâ vergunt in hæmoptoën primò, hinc in ulcus loci eroſi. Hæc conſiſtit

α) In teneritudine vaſorum arterioſorum, & in impetu acrioris utcumque ſanguinis: cognoſcitur conſpectu tenellorum vaſculorum, & totius corporis; collo longo, thorace plano, & anguſto; ſcapulis depreſſis, ſanguine valde rutilo, tenui, diſſoluto, acri, calido; colore valde candido, & amœno roſeo; cute pellucidâ; hilaritate, & ſubtilitate prœcoci ingenii.

Præſente hac diſpoſitione, ſæpe hæreditariâ, eâque ætate, qua vaſa, incrementi apicem adepta, ulteriori productioni ſuæ reſiſtunt, adeoque intra 16tum, & 36tum ætatis annum ſanguis augetur copiâ, acrimoniâ, impetu.

β) In eâ debilitate viſcerum, quâ ingeſta, ſuâ indole nimis tenacia, obſtructiones, putrefactiones, acrimonias ſuſcipiunt, hiſque dein malis eroſa vaſa, poſt hæmoptoën, exulcerant: cognoſcitur levi febriculâ, tuſſiculâ ſiccâ, calore majori, rubore labiorum, oris, genarum, auctis & inſurgentibus, quo tempore novi chyli in ſanguinem ingreſſus; facili ſudore dormienti; debilitate; anhelitu ad minimum motum magno.

γ) In eâ conditione viſcerum ventris imi, ubi ſanguis venæ portarum aut ob copiam, lentorem atrabiliarium, aut ob viſcera a cauſſis præviis obſtruentibus impervia, tardiùs movetur, abundantiùs congeritur; unde plethora abdominalis: inde reliqui ſanguinis ad ſuperiora niſus major, ejuſdem per pulmonalia vaſa tranſpreſſio laborioſior; in eàdem vis major; horum diſtractio, ruptura: inde hæmoptoë, & quæ hanc excipiunt mala.

Cognoſcitur, 1. ſcientiâ cauſſarum obſtruentium olim prægreſſarum, & ſignis viſcerum obſtructorum; 2. ex habitu corporis ἐνσάρκου, ventricoſi, opipare paſti, deſidioſi, atque ex repletione hypochondriaci, hæmorrhoidarii.

814. Hujus verò conditionis effectum, hæmoptoën accelerant

1. Omnes conſuetæ excretiones interceptæ, maximè ſanguineæ, ut hæmorrhoidalis, uterina menſtrua, lochiorumve, hæmorrhagia narium, miſſio ſanguinis conſueta, imprimis in plethoricis, vel truncatis membra.

2. Vis quæcunque magna pulmonibus illata, tuſſi, clamore, cantu, curſu, nixu corporis ingenti, irâ, vulnere quocumque quâcunque cauſsâ inflicto.

3. Victu acri, ſalino, aromatico; potu ſimili; vitâ;

morbo alio, unde copia, acrimonia, velocitas, rarefactio, calor ſanguinis augetur; unde in febribus acutis, peſte, variolis, ſcorbuto, toties contingit.

815. Hinc (814) oritur cum dolore levi, calore modico, anguſtâ oppreſſione in thorace perceptis; exit ſanguis plerumque floridus, coccineus, ſpumans, cum tuſſi, ſtrepitu pulmonis, fibris, membranulis, vaſcula, carunculas, referentibus; pulſu molli, parvo, undoſo; anhelitu; ſapore ſalſo in ore amegreſſo.

816. Curatur 1. venæ ſectione largâ, tertio quoque die ad quartam uſque vicem, repetitâ, vel donec ſigna vel plethoræ, vel occultæ peripneumoniæ integrè diſparuerint. 2. medicamentis refrigerantibus, incraſſantibus, demulcentibus, mucilaginoſis, lenientibus, diù uſurpatis, intermixtis ſubinde leniſſimis diacodiatis. 3. ſex rebus non naturalibus ita directis, ut adverſiſſimæ ſint cauſſis (813. 814.) enarratis: maximè victu, vitàque, blandiſſimis ſemper continuatis; quo vegetabilis diæta imprimis facit. 4. corrigendo ſpecificam naturam cauſſæ vel morbi ſingularis (813. α β γ).

817. Ubi ſemel accidit, ſedatumque eſt (816), quibuſlibet 6 menſibus per aliquot annos mittendus ſanguis, aut etiam ſæpiùs, copiam tamen minuendo.

818. Si verò ob magnitudinem mali (815), ſtiptica malè applicata, neglectamve veram medendi methodum (816), poſt ſputum ſanguinis oritur diſpnœa, aſſiduò increſcens; horror vagus; calor ruborque genarum; tuſſicula ſicca; febricula hectica; ſitis major; debilitas; gravitatis in thorace ſenſus, ſignat, vulnus hæmoptoës jam collectam circa labia ſua, & ſub cruſtâ arefacti cruoris, materiem mutare in pus, collectionem abire in vomicam tectam, quâ ruptâ, in ulcus pulmonum apertum.

819. 2do. Oritur itidem collectio hæc puris, præter cauſſas dictas (813. 814), a pleuritide, & peripneumoniâ quâcunque, terminatâ in apoſtema (146 ad 150): cognoſcitur iiſdem ſignis (146 ad 150).

820. 3tio. Quin empyema (150) ortum poteſt rodere, eliquare, conſumere pulmonem, ut fiat idem morbus, ac ſi proprio hic ulcere abſumeretur (215 ad 218. 150 No. 4.); cognoſciturque ſignis ibidem poſitis.

821. Unde liquet, quænam ſigna ſint cognoſcendi ulceris pulmonalis, etiam tecti, quot diverſæ ejus cauſſæ, quam diverſæ ſpecies, ut & quam diverſa phthiſis.

822. Effectus verò ulceris pulmonalis jam facti, ſed tecti, nomine vomicæ, hi ferè obſervandi: puris acrimonia, copia, putredo quotidie auctæ: membranæ hoc coërcentis dilatatio, corroſio, maceratio: vaſorum ſanguiferorum, bronchialiumque converſio in pus: totius pulmonis, vel alterutrius lobi conſumtio purulenta: tuſſis fere perpetua ſicca, vel ſputa ſolo concuſſu tuſſiculoſo abraſa promens: ſanguinis in ulcus affluentis converſio in pus: vomicæ propagatio in pulmone: vomicæ hujus perruptio in laryngis tubos: puris ſuffocans aliquando ſecretio, vel quotidiana cum tuſſi, ingens, in aquâ ſubſidens, coacta, dulcis, pinguis, fœtida, alba, rubra, flava, livida, cineritia, ſtrigmentoſa, igni impoſita carnem aſſam ſpirans fœtidam: vomicæ perruptio in cavum thoracis, unde reſpiratio difficillima, phænomena empyematis (150. N°. 4. 5.) Tum reſpiratio peſſima; conſumtio omnis ſanguinis, chylique in pus; nutritivi præparatio ſublata; ſolidorum conſumtio ferè integra; febris hectica cum pulſu parvo, languido, calore ad ſuperiora acri, genis rubentibus, facie hippocraticâ; anxietas inexplicabilis circa veſperam plerumque; ſitis magna, ſudor nocturnus ingens; puſtulæ rubræ; pedum, manuumque inflatio a parte affectâ; debilitas ſumma; vox rauca; capillorum defluvium; pruritus toto corpore, cum puſtulis aquoſis; diarrhœa flava, fœtida, purulenta, cadaveroſa, frequens, teneſmo-

des, debilitans; ſputi ſuppreſſio; mors. Unde regulæ hæ perſpiciuntur:

823. Phthiſis hæreditaria omnium peſſima, nec ſananda, niſi cum præcautione hæmoptoës.

2. Phthiſis ab hæmoptoë per vim externam, ſine vitio interno præexiſtente, leviſſima eſt, cæteris paribus.

3. Phthiſis (2), in quâ ſubitò rumpitur vomica, exſpuitur pus album, coctum, æquale, facile, reſpondens copiâ ulceri, ſine ſiti, cum appetitu, digeſtione, ſecretione, excretione bonâ, difficulter quidem, tamen ſanari poteſt.

4. Phthiſis ab empyemate inſanabilis.

5. Sputa gravia, ſolida, olentia, dulcia, cum ſignis ultimis (822), deſperata.

824. Poſtquam vomica jam facta in pulmone, indicatio oritur medica, eam ilicò maturare, rumpere: quod fit victu lacteo, vapore tepido, expectorantibus: ubi rupta, tum

1. Sanguinem liberare a diatheſi phlogiſticâ, poſt hæmoptoën a cauſsâ (813.α) ferè ſemper reſiduâ, oportet.

2. Ulcus quantocyùs conſolidare.

3. Hujuſmodi in corpus ingerere, quæ minimam requirunt vim, ut per pulmones fluere, ibique ſubigi queant; tamen nutrire apta, & inflammationis in ulceris ambitu, puriſque inde refectioni inepta.

825. Primæ indicationi ſatisfit ope medicaminum refrigerantium, nitratorum, emollientium, emulſorum tenuium ex amygdalis dulcibus, et ſeminibus frigidis confectorum, omni formâ, magnâ copiâ, parvulo tamen hauſtu vice ſingulâ, diu tepidèque ſorbillandorum.

826. Alteri verò:

1. Prohibendo medicamina calefacientia, ſanguinem rarefacientia, ad pulmones determinantia; illius motum, copiam, acrimoniam augentia, quocunque

ſpecioſo titulo, abſtergendi, depurandi, conſolidandi, remedii vulnerarii, balſamici, antipyici, antiſeptici commendata, tuſſim moventia, interna, externa; motum; equitationem.

2. Conciliando quietem maximam ulceratæ parti, quod ſit pace mentis, corporiſque; hinc decumbendo aſſiduò, abſtinendo ab omni voluntario exercitio pulmonis, ut is quam minimis inſpirationibus vexatus admittat ulceris ſanationem.

827. Ad tertiam indicationem ptiſanæ, cremores, ſerum lactis, lac ebutyratum, hydrogala, & victus e vegetabilibus præparatus ſpectat.

828. Curatio verò hujus morbi palliativa maximè ſpectat tuſſim, anxietates, alvi fluorem.

829. Quibus occurritur diætâ (827), opiatis cautè adhibitis, liquidis calidis.

830. Ex his liquet, quæ ſit, remediorum methodorumque æſtimatio, quas praxis commendat in phthiſi pulmonali.

An & quando cortici peruviano ſit locus, & cur obſit ſæpius.

Cur ver & autumnus tabidis funeſtus, & quonam mortis genere; quid extiſpicia tunc doceant.

Unde curationis difficultas in ſanando ulcere pulmonum.

Cur morbus hic in urbibus, & in quibus, & cuinam hominum generi, ſexui, ætati ſit inſidioſior.

Quæ prophylaxis in familiis gentilitiæ phthiſi obnoxiis.

Quando ſetaceum, fonticulus, rubefacientia aſſiduò adplicata ad brachia, ſub uſu lactis aſinini, hydrogalactis, decocti cerealium, radicis ſalab, et aquis ſelteranis lacti commiſtis phthiſi pulmonali medeantur; & a quâ cauſâ oriundæ.

Quid ſit illud Hippocratis; ſanguinem ex pulmonibus ſpuere, vel eumdem ſpuere ex hepate.

Cur hæmoptoë largâ, ſubitò ortâ, in non prædiſpoſito, ſine febre, aut eâ mox deſinente poſt ſputum,

rarò in phthiſin abeat, & ſæpiùs ſanetur cum conſtantiâ; contrarium verò fiat in caſu oppoſito.

PHTHISES ALIÆ.

831. Ut ab ulcere pulmonis, ita hepatis, lienis, pancreatis, meſeraei, renum, uteri, veſicæ, &c. phthiſis produci poteſt, cujus cognitio, prædictio, effectus, curatio, palliatio facilè ex iiſdem fontibus petitur ab eo, qui viſceris cujuſque effectus naturales perſpectos habet. *De dictis* (791 *ad* 831) *vide* Trnka *hiſtoria febris hecticæ*, *&c.*

MONITA ET PRÆCEPTA.

832. Febre nondum determinatâ, ab uſu remediorum heroicorum abſtineto: utere methodo ſolùm indirectâ, generali, adversùs ſymptomata generalia, eminentiora febris incognitæ (595 ad 769.)

Indicatione incertâ, maneas in generalibus.

Nunquam aliquid magni facias, ex merà hypotheſi, aut opinione.

833. Hâc methodo plurimùm fit boni: Magni momenti eſt, non nocere; neque admittere, ut adſtantes ægro noceant, aut æger ſibi. Subinde ſolùm licet hâc negativâ medicatione uti.

834. Neque febre primùm *incipienti* & *levi* remedia *magna* opponas, et ipſo morbo majora.

835. Eadem ſymptomata morbi non omninò idem ſignificant, ſi non eadem conſtitutio temporis.

836. Qui enim ſolam morborum externam faciem & eorumdem apparentias ſpectabit, eoſdem morbos quovis anno, & quâvis anni parte ſibi videbitur videre, & re ipsâ differentes eidem methodo malè ſubjiciet (46.)

837. Atque idcircò cognitis ægri ſexu, ætate, conditione, vitæ genere, morbis prœgreſſis, præſentiſque

febris decurſu intellecto, nondum formes diagnoſin; niſi & febrim ſtationariam & annuam conſideraveris: hæc tria completam dabunt notionem morbi (59.)

838. Hinc tempora oportet ſemper ſollicitiſſimè expendere.

839. Neglectum hoc ſtudium conſtitutionum ſtationarium, annuarumque, earum tranſitûs, ſucceſſionis, commiſtionis, et corregentium morborum, plerarumque epidemiarum deſcriptiones mancas fecit.

840. Deſideratur enim hiſtoria naturalis ſynchroniſtica, conſtitutionum variarum, per plures conſequenter annos, ex iiſdem principiis juxta ductum naturæ ſemper veridicæ, in differentibus plagis obſervatarum.

841. Cautus ſis in emeticis & purgantibus propinandis, iterandis, ne ſigna ſaburræ *fallacia* habeas pro *veris* (251).

842. Continuato uſu emeticorum, purgantium, ſordes, mucus, inappetentia, &c. ſæpe augentur ab humorum ſalivalium, œſophagei, gaſtrici, enterici, bilioſi, auctâ *ſecretione* ob ſtimulum, organis harum ſecretionum, excretionum, applicatum.

843. Si dubites de evacuatione inſtituendâ, notandum, eam plerumque plus nocere præter rem factam, quam omiſſam, ubi fuerat indicata.

844. Si tamen dubites de evacuatione inſtituendâ, evacuationes fiant *exploratoriæ*, per enemata, eccoproticas, exiguas phlebotomias, &c. inde enim indicationum certitudo eruitur non rarò.

845. Ne maneas totus in *unius* febris ideâ, ut complicationis ſis immemor, aut tranſitûs.

846. Sed eſto perattentus & cautus in diverſarum febrium differentes methodos requirentium commiſtione.

847. Vix non in omni febre (malignâ exceptâ) aut prodeſt, aut ſaltem non nocet, curam a methodo plus minuſve antiphlogiſticâ auſpicari.

848. Atque in omni phlogoſeos concurſu cum aliis vitiis quibuſcumque, prima ratio habenda eſt inflammationis.

849. Medicus in aſſiduo popularium morborum ſtudio verſetur, ut & præſentes febres aptè ſanet, & imminentibus prophylaxin requiſitam opponat.

850. Febres enim populares ſæpius ob pravam medendi methodum occidunt, quam ob deleteriam quamdam ipſarum naturam.

851. Non mireris hanc febrium hucuſque explicatarum paucitatem, cum mille modis ſibi jungi, ſuccedere, intendi, itemque ſingulæ mille formis ludere poſſint, ut idcircò infinitus propemodum febrium diverſarum numerus videatur, quas tamen fermè omnes ad paucas eſſentiales, tanquam *elementares* revocabis (32).

852. Videntur enim novæ febres oriri ſæpiùs, ubi ſolùm eſt notæ cujuſdam febris forma nova, modificatio, complicatio, tendentia, ſucceſſio, intenſio, & luſus novus.

853. Febres autem intermediæ ad has *elementares*, ſeu *cardinales* ſunt reducendæ.

854. Atque idcircò, ſimulque ob dictas, (851) variationes innumeras, paucarum licet cardinalium febrium medico opus in febribus curandis ſagaciſſimo, ſummè induſtrio, ſummè attento, perſeverante, nec imprudenter feſtinante, indicationibus ſolùm certis, remediis ſolùm ſimpliciſſimis inhærente; neque ſpe, neque metu, neque pervicaciâ, neque præfidentiâ, neque aliud agendo, neque novitatis ſtudio in tranſverſum acto.

FINIS.